

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ
ΦΥΛΛΑΔΙΟ 6-8 (11-13)

= ΑΡΓΩ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

Μ. ΒΑΣΣΑΣ
Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ
ΠΟΛΥΣ ΜΟΔΙΝΟΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΛΗΝΟΣ
JACK LONDON
ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΚΝΙΔΗΣ
ΗΛΙΑΣ ΓΚΑΝΟΥΛΗΣ
Μ. ΜΑΕΤΕΡΛΙΝΚ
Μ. ΓΟΡΚΙ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ :

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ - ΝΕΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ - ERRATA.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
1925

TOUT CE QUI CONCERNE LA
REDACTION
DOIT ÊTRE ADRESSÉ
à ARGO :

Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ ΤΗ
ΣΥΝΤΑΞΗ
ΤΗΣ ΑΡΓΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΕΛΝΕΤΑΙ
ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ :

UNION HÉLLÉNIQUE DES JEUNES
RUE STAMBOUL 13
ALEXANDRIE
EGYPTE

Η ΑΡΓΩ τῆς α'. περιόδου πουλιέται ἄδεια Γ.Α. 20 και δεμένη Γ.Α. 30 και τῆς δευτέρας, ἄδεια Γ.Α. 30 και δεμένη Γ.Α. 40.

Η ΑΡΓΩ ἔχει ἀναθέσει τὴ γενικὴ τῆς ἀντιπροσωπεία γὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα στὸν κ. Κωνστ. Φτιαρᾶ. Τὴν φροντίδα τῆς ἀποστολῆς τῶν φυλλαδίων τῆς στὴν Ἀθήνα ἔχει ἀναλάβει τὸ πραχτορεῖο τῶν «Γραμμάτων». Στὸ Πόρτ Σαῖτ ἀντιπρόσωπός τῆς, εἶναι ὁ κ. Μαντάλης.

Η ΑΡΓΩ στὴν τρίτη περίοδό τῆς θὰ βγεῖ σὲ 4 φυλλάδια μὲ συνδρομὴ Γ.Α. 25.

Η ΑΡΓΩ γὰ ὅ,τι δημοσιεύει ἐνυπόγραφο δὲν εὐθύνεται. Μόνο γὰ ὅσα εἶνε ἀνυπόγραφα εὐθύνεται τὸ Δ. Συμβούλιο τῆς Ἑνώσεως τῶν Νέων Ἀλεξανδρείας.

ARGO est une publication trimestrielle de littérature et de critique.

= Α Ρ Γ Ω

ΟΡΓΑΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

I

Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΤΙ

ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟ

Ἀμέσως νὰ καθορίσωμε πρῶτα τὸν τίτλο νὰ μὴ γίνῃ παρεξήγησις: δὲν πρόκειται γὰ μιά κοινωνική, παρὰ γὰ καθαρῶς διανοητικὴ ἀποψη· τότε ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης, ὅσο και κείνος ποῦ πραγματικὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ ἓνα τεχνουργημα, εἶνε ἀριστοκράτης τῆς σκέψεως. Ἀντίθετα πάλι, τόσο αὐτοὶ ποῦ κάμουν τὴν τέχνη ἐμπόριο ὅσο και αὐτοὶ ποῦ ἀρέσκονται σὲ τέτοια ἐμπορεύματα, εἶνε οἱ σκουπιδιάρηδες τῆς σκέψης.

Στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου ἡ ἔννοια: καλλιτέχνης και παραγωγὸς εἶνε ταυτόσημες, ὅπου ὅλοι τους στὶς γελοῖες στήλες τῶν καθημερινῶν φύλλων αὐτοτιτλοφοροῦνται μεγαλοφυεῖς και βρίζουν ὅσους δὲ συμερίζονται τὴν πεποίθησι γὰ τὴν ἐξοχότητά τους, σὲ πολλὰ σημεῖα ἡ ἰδέα τῶν ἀξιῶν θολώθηκε.

Χρειαζεταὶ ἡρωϊκὸς ἀσκητισμὸς, τόσο γὰ τὸν καλλιτέχνη ὅσο και γὰ τὸν αἰσθητικὸ· ὁ ἓνας γὰ νὰ διαπιστώσῃ τὴν καλλιτεχνικὴ του ὄντοτητα και ὁ ἄλλος γὰ νὰ καθάρσῃ τὸ Νὰὸ τῆς Τέχνης ἀπὸ τῆς βρωμίας ποῦ συσσωρεύσαν ἡ ἀμάθεια τῆς κριτικῆς, ἡ ἐμποροεπιμέταλλευσι τοῦ λεγομένου ἔργου τέχνης και ἡ ἀγαθοπουλικὴ αὐτοπεποιθήσι τῶν πυγμαίων ποῦ θεωροῦνται Ἡρακλεῖς.

Χρειαζεταὶ ἐπίσης και πάλι ἀσκητικὸς ἡρωῖσμὸς γὰ νὰ κρατηθῇ κανεὶς ἀκράδαντος στὴν κριτικὴ του διαύγεια

και να μην παρασρθη από φιλίες ή από φιλοφρονήσεις και δεθη από ευγένεια νάντοποδωση τα ίσα για θυμιάματα ποϋ ίσως ό ίδιος να θεωρη υπερβολικά και σκόπιμα για μιαν ένδεχόμενη κι έμπεριστατωμένη επιστροφή.

Αυτό τό μικρό προοίμιο, θεωρήθηκε αναγκαίο για να εξακολουθήσωμε δίχως τόν φόβο να κακοεννοηθούμε.

Η Τέχνη είνε κάτι τό άριστοκρατικό, έπειδι ή ή καλλιτέχνες —οί άληθινοί— είνε κάτι τό επανώτατο, ή λιγοστή δηλαδή άριστοκρατία τής σκέψης, αυτή ποϋ δέν ξερούμε, ούτε μπορούμε να μάθουμε, μιá ποϋ θα δείξουν στους μακρυνούς μας απογόνους οι δυό τρεις αιώνες μετά τό δικό μας.

Η Τέχνη είνε επίσης κάτι τό άριστοκρατικό, έπειδι από τήν άφειτηρία της ως τό τέρμα της (τήν διαπίστωση δηλαδή τοϋ έργου τέχνης) στηρίζεται σε δυό άριστοκρατικές έννοιες. Πηγάζει δηλαδή από τή συγκίνηση και είνε πηγή εύτυχίας. Μή βλέπεται ποϋ ό συμβατισμός νόθεψε κάθε ιδεολογία και στρέβλωσε κάθε αντίληψη σχετική με καθαρώς καλλιτεχνικά ζητήματα. Έδώ άκριτώσ προσπαθούμε όσο τό δυνατό να απαλλάξουμε τήν Τέχνη για να δείξουμε τήν άληθινή της ύπόσταση, από τής παράσιτες της μικροέννοιες ποϋ τήν πνίγουν.

Είνε αξίωμα και απόδειξη δέ χρειάζεται πώς μιá ψυχική διάθεση (αυτό είνε ή Τέχνη) για μιá δημιουργική τάση με τήν αυτοδιαπίστωσή της ποϋ πηγάζει από μιá ψυχική δόνηση (συγκίνηση) για να καταλήξει σε μιá ψυχική ήρεμία (εύτυχία), ένέχει κάτι τι τό διανοητικώς έξαιρετικά άριστοκρατικό, και δέν είνε στα χέρια τοϋ κάθε καλαμαρά να φθάση σε τέτοιο ύψηλό επίπεδο γυμνώς, καθαρώς διανοητικώτατος. Οϋ παντός πλείν εις Κόρινθον.

Θά μ' αντικόψη κανένας ίσως για να με διαφιλονίκηση άν ή συγκίνηση είνε ένα άριστοκρατικό συναίσθημα. Και βέβαια, θα τοϋ άπαντήσω, όταν είνε άδολη, ειλικρινής και όταν είνε διανοητική. Δέν πρόκειται για τήν κάθε μιá καθαρώς νευρική συγκίνηση οπου συμβάλλουν μονάχα ή αισθήσεις. Η καλλιτεχνική συγκίνηση, είτε για τήν κύηση είτε για τήν κατανόηση ένός άληθινοϋ έργου τέχνης, είνε και διανοητική. Δέν μπορεί δηλαδή μονάχα ή αισθήσεις δίχως τή συμβολή τής σκέψης, έστω και έλάχιστη μά πάντως κυριαρχούσα, να διεγείρη τήν καλλιτεχνική συγκίνηση ενεργη-

τικού ή παθητικού εγωϊσμοϋ καθως αναφέραμε. Σ' αυτό τό συναίσθημα, άρκετά σπάνιο, άμα προσθέσετε και τόν άπαραίτητο όρο, τήν ειλικρίνεια ποϋ έξυψώνει τή συγκίνηση μας και λογαριάζει τή σκέψη μας, βλέπετε άμέσως τί παράγοντες άπαιτούνται για τήν δημιουργία αυτής τής άφειτηρίας ή όποια θα δημιουργήση κατόπι τό καλλιτέχνημα. Ο τεχνίτης όχι μόνο πρέπει κάτι να έχη τήν άνάγκη να πη, κάτι ποϋ νοιώθει πώς σφύζει μέσα του, και ποϋ τοϋ επιβάλλει ή σκέψη του να έξωτερικευση, παρά πρέπει να είνε και ειλικρινής πρώτα με τόν εαυτό του και κατόπι με τό τεχνουργημά του, να κρατηθη δηλαδή με τόν ήρωϊκό άσκητισμό ποϋ είπαμε στο επίπεδο ποϋ στέκει πάνω από τους συμβατισμούς και τες παραχωρήσεις. Δέν τονίσαμε στήν άρχή πώς ό τεχνίτης είνε επαναστάτης; Και άρτε τώρα, άν δέν βαριέστε, ένα φανάρι σαν τό Διογένει και κατεβήτε στο δρόμο να βρήτε έναν άνθρωπο τέτοιο, έναν τεχνητή, έναν άληθινό άριστοκράτη τής σκέψεως! Θα σκοντάψετε κάθε τόσο στους ύποκριτές, στους εγωπαθείς, στους Γραμματείς, στους Φαρισσαίους, στους έκπορνευτές τής Τέχνης! πώς είνε λοιπόν δυνατό να μην είνε ή Τέχνη κάτι τό έξόχως άριστοκρατικό όταν οι άληθινοί τεχνίτες είνε τόσο σπάνιοι ποϋ στήν εποχή μας, εποχή ψευτιάς, βρωμιάς και ύποκρισίας, όχι μόνο δέ βρίσκονται, παρά και άν ύπάρχουν θα φανοϋν μόνο στες κατοπινές γενεές!

Έξ άλλου ή Τέχνη όντας ειλικρίνεια, και ή ειλικρίνεια όντας κάτι τό ιδιάζόντως σπάνιο, δέν μπορεί ή Τέχνη να μην είνε στή σειρά της επίσης κάτι τό σπάνιο: και έπειδι αυτό τό σπάνιο είνε έξυψωτικό (γιατι κανείς δέ θαρρηθη πώς ή ειλικρίνεια έξυψώνει) ή Τέχνη δέν μπορεί να μην είνε κάτι τό άριστοκρατικό στήν σκέψη, άφου έξυψώνει με τήν ειλικρίνεια.

Όσο για τήν εύτυχία, τό τέρμα τής τέχνης, άφου εύτυχία είνε κάθε διαπίστωσης ενεργητικού ή παθητικού εγωϊσμοϋ, δέν χρειάζεται άνάγκη να πολυλογίση κανένας για ναποδείξη τήν άριστοκρατικότητά της. Χαλάλι τους όσοι θαρροϋν πώς ή εύτυχία βρίσκεται στους δρόμους! Μακάριοι όμως οι λιγοστοί ποϋ τή βρίσκουν στήν Τέχνη! Αυτοί τοϋλάχιστον έχουν και τήν ευαγγελική βασιλεία τών οϋρανών.

Και μιá ποϋ μπήκαμε στή Γραφή ως ξεδιαλύνωμε

ένα σημείο. Ἡ Τέχνη εὐαγγέλιο δὲν εἶναι, οὔτε ἀποτείνεται στὸν ὄχλο, οὔτε ἔχει σκοποὺς ἐξυψωτικοὺς (ἄλλο τὸ ἂν ἐξυψώνει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ) κατὰ τὰς τολστοϊκῆς θεωρίες καὶ τὰς σοσιαλιστικῆς ἀντιλήψεις. Ἡ σημερινὴ σοσιαλιστικὴ βούλησις, γιὰ τὴν ἐπίτευξιν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν βλέψεων, βάλθηκε νὰ μεταχειρισθῆ ὡς ὄργανο τὴν τέχνην γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς. Ἡ Τέχνη ὅμως δὲν στρατολογεῖται γιὰ καμμιά ἰδεολογίαν καὶ ἄς εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδεολογία ἢ πειρὸ εὐαγγελικὴ, ἢ πειρὸ ἐκπολιτιστικὴ, ἢ πειρὸ δίκαιη, ἢ πειρὸ σωστὴ, ἢ πειρὸ εὐεργετικὴ. Ἡ Τέχνη ὅπως δὲν εἶναι δούλα καμμιάς ἰδεολογίας, εἶναι καὶ ἀδιάφορη πρὸς κάθε ἰδεολογίαν καὶ στέκει παράμερα. Λόγος παραπάνω γι' αὐτὴ τῆς τὴν ἀξίω-πρεπὴ στάση νὰ εἶναι καὶ κάτι τὸ ἐξόχως ἀριστοκρατικὸ καθὼς μένει περήφανη στὸ φιλιδιόενιο τῆς πύργου!

Παρίσι, Χριστοῦγεννα φράγκικα, 1924

M. ΒΑΛΣΑΣ

ΠΩΣ ΤΕΛΕΙΩΣΕ

— Καὶ γιὰ φέτος λοιπόν. . . . τίποτε. . . . ;

— Τὶ νὰ γίνῃ, φίλε μου!... Δὲν ἔχουμε ἀνάγκη... Τοῦ χρόνου βλέπουμε.

Ὁ μεγαλόσωμος διευθυντὴς κούνησε τὰ χέρια, σὰ νὰ γύρευε νὰ διώξῃ κάτι. Ὑστερα γύρισε στὸ βάθος, ἀπὸ ὅπου μονότονο χτύπημα γραφομηχανῆς ἀκούγονταν...

Προχωροῦσε σὰν κάποιος πού μετράει κάτι στὸ πεζοδρόμι* μὲ βήματα ἀργὰ καὶ μεγάλα, «Τρία χρόνια!» σκέφτονταν. Τρία χρόνια αὐτὴ ἡ ζωὴ! τὸ ἀνέβασμα σὲ λογῆς γραφεῖα, καλογραμμῆνες αἰτήσεις, φιλικῆς «συστατικῆς». Καὶ κάθε φορὰ τὸ ἴδιο τέλος, ἡ ἴδια λύσις πού τὸν ἔκανε νὰ βαριέται πιά τὸ δράμα ἢ τὴν κωμωδία - τὴν ζωὴ του...

Τέλος καλοκαιριοῦ. Δυνατὸς μεσημεριάτικος ἥλιος. Ἡ ζέστη ἔκανε τοὺς στοχασμοὺς νὰ πλανιοῦνται ζαλισμένοι ἐδῶ κι ἐκεῖ - ὅπως μπεκοῦδες κοντόχοντροι πού παραπατᾶν...

«Ἡ ἀβεβαιότητα τοῦ αὐριο, ἔκανε μέσα του... Αὐτὴ σὲ τσακίζει! Νὰ μὴ νοιώθεις τὴν ζωὴ στερεὴ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου». Ἀσταθὴ ζωὴ, ὅπως ἡ ἀμμουδιά, στὰ ρηχὰ τα-ραγμένης θάλασσας πού ὀλοένα πάει κι ἔρχεται...

Ἐνα δυνατὸ αἰσθημα πίκρας καὶ κούρασης τὸν ἔκανε νὰ πηγαίνει σὰν χαμένος. «Καὶ τὸ τελευταῖο πάει! μουρμούριζε. Καὶ τώρα ;...»

Στάθηκε μπροστὰ στὴ βιτρίνα ἐνὸς «οἴκου νεωτερισμῶν» καὶ κοιτάχτηκε στὸν καθρέφτη. Κανένα στραβὸ στὴν φροσεῖα. (Τελευταῖα πρόσεχε πολὺ τὰ ρούχα του εἶχε βεβαιωθεῖ πὼς «τὸ παρουσιαστικὸ εἶναι τὸ πᾶν»). Δυὸ μωδι-στροῦλες, καθὼς περνοῦσαν, ἔκαναν :

— Μωρὲ μούτρα !

Μούτρα ; Βέβαια ὁμορφονιὸς δὲν εἶναι. Μὰ πάλι, θαρρεῖ, οὔτε ἀντιπαθητικὸς εἶναι. Μόλα τὰ τριάντα του χρόνια, τὸ πρόσωπο «βαστάει» ἀκόμα. Τὸ κοιτάζε στὸν καθρέφτη* κάτω μονάχα, τὸ στόμα καὶ τὰ μουστάκια τὸν ἀσχίμιζαν (ἀπὸ μακρὰ ἐμοιαζαν μὲ μορφασμό). Ἄλλὰ ὅταν τὰ σκεπάσει... Ἡ μύτη, μιὰ μύτη κανονικὴ* μάτια ἀρκετὰ ζωερὰ καί, μὲλες τίς χαρακίες μιᾶς σκέψης βασανισμένης, τὸ φαρδὺ μέτωπο ἀκόμα γαλήνιο... Κοντὸς καὶ λιγνός, ἀλλὰ συμπαθητικὸς* ὕστερα τί ἤθελαν καὶ τὸν ἐκοίταζαν ἔτσι τὰ μαῦρα κείνα καὶ ὑγρὰ μάτια ;...

Ἄπ τὸ κορίτσι πού κάθε μεσημέρι ἀντάμωνε στὸ μπουλεβάρτο μὲ κάτι βιβλία μουσικῆς στὸ χέρι, αὐτὰ θυμοῦνταν. Μαῦρα, ἀκόμα πιὸ μαῦρα ἅπ τὴν σκιά τοῦ πλατύγυρου καπέλου σαυτὸν σταματοῦσαν μέσα στοὺς πολυσχόλους διαβάτες κι αὐτὸν ἐκοίταζαν. Τὰ ἔνοιωθε νὰ περπατᾶν σὲ κάθε γωνιὰ τοῦ προσώπου του. Καὶ ἦταν γελαστά—γελαστά μὲ μιὰ παιχιδιάρια εἰρωνία ξένοιαστου κοριτσιοῦ. Μιὰ μέρα εἶχανε γίνει... τοῦ εἶχε φανεῖ πὼς τὸν ἐκοίταζαν πιὸ σοβαρά. Λὲς καὶ τοῦ ζητοῦσαν συμβουλή. Τὸ βράδυ κεῖνο ἀποκοιμήθη σὲ μιὰ κατάσταση πού μονάχα παιδί μικρό, σᾶκουσμα τῆς Κυριακάτικης τετραφωνίας στὴν ἐκκλησιά, θυμοῦνταν νὰ δοκίμαζε. Παρόμοια ἔκσταση καὶ τώρα μὲ τὰ σοβαρὰ μάτια πού λάμπουνε ἀπὸ παράξενο φῶς στὸ σκοτάδι. Καὶ τὰ σοβαρὰ μάτια τοῦ τραγουδοῦσαν ἕνα σκοπὸ γαλήνιο, ἐπιβλητικό, ὅπως τοὺς σκοποὺς τῆς τετραφωνίας· αὐτὸς τὸν ἐνανούρισε ἐνῶ, ἅπ τὸ πλάι, ἡ τυφλὴ μάννα ξερόβηχε... Μὰ εἶχε γελαστεῖ τὴν ἄλλη μέρα τὰ μάτια εἶτανε πάλι ξένοιαστα καὶ γελαστά. Στὸ τέλος τὸν ἐκοίταζαν ἀδιάφορα· τὸν εἶχανε ουνηθίσει· σὰ νὰ τοῦλεγαν: «φτάνει πιά...» Συλλογίστη: «Θὰ σὲ κοροῦδευαν...» Καὶ γύρεψε νὰ τὰ ξεχάσει, δίχως νὰ τὸ καταφέρει. Κι ἀπόψε, καθὼς πήγαινε κουρασμένος ἅπ τὴν στερνὴ ἀποτυχία, ἡ ἰδέα μονάχα πὼς εἶχεν ἐρωτευθεῖ τοῦ ἔφερνε θυμὸ καὶ πόνο μαζί. «Τὶ λές, καλέ! ἔκανε εἰρωνικά. Ἐσένα νὰ ἐρωτευθεῖ τὸ πλουσιοκόριτσο ;... Καὶ ποιά εἶναι «ἡ κοινωνικὴ σου θέσις ;»... Ἄμὲ οἱ παράδες ;... Κωμικὴ κακομοίρη !»

«Κωμικὴ κακομοίρη !» ξανάλεγε κάθε τόσο. Ἐνοιωθε ἡδονὴ στὸ νὰ εἰρωνεύεται τὸν ἑαυτὸ του.

Ἡ εἰρωνία (συλλογιόταν τις τελευταῖες μέρες). Τὶ ὄτιλο θαυμάσιο στὰ χέρια μας ! λίγη εἰρωνία γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας νὰ φυλάγαμε, θὰ εἴμαστε σωσμένοι !... Τὶ ἀπόλαψη νὰ γελάς μὲ τὸν ἀδιόρθωτο αἰσθηματία πού μέσα σου κρύβεται ; Κλαψάρης μισοκακόμοιρος πού καρτερáει τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἀδυναμίας σου γιὰ νὰ φανερωθεῖ. Κι ὄλο νὰ ψάχνει αὐτὸς ὁ ἀνήσυχος κύριος· ψάχνει γιὰ νὰ βρεῖ ἀφορμὲς ἐμφάνισης... Καὶ πὼς στραβομουτσουιάζει κάθε πού θάντικρύσει τὴν πραγματικότητα ! Θαρρεῖς καὶ θάγκαλιάσει καμιά γυναῖκα μέπικίνδυνη ἀρρώστια ! Προτιμάει λοιπὸν νὰ κρύβεται καὶ νὰ ψάχνει· μοιάζει σαυτὸ μὲ κάτι βρώμικους ἀνθρωπάκους πού τοὺς βλέπεις τὰ βράδια, νὰ

σκύθουνε πάνω ἅπ τὸ σωρὸ τῶν σκουπιδιῶν· ἴσως λάχει καὶ βροῦνε κάτι παραπεταμένο χρήσιμο. Ἔτσι κι ὁ αἰσθηματίας· ψάχνει στὰ πεταμένα ἀπομεινάρια τῆς ζωῆς, λογιάζοντις πὼς θὰ βρεῖ κάτι πού θὰ μπορέσει ἀργότερα «νὰ μετουσιώσει εἰς αἰσθημα». Θυμάται, λόγου χάρη, δυὸ μάτια πού τότε κοίταζαν μιὰ φορὰ. Χτίζει κάστρα καὶ θέλει νὰ πιστέψει πὼς στᾶληθινὰ τὸν ἐρωτευθήκαν. Αὐτὰ ὅμως τὸν ἐκοροῦδευαν... Τὶ κωμικὸ ὑποκείμενο !

— Μὰ ἐνόσω δὲ μπορεῖς νὰ ζήσεις ! ἔκανε μέσα του ἡ ἀδύνατη φωνὴ τοῦ αἰσθηματία. Ποῦ παράδες ; Καὶ γνωριμίες ;...

— Πάψε ! θυμωμένα ἀντίσκοπεν ἡ εἰρωνία. Βρῆκες πάτημα τώρα !

Ἐπὶ τέλος ! νικοῦσε μιὰ φορὰ τὴν εὐαισθησία του... Ἄνοιξε τὸ βῆμα· σκέφθηκε πὼς εἶχε ξεχάσει τὸ κοστοῦμι του στὸ Καζίνο καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ πάρει ἕνα μάνιο.

Ἡ ἀμμουδιά μὲ τις καμπίνες—μικρὰ πολύχρωμα σπιτάκια, ἀραδιασμένα πλάι-πλάι. Καὶ τὸ καζίνο πού θαρρεῖς πὼς προχωρεῖ στὴν θάλασσα· καὶ στὴν ἀμμουδιά κορμιά ξαπλωμένα, ἄσπρα, μαυριδερά, μαλθακὰ ἢ νευρώδικα. Σὰ νὰ τᾶῆλεπε ὄλα αὐτὰ· καὶ σὰ νᾶκούγε τὴ μουσικὴ τῆς θάλασσας—κάτι πού ἀναβρῦζει ἀπὸ πηγάδι ἀστέρευτο...

Παρακάτω, ἡ ἀνάγκη νὰ χαζέψει τὸν ἔκανε νὰ σταματήσει σὲ μιὰ βιτρίνα βιβλιοπωλείου. Ἄπ τὰ βιβλία πρόσεξε ἕνα μὲ κίτρινο ξόφυλλο· διάβασε : «Τὸ Δικαίωμα τῆς Αὐτοκτονίας»

«Τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοκτονίας... ἔκανε. Ἀρλοῦμπες !... Καὶ ποιδς ζήτησε τέτοιο δικαίωμα ;... Εἶναι γιὰ νὰ τὸ συζητᾶμε ;... Ἡ ζωὴ εἶναι ὠμορφή !... Μπορεῖς νὰ πεις πὼς ἄσχημη εἶναι ἡ ζωὴ ;...»

Σχεδὸν φωναχτὰ ρώτησε : «Ἄσχημη εἶναι ἡ ζωὴ ;...»

Δὲν εἶναι δὰ καὶ τόσο ὠμορφή, ἀντιλόγισε γκερινιάρικα ὁ αἰσθηματίας. Δέκα χρόνια τώρα, νὰ τραβᾶς κάθε πρωτὶ γιὰ τὸ ἴδιο μέρος. Καὶ στὸ τέλος ἡ πτώχευση. Κι ἐσὺ στοὺς πέντε δρόμους γυρεύοντας μιὰ θέση ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους. Ἄμὲ ἡ μάννα πού πεινάει στὸ φτωχὸ σπιτικό ;... Κι αὐτὴ ἡ αἰώνια ἀπαντοχὴ ἅπ τὴν τύχη ! Αὐτὴ ἔξχωριστὰ στά !... Ὁμορφή λοιπὸν εἶναι τέτοια ζωὴ ;... Ὁχι... Ἀλλὰ τὰ μάτια ;... Αὐτὰ πού κάποτε σταμάτησαν στὸ πρόσωπό σου, γυρέθοντας ἴσως κάτι... Αὐτὰ εἶναι ἡ ὠμορφή ζωὴ : δυὸ μαῦρα μάτια πού

λάμπουνε—ὅπως δυὸ ρῶγες μαύρων σταφυλιῶν λαμπυρίζουνε στὴ φεγγαρονυχιά...

— Γιὰ νὰ δοῦμε πότε θὰ βαρεθεῖς! ἔκανε μὲ πείσμα ἡ φωνὴ τῆς εἰρωνίας. — —

ἽΟρθιος πλαῖ στὸν ὁδηγό. Μὲνα χτύπο ρυθμικὸ σιδηρικῶν κυλάει τὸ τραῖνο· ὀλόγυρα ἡ ἔξοχή—μιὰ ἔξοχή πού ἔγειρε στὸ μεσημεριάτικο βυθό. Τὰ πόμερα σπίτια μὲ τοὺς φροντισμένους κήπους θαρρεῖ πὼς τώρα δὲ χτίστηκαν καὶ πὼς τοῦ χαμογελᾶν, ἄσπρα ἢ φρεσκοθαμμένα. Μιὰ εὐχάριστη ζαλάδα τοῦ μπερδεύει τοὺς στοχασμοὺς καθὼς μεγαλώνει ἡ γληγοράδα τοῦ τραίνου· φαντάζεται πὼς καταπάνω του ἔρχονται καραβάνια ἄσπρα συννέφων πού ἀργοπροβαίνουν σὲ μιὰ γαλάζια ἔρημο καὶ πὼς σὲ λίγο θὰ τὰ τρυπήσει... ἽΕνας τιναγμὸς καὶ τὸ τραῖνο σταματάει· ἔχει φτάσει.

Μόνος, στὸ δρόμο πού πάει στὸ καζίνο συλλογιέται ξανά τὴν ζωὴ του—ζωὴ γραφιᾶ. Μιὰ μηχανὴ μικρῆς ἔντασης πού κάθε μέρα λαδώνεται : τέτοια τοῦ φαίνεται ἡ ζωὴ του. ἽΟ ἥλιος μιὰ σκιά τοῦ ρίχνει μπροστὰ—τὴ δικιά του σκιά—σὰ νὰ τοῦ λέει : «Κοίτα! νὰ πὼς κατάντησες!» ἽΕνας ἀνθρωπάκος πού προχωρεῖ κοντὸς καὶ μικροκαμωμένος, μὲ τὰ ρούχα κολλητὰ σὲνα πράμα λιγνὸ πού λέγεται «κορμι»· τὰ χέρια, καθὼς πᾶνε κι ἔρχονται, τοῦ θυμίζον κάτι κωμικὰ φτερουγίσματα πού οἱ κότες κάνουνε ὅταν πασκίζουν νὰ πετάξουνε...

Κοντοστάθῃ καὶ ρώτησε : «Ποιὸς φταίει;» ἽΑόριστα ἔνοιωθε πὼς αὐτὸς μονάχα δὲν μπορούσε νὰ φταίει. Γύρισε καὶ κοίταξε μακριά, στὴν πόλη. Μὲ τὰ σωστά του ἄρχισε νὰ πιστεύει πὼς ὅλο κείνο τὸ συγκρότημα τῶν δρόμων καὶ τῶν ἀνθρώπων πού «πολιτεία» λέγονταν, εἶχε συνωμοτήσῃ ἐναντίᾱ του. Συνωμοτήσῃ ναί! Νὰ τρία χρόνια πού γυρεύει μιὰ θέση ἀνάμεσά τους, καὶ κανεὶς δὲν τοῦ κάνει τόπο...

— Δὲν εἶναι πιὺ ἀτυχία αὐτό! μουρμούρισε... Κάτι θὰ γυρεύουνε νὰ μοῦ κάνουν!..

Πάλι τοῦ ἤρθε τὸ ρώτημα πού ἀπὸ καιρὸ τὸν ἐβασάνιζε : «Γιατί ζω;»

— Θαρρεῖς πὼς δικιά σου εἶναι ἡ ζωὴ σου; ἔκανε μέσα του ἡ εἰρωνία. ἽΑχά! Κι αὐτὴ ἀκόμα ἀνήκει σὲ κείνους, στὴν πολιτεία!

Μιὰ μοτοσυκλέττα γοργοπέρασε. Ξαναβρέθει μόνος, σταματημένος· ἄκουσε κάποιονε νὰ ρωτᾷε μέσα του : «Κι ἡ μάννα;...»

ἽἩ τυφλὴ μάννα πού περιμένει στὸ φτωχικὸ νὰ φᾶτε; ἽἩ ἀμίλητὴ μάννα πού δὲν βλέπει, μὰ πού καταλάβαινε καθὼς κατέβαζες βιασμένα τὶς μπουκιές:

— Τί ἔχεις, παιδί μου;

— Τίποτε!

ἽἌς περιμένει, ἀπάντησε. ἽἌς περιμένει ὄχι μένα, ἀλλὰ τὸ μικρὸ μήνυμα...

Καὶ τότε (παρακάλεσε) τότε μάννα τυφλή, μάννα ἀμίλητη, δέξου τὸ κακὸ καρτερικά, πνίγοντας τὰ δάκρυα—σὰν κάτι πού ἔπρεπε νᾶρτε. Κι ἄμποτε ἡ θλίψη σου νὰ εἶναι ὅμοια μὲ τὴν θλίψη τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἀνθρώπων πού, πάνω ἀπ τὴ συμφορὰ τους, νοιώθανε τὴν βαρειά σκιά τῆς ἽΑνάγκης. Τέτοια νᾶναι κι ἡ θλίψη ἡ δικιά σου, μάννα τυφλή, μάννα ἀμίλητη...

Κάτι τοῦ ἔσφιγγε τὸ λαιμό, κάτι ἀνέβαινε ὡς τὰ μάτια καὶ τὰ ἔκανε νὰ βλέπουνε θαμπᾶ.

— ἽΟχι κλάμματα, ὄχι! ἔκανε. ἽἩδονὴ μονάχα στὴν ἐκδίκηση! — —

Εἶχε σταθεῖ στὴ μέση τῆς σκάλας ἀπὸ ὅπου οἱ κολυπητὲς κατέβαιναν.

Σταματοῦσεν ἔτσι κάθε φορὰ προτοῦ κάνει τὴ βουτιά καὶ κοίταζε τὶς γραμμὲς τῶν ἀφρῶν νὰ σιμώνουν μιὰ-μιὰ. ἽΌταν τὸ νερὸ τοῦ πιτσύλιζε τὰ πόδια, τὰ μάζευε σὰν γιὰ νὰ γονατίσει. «Κοῦο!» ἔκανε· καὶ περιμένε ὡσότου νὰ περάσει ἡ τρομάρα τοῦ κούου.

Σήμερα κοῦο δὲν ἔνοιωθε καθὼς ἔβλεπε τὴν θάλασσα. Σὰν στέρνα ἀλόγων—στέρνα μπροστὰ σὲ γκρεμοὺς ὀρθωμένα πού ξαναπέφτουν—τοῦ φάνηκαν τὰ κύματα. Βάζοντας γι ἀπόσκιον τὴν παλάμη, θωροῦσε τὸν ἀπέραντο αὐτὸν κάμπο πού κουνιῶταν... Ξαφνικὰ θυμῆθηκε:

— Γιὰ τελευταία φορὰ βλέπετε τὴν θάλασσα!

Αὐτὸ πέρασε σὰν τὸ ἔξπρες, τὸ μεσονύχτιο ἔξπρες πού γλυστράει στὴ νύχτα, τρυπώντας τὸ σκοτάδι, μὲ τὰ κλειστα μάτια τῶν φῶτων του καὶ μὲ τὸ γδοῦπο τὸν βαρὺ καὶ ἐπίσημο : ντάκ ντούκ, ντάκ ντούκ...

Ἄρχισε νὰ λέει :

— Θὰ πεθάνεις!

Ἦστερα πὺ γλήγωρα :

— Θὰ πεθάνεις! θὰ πεθάνεις!

Ἡ λέξη τοῦ φαίνονταν τρομερή· δὲν τὸν ἐτρόμαξε τόσο τὸ πρᾶμα ὅσο ἡ λέξη αὐτὴ ποὺ σπάνια ἄνθρωπος προφέρει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Τοῦ φαίνονταν πὺς κάποιος ἄλλος τοῦ τὴν ἔλεγε, πὺς ὁ ἴδιος δὲν κατάφερε ἀκόμα νὰ τὴν πεῖ.

Κάποιος ἄλλος;... Μονομιᾶς τὸ ἐνστιχτο τῆς ζωῆς ἔυπνησε μέσα του. Ὅχι! ἦταν πρόστιχο, ἦταν ἐλεινὸ αὐτὸ ποὺ εἶχε σκεφτεῖ ὁ ἄλλος! τὸ κορμὶ ἦταν ὅλο αἶμα καὶ νεῦρα· καὶ αὐτὸ τὸ ζωντανὸ κορμὶ θὰ γίνονταν ἓνα ἀσκή φουσκωμένο ποὺ τὰ κύματα πᾶνε δῶθε κεῖθε!

— Ε, κύριος! Θέλουμε κι ἐμεῖς νὰ κατεβοῦμε! ἔκανε μιὰ φωνὴ καροῦδευτικὴ ἀπὸ πάνω.

Μαζεύτηκε κι ἔκανε μιὰ βουτιά...

Κάτω ἀπ τὴν ἐξέδρα, ἄκουσε τὸ πιάνο τοῦ καζίνου νὰ παίζει κάτι ἀργό, μὲνα τόνο νοσταλγικό. Ἐνα κῦμα τρυφεράδας τὰ συνεπῆρε ὅλα. Γιατί λοιπὸν νὰ βασανίζεται ἔτσι;... Δὲν θὰ πεθάνει σὲ λίγο; Ἄς πεθάνει χαρούμενος. Καὶ ξανά θυμῆθηκε τὰ μάτια. Ποῦ νᾶταν; Ἦθελε νὰ τραγουδήσει ἔτσι ποὺ προχωροῦσε στὰ κύματα, ξανάβρισκε κάτι ἀπ τὴν περηφάνεια τοῦ πρωτόγονου ποὺ ἀφηφάει τὴν πλάση... Ἦθελε νὰ τραγουδήσει. Καὶ δυὸ λέξεις τοῦ ἔρχονταν κάθε τόσο — λέξεις χωρὶς εἶρομὸ καὶ συγγένεια ποὺ ὡστόσο θὰ ἔκλειναν ὅλο τὸν ὠκεανὸ τῆς τρυφεράδας του: «Λουλούδια... τραγούδια!» Μὲ λουλούδια νὰ ράνει τὴν θύμηση τῶν ματιῶν καὶ μὲ τραγούδια νὰ τὴν ἀνιστορήσει... Πάντα τὸ πιάνο ἔπαιζε κάτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸ ρυθμὸ ἀργό-πλοου καραβιοῦ.

«Εἶμαι πλασμένος γιὰ νὰ λατρεύω... συλλογίστηκε. Νὰ λατρεύω κι ὄχι νὰ μισῶ...»

Ἡ βοή τῆς θάλασσας, τὸ πῆγαινε-ἔλα τῶν κυμάτων τότε μεθοῦσαν. Μὲ μιὰ σίγουρη ὀρμηὴ ἄρχισε νὰ κολυμπάει γλήγωρα βρέθηκε στάνοιχτά. Τὸ πιάνο δὲν ἀκούγονταν. Ὀλόγυρά του κάποιον γιορτάσι σὰ νὰ στήνονταν. Σήκωσε τὸ κεφάλι κι ἔκανε νὰ φωνάξει :

— Εἶμαι γιὰ νὰ λα...

Ἐνα κῦμα πελώριο τὸν ἀναποδογύρισε. Ὅταν βρῆκε τὴν ἰσορροπία, ξαναβρέθηκε κοντὰ στὴν ἐξέδρα. Τὸ κῦμα τὸν εἶχε ζαλίσει· πᾶει πᾶ ἡ χαρούμενη διάθεση... Σκέφτηκε πὺς ἔπρεπε νὰ τελειώνει. Ὅμως ὄχι ἔτσι, μὲ τὴν βία. Μοναχὸς του ἦθελε νᾶνταμώσει τὸν θάνατο.

Ξανάρχισε νὰ κολυμπάει ὅταν βρέθηκε πάλι στάνοιχτά, συλλογίστηκε :

«Σὰν καρυδότσουφλο· ἔτσι θὰ σὲ βλέπουν ἀπ τὴν ἐξέδρα».

Εἶχε ὅμως ἀρχίσει νὰ κουράζεται. «Εἶναι καιρός!» ἔκανε.

Καὶ σὰ νὰ ἐχτελοῦσε προσταγὴ ἀφίνει τὸν ἑαυτό του στὰ κύματα.

Κλείνει τὰ μάτια σὲ κάτι τὸ γαλάζιο ποὺ στριφογυρίζει. Σταυτιά νοιώθει βουητά. Κι ἔστερα τὸ στερνὸ αἰσθημα: Ἐνα παιχιδάκι εἶναι στὰ χέρια κάποιας ἀλύγιστης δύναμης. «Σὰν καρυδότσουφλο!» πρόφτασε νὰ σκεφτεῖ.

Καὶ αὐτὸ ἦταν ὅλο.

Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙΩΝΙΑ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Με τ' ασθενικά φτερά τῆς μνήμης
— ἀνώφελον τῶν Θεῶν δῶρον —
᾿ς τοῦ γήρατος τὴν ἀνημποριά —
περαστικός τῆς γῆς διαβάτης
γυρνᾷ σὲ χρόνια περασμένα
κι' ὦ φρίκη!

Μικρὸς τὰ ὅσα ἠγάπησε
κι' ὅλα ὅσα νέος ἔπλασε χουσόνειρα
κι' ἡ δροῦσις ἡ πολυσχιδῆς ἡ ἀνδρική
κι' ὅλα ὅσα πλάστης ἔπλασε
γιὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ νοῦ,
γιὰ τῆς καρδιάς τὴ φλόγα,
γιὰ μὲ τ' ἀτσάλι τοῦ χεριοῦ,
συντρίμμα θλιβερὰ κι' ἕνας καπνὸς
καὶ μιᾶς φωτιάς ἀποκαΐδια!

Συντρίμμα θλιβερὰ! μὰ μέσα τους
σὰν κάτι νὰ ξυπνᾷ κι' ἀγοσσαλεύει
καινούργιος κόσμος λὲς καὶ πιάνεται
μὲ τὶς ψυχῆς τους κι' ἀναδεύει.

Τὸ νοιώθει ὁ γέρος' κι' ὡς τ' ἀστὲρι του
νὰ σβύση γέρνει πρὸς τὴ δύσι,
χαμογελᾷ ᾿ς τῆς νειότης τὴν ἀνατολή
πὸν μὲ σπουδὴ πολλή
᾿ς τ' ἀχνάρια του θαρρῆ νὰ κίση.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

ΣΙΓΟΜΙΛΗΜΑΤΑ

XIII

Σιωπή. Γαλήνη τῶν Θεῶν. Ἥρεμία τῶν νεκρῶν.
Βαρὺς τῆς νύχτας ὁ ρυθμὸς. Βαρὺς ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ ἄστρα
ὁ οὐρανός.

Εἶναι ἡ ὥρα πὸν ἡ ψυχὴ μου ἴσχυη, ἀτάραχη, μοιάζει
σὰ φλόγα ἀκίνητη,

Εἶναι ἡ ὥρα πὸν μελαγχολικὰ τὸ εἶναι μου ζητᾷ σὲ
Σένα μέσα νὰ σβυστεῖ,

Εἶναι ἡ ὥρα πὸν ἄγνωστες, ἀνείπωτες, πολλὲς οἱ σκέ-
ψεις μου κρυφὲς γύρω σὲ Σένα πλέουν καὶ κολυμποῦν.

Σιωπή. Γαλήνη τῶν Θεῶν. Ἥρεμία τῶν νεκρῶν.
Βαρὺς τῆς νύχτας ὁ ρυθμὸς. Βαρὺς ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ ἄστρα
ὁ οὐρανός. Σιωπή. Σιωπή.

ΠΟΥΛΥΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

ΕΛΙΑ

Καθὼς ἀπ' τ' ἀκρογιαλίας μας τοῦ μπάτη
σὲ χαιδεύει, χτὲς δεῖλι, ἡ καλωσύνη,
μ' ἔκσταση, στὴν ὀλύμπια σου γαλήνη
σ' ἀτένισα, ὦ Ἐλιά, κι' ἔνιωσα κάτι

Μὲς στὴ ψυχὴ μου, ὡς φῶς κι' ὡς φρεναπάτη,
τὴν ἱερὴ σ' ἐμὲ νὰ ξεδιαλύνει,
πὸν σὲ κρατεῖ θλιμμένη πάντα ὀδύνη
μὲς στὰ γαλάζια Ἑλληνικά μας πλάτη.

Κ' εἶδα τότε, σὰ σ' ὄραμα, τὴ θεία
τοῦ Ὀλύμπου τὴν πομπή, στὸ δεινὸ
πὸν ἀγύριστα ταξίδεψε ἀπ' ἐδῶ.

Καὶ πίσω ἀπ' ὅλους εἶδα, ὦ Τραγωδία!
νὰ στρέφει πρὸς ἐσέ, πρὸς τὴν Ἑλλάδα,
μὲ βουροκωμένο μάτι, τὴν Παλλάδα...

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΛΗΝΟΣ

JACK LONDON

O JACK LONDON

Γεννήθηκα στο Σάν Φρανσίσκο τὸ 1876. Στὰ δεκαπέντε μου ἤμουν ἕνας τέλειος ἀνθρωπάκος καὶ σὰν ἐξοικονομοῦσα καμιά δεκάρα τὴ ξόδενα στὴν μπίρα, ἀντὶ σὲ γλυκίσματα, γιατί τόβρισκα πὸ ἀντρίκιο ν' ἀγοράζω μπίρα. Τώρα, ποῦ εἶμαι σχεδὸν διπλὸς στὰ χρόνια, προσπαθῶ νὰ ξαναδημιουργήσω τὴν παιδικὴ ἡλικία ποῦ ποτὲ δὲν εἶχα ζήσει κ' εἶμαι λιγότερο σοβαρὸς ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου. Καὶ νομίζω πῶς θὰ τὰ ξανάβρω τὰ παιδακίσια ἐκεῖνα χρόνια!

Εὐθύνες ἦσαν σχεδὸν τὰ πρῶτα πράγματα ποῦ πραγματοποίησα στὴ ζωῆ μου. Δὲν θυμοῦμαι καθόλου νάχω διδαχτεῖ ἀνάγνωση καὶ γραφὴ — ἀφοῦ σὲ ἡλικία πέντε ἐτῶν μποροῦσα καὶ νὰ διαβάζω καὶ νὰ γράφω — μὰ ξέρω πῶς τὸ πρῶτο μου σχολεῖο ὑπῆρξε στὴν Ἀλάμεντα, πρὶν νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου γιὰ ἕνα χτηνοτροφεῖο, ὅπου ὡς δούλος εἶχα ἐργαστεῖ πολὺ βαριά, ἀπὸ ὀχτῶ χρονῶν ἡλικία.

Τὸ δεύτερο σχολεῖο στὸ ὁποῖο δοκίμασα νὰ φωτιστῶ λιγάκι ἦταν ἕνα παράξενο κέντρο στὸ Σάν Μάτεο. Κάθε τάξη καθόταν σ' ἕνα χωριστὸ θρανίο, ἀλλ' ἦτανε καὶ μέρες ποῦ δὲν καθόμαστε καθόλου, γιατί ὁ δάσκαλος συνήθιζε νὰ μεθᾶ πολὺ συχνὰ καὶ τότε κάποιος ἀπὸ τοὺς μεγάλους θὰ τὸν ἐπιανε στὸ ξύλο. Αὐτός, γιὰ νὰ τὰ φέρει ἴσα, ἴσα, ἀρχίζε νὰ ξυλοκοπᾶ τοὺς μικροὺς καί, ἔτσι, φαντάζεστε τί εἶδους σχολεῖο ἦταν αὐτό.

Δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποῦ νάταν δικός μου, ποῦ νάταν ὁπωσδήποτε ἐνωμένος μαζί μου, ποῦ νάχε φιλολογικὸ γούστο ἢ ιδέες. Τὸ μόνο, ποῦ μοῦ ἔδινε κάποια ἐλπίδα, ἦταν πῶς ὁ πρόπαπος ἦταν πλανόδιος γραμματικὸς, ἕνας Οὐαλλὸς γνωστὸς στὰ περὶχωρα ποῦ ὁ ἐνθουσιασμός του γιὰ νὰ κηρύξει

τὸ Εὐαγγέλιο, τὸν εἶχε φέρει, μὲ τὸ ὄνομα «Παπᾶς» Jones.

Ἡ ἀμάθεια τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἦταν ἀπὸ τὶς πρῶτες καὶ δυνατότερες μου ἐντυπώσεις. Εἶχα διαβάσει καὶ εἶχα ἀποροφηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς «Ἀλάμπρας» τοῦ Washington Irving. πρὶν γενῶ ἐνιὰ χρονῶν καὶ δὲν μποροῦσα ποτὲ νὰ καταλάβω πῶς γινόνταν οἱ ἄλλοι χτηνοτρόφοι νὰ μὴ ξέρουν τίποτε γι' αὐτήν. Ἀργότερα ἔφτασα στὸ συμπέρασμα, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀμάθεια ἦταν χαρακτηριστικὴ τῶν χωρικῶν καὶ σκέφτηκα, πῶς ἐκεῖνοι ποῦ κατοικοῦσαν στὶς πόλεις δὲν θὰ ἦσαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀμαθεῖς. Μιὰ μέρα ἦρθε ἀπὸ τὴν πόλη ἕνας ἀνθρωπος στὸ Χτηνοτροφεῖο. Φοροῦσε γιαιλιστὰ παπούτσια καὶ μάλλινο σακάκι καὶ τὸ θεώρησα μιὰ καλὴ ἐνκαιρία γιὰ μένα, νὰ ἀνταλλάξω σκέψεις μ' ἕνα φωτισμένο μυαλό. Ἀπὸ τὰ τοῦβλα ἐνὸς παλιοῦ, γαλασμένου φουγάρου ἔχτισα μιὰ δική μου «Ἀλάμπρα». Πύργοι, τεράτσειες, ὅλα ἦσαν τέλεια καὶ ἐπιγραφές μὲ κιωλία δείχνανε τὰ διάφορα διαμερίσματα. Ἐκεῖ ὠδήγησα τὸν ἀστὸ καὶ τὸν ἐρώτησα γιὰ τὴν «Ἀλάμπρα», ἀλλ' ἦταν κι' αὐτὸς τόσο ἀμαθής, ὅσο καὶ οἱ ἀνθρωποὶ τοῦ Χτηνοτροφείου, καὶ τότε παρηγόρησα τὸν ἑαυτό μου μὲ τὴ σκέψη, πῶς μόνο δυὸ ἔξυπνοὶ ἀνθρωποὶ ὑπῆρχαν στὸν κόσμο: ὁ Washington Irving κι' ἐγώ.

Ἄλλα βιβλία ποῦ διάβαζα τότε ἦσαν κυρίως μυθιστορήματα τῆς δεκάρας, ποῦ δανειζόμουν ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους, καὶ ἐφημερίδες μὲς στὶς ὁποῖες ἐντυφουῦσαν οἱ δούλοι μὲ τὶς περιπέτειες τῶν φτωχῶν μὰ τίμιων κοριτσιῶν τῶν καταστημάτων.

Διαβάζοντας τέτοια πράγματα εἶχα φυσικὰ φτιάσει σ' ἕνα σημεῖο γελοίας ἀνησυχίας, ἀλλὰ στὴ μοναξιά τότε διάβαζα ὅτι ἔβρισκα καὶ μοῦ εἶχε ἀφίσει μιὰ βαθιὰ ἐντύπωση τὸ «Signa» τῆς Quida, μέσα στὸ ὁποῖο ταχτικὰ ἐπὶ δυὸ χρόνια ἔβρισκα ἀπόλαυση. Τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἱστορίας δὲν κατόρθωσα, ἐν τούτοις, νὰ τὸ μάθω, παρὰ μεγάλους ὄντας, γιατί λείπανε τὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ βιβλίου μου. Ἔτσι, διαρκῶς ὀνειρευόμουν με τὸν ἥρωα, μάταια προσμένοντας, ὡσὰν κι ἐκεῖνος, νὰ δῶ στὸ τέλος τὴ θεῖα Νέμεση.

Ἡ δουλιά μου ἐκεῖ πέρα ἦταν, μιὰ φορὰ, νὰ φυλάγω τὶς μέλισσες καὶ καθὼς καθόμουνα κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα,

ἀπὸ τὴν ἀνατολή τοῦ ἡλίου ἕως ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα, περι-
μένοντας τὸ σηῆνος νὰ μαζευτεῖ, εἶχα μπόλικο καιρὸ γιὰ νὰ
διαβάσω καὶ νὰ ὄνειροπολήσω.

Ἡ κοιλιάδα τοῦ Λίβερομο ἦταν πολὺ μονότονη, καὶ
αὐτοὶ ἀκόμη οἱ τριγύρω λόφοι ἦταν τότε γιὰ μένα χωρὶς
κανένα ἐνδιαφέρον. Τὸ μόνο λοιπὸν περιστατικό, ποῦ μπο-
ροῦσε νὰ διακόψει τὶς ὄνειροπολήσεις μου, ἦταν σὰν ἔδινα
τὸ σύνθημα νὰ ἐτοιμαστοῦν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὸ κυνήγημα
κανενὸς σμήνου· κι ὠρμοῦσαν τότε ὅλοι ἔξω μὲ τσουκάλια,
τηγάνια καὶ κουβάδες γεμάτους νερό. Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ
«Signa» ἄρχισε μ' αὐτὲς τὶς γραμμές: «Ἦταν μόνο ἓνας
μικρὸς νεανίσκος» κι εἶχεν ἐντούτοις ὄνειρα νὰ γίνῃ ἓνας
μεγάλος μουσικὸς καὶ νὰ ὑψωθεῖ ἀπάνω ἀπ' ὅλη τὴν Εὐ-
ρώπη. Λοιπὸν, κι ἐγὼ ἓνας μικρὸς νεανίσκος ὄντας, γιὰ
δὲ θὰ ἔμποροῦσα νὰ γίνω ὅ,τι ὁ Signa ὄνειρευόταν;

Ἡ ζωὴ σ' ἓνα Καλιφορνέζικο Χτηνοτροφεῖο ἦταν τότε
γιὰ μένα ἢ πιὸ σκοτεινὴ ὑπαρξὴ καὶ μελετοῦσα καθῆμέρα
νὰ φύγω μακριὰ σ' ἄλλο ὁρίζοντα, νὰ δῶ τὸν κόσμον. Σὰν
ἀπὸ ἔμπνευση, ἢ ὑποβολὴ κατάντησα νὰ ἀγαπῶ πράγματα
ὠραῖα, ἀν καὶ τὸ περιβάλλον μου ἦταν πολὺ ἄσχημο. Λόφοι
καὶ κοιλάδες γύρω φάνταζαν σὲ μένα χωρὶς χάρη, κ' αἰτία
μόνο γιὰ πόνου καὶ ποτὲ δὲν τ' ἀγάπησα ἕως τὸν καιρὸ ποῦ
τὰ ἐγκατάλειψα.

.....
Πρὶ νὰ γίνω ἔντεκα χρονῶν ἔφυγα ἀπὸ τὸ Χτηνοτρο-
φεῖο κι ἦρθα στὴν Ὀκλαντ, ὅπου τόσον καιρὸ ξώδεμα στὴν
ἐλεύθερη δημόσια βιβλιοθήκη, ἀκούραστα διαβάζοντας ὅ,τι
μοῦ πεφτε στὰ χέρια. Τότε ἐγνώρισα καὶ τὸ πρῶτο στάδιο
τῆς νευροπάθειας ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀκίνησι. Σύντομα ἄρχισα
νὰ χωρίζομαι ἀπὸ τὶς πλάνες, καθὼς προχωροῦσα σὸ γνώ-
ρισμα τοῦ κόσμου. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη κέρδιζα τὸ ψωμί μου
ὡς ἐφημεριδοπώλης στοὺς δρόμους καὶ ἀπὸ τότε ἕως τὰ
δέκα ἔξη μου πέρασα ἀπὸ χίλια δυὸ ἐπαγγέλματα—μιὰ scho-
λεῖο καὶ μιὰ δουλιὰ, μιὰ δουλιὰ καὶ μιὰ σχολεῖο καὶ δώστου
νὰ πάει.

Ἀργότερα ἐνίωσα μέσα μου δυνατὴ λαχτάρᾳ τῆς περι-
πέτειας κι ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι. Δὲν παραπλανήθηκα πολὺ:
μόλις ἔφυγα πῆγα πρὸς τὸν κόλπο καὶ σμίχτηκα μὲ τοὺς πει-
ρατές, ποῦ παρανόμως ψάρευαν τὰ στρεῖδια. Οἱ μέρες τῆς

ψαροπειρατείας πᾶνε πιά καὶ φαντασθῆτε πῶς ἀν τιμωροῦ-
μουνα, ὅπως μοῦ ἄξιζε ὡς πειρατῆς, θάπερνα καμιὰ πεντα-
κοσιὰ χρῶνια φυλάκιση. Ὑστερα ταξίδεψα ὡς ναυτῆς
πάνω σ' ἓνα ἰστιοφόρο καὶ χρημάτισα ἐπίσης γιὰ λίγο σαλ-
μοφαρᾶς. Ἀρκετὰ παρᾶξενα, ἢ ἐπόμενῃ μου δουλιὰ ἦταν
σὲ μιὰ ψαροπειρολιὰ, ὅπου μοῦ εἶχαν ἀναθέσει τὸ τσάκω-
μα κάθε παραβάτη τῶν νόμων τοῦ ψαρέματος. Πλήθος πα-
ραβάτες Κινέζοι, Ἕλληνες καὶ Ἴταλοὶ καταγινόνταν τὴν
ἐποχὴ ἐκείνη μὲ τὸ παράνομο ψάρεμα καὶ πολλὲς φορὲς
ἓνας φύλακας εἶχε νὰ πληρώσει μὲ τὴ ζωὴ του τὴν αὐστη-
ρότητά του. Εἶχα ὡς μόνο ὄπλο γιὰ τὸ καθῆκο μου ἓνα
ἀτσάλεινο τραπεζοπήρουνο, ἀλλὰ στάθηκα ἀτρόμητος καὶ
σὰν ἄντρας, ὅταν κάποτε σαρωβάλωσα σὲ μιὰ βάρκα νὰ
τσακώσω κάποιον ἀπ' αὐτούς.

Πιὸ ὕστερα, πῆγα πάλι ναύτης καὶ ταξείδεψα στὶς Για-
πωνέζικες ἀκρογυαλιές μὲ μιὰ ἀποστολὴ ποῦ πῆγαινε γιὰ
τὸ κυνήγι τῆς Φώκης ὡς στὴ θάλασσα τοῦ Μπέριγκ. Γύ-
ρισα ἀπὸ κεῖ ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ μῆνες στὴν Καλιφόρνια
κι' ἔκαμα διάφορες χαμαλίστικες δουλιές κοντὰ στὴ θάλασ-
σα' ἐπίσης ἐργάστηκα τότε καὶ σὲ μιὰ φάμπρικα σκοινιῶν,
ὅπου ἄρχιζα δουλιὰ στὶς ἔξη τὸ πρῶτὸ καὶ σκόλαζα τὸ βράδυ
στὶς ἑπτὰ. Σκεφτόμουνα νὰ ξαναφύγω, ἀκόμη μιὰ φορὰ, γιὰ
τὸ κυνήγι τῆς Φώκης, ἀλλὰ τὸ σῆμα αὐτὸ ὀπωσδήποτε
ματαιώθηκε καὶ τὴ γλύτωσα, γιὰτὶ ἀπὸ ὅσους ἔφυγαν μὲ τὸ
Mary Thomas δὲν γύρισε κανένας.

Στὸν ἄστατό μου σχολικὸ βίβιο εἶχα κι' ἐγὼ γράφει τὶς
συνηθισμένες ἐκθέσεις, ποῦ ἔγιναν ἀξίες ἐπαίνου, κατὰ τὸ
συνηθισμένο τρόπο καὶ ὄντας στὴ φάμπρικα τῶν σκοινιῶν,
ἢ τύχη τᾶφερε νὰ δοκιμάσω, ἀκόμη μιὰ φορὰ, τὶς δυνάμεις
μου. Εἶχα ἐκεῖ μέσα δέκα τρεῖς ὥρες δουλιὰ τὴν ἡμέρα καὶ
καθὼς ἤμιον νέος καὶ γερός, κ' εἶχα ἀνάγκη λίγου καιροῦ
γιὰ τὸν ἑαυτό μου, δὲν μοῦ ἔμενε παρὰ ἐλάχιστος καιρὸς γιὰ
συνθετικὲς ἀσκήσεις. Ἡ «Φωνὴ τοῦ Σάν Φρανσίσκο» εἶχε
προσφέρει ἓνα βραβεῖο, γιὰ ἓνα περιγραφικὸ ἄρθρο. Ἡ
μᾶνα μου μ' ἐσπρωξε νὰ κάμω τὴν προσπάθεια μου καὶ
ἐδοκίμασα, πέρνοντας ὡς θέμα μου: «Ἐνας τυφλὸν στὰ
Γαπωνέζικα ἀκρογυαλιὰ». Κατακουρασμένος καὶ νυσταλέος,
ἔχοντας ὑπ' ὄψιν πῶς στὶς πεντέμισθ ἔπρεπε νᾶμαι σηκωμέ-
νος, ἄρχισα τὸ ἄρθρο τὰ μεσάνυχτα κ' ἐργάστηκα, γραμμὴ,

έως ότου έγραφα ρόο χιλιάδες λέξεις — όριο του άρθρου — αλλά με ιδέες μόνο μισοδουλεμένες. Την άλλη νύχτα, υπό τους ίδιους όρους, εξακολούθησα τὸ άρθρο, προσθέτοντας άλλες δυὸ χιλιάδες λέξεις και τέλος, την τρίτη νύχτα, αφαιρώντας τὰ παραπάνω, τὸ ἀποτέλειωσα σύμφωνα με τους όρους του διαγωνισμού. Πήρα εγὼ τὸ πρώτο βραβείο και πήραν τὸ δεύτερο και τὸ τρίτο φοιτητὲς τῶν πανεπιστημίων του Στάνφορντ και του Μπάρκλι.

Ἡ ἐπιτυχία μου στη «Φωνή του Σάν Φρανσίσκο» μ' έκαμε νὰ σκέφτομαι σοβαρὰ για νὰ γράψω, μὰ ένιωθα ἀκόμη δυνατὲς μεσ' στο αίμα μου τις τυχοδιωχτικὲς όρμές, αντίθετα πρὸς μιὰ τέτοια συμβατική ρουτίνα σάν τη φιλολογία, και γιαυτό την ζνάβαλα, πρὸς τὸ παρόν, έξω ἀπὸ κάτι προχειρολογίες για τὴ «Φωνή» οἱ όποίες, φυσικά, μόνο τὸ καλάθι τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς γνωρίζανε.

Περιπλανήθηκα λοιπὸν μέσα στις Ἡνωμένες Πολιτείες, ἀπὸ την Καλιφόρνια εἰς τὴ Βοστόνη, και ἀπὸ τις Βόρειες εἰς τις Νότιες πολιτείες, και γύρισα πίσω στὸν Εἰρηνικό, περνώντας ἀπὸ τὸν Καναδά, όπου έκαμα και φυλακή δυὸ τρεῖς μῆνες για ἀλητεία. Ὅλη αὐτὴ ἡ τυχοδιωχτικὴ πείρα μ' έκαμε, στὸ τέλος, ἕνα σοσιαλιστὴ. Εἶχα ἐξ ἀρχῆς ἐχτιμήσει τὴν ἀξία τῆς δουλιᾶς και, χωρὶς νάχω διαβάσει Carlyle και Kipling, έστησα ἕνα βωμὸ στη δουλιὰ, μπροστὰ στὸν όποῖον οἱ δικοὶ τους έμεναν πολὺ χαμηλά. Ἡ δουλιὰ ἦτανε τὸ πᾶν. Ἦταν τὸ ἄκρον ἄωτον ἠθικὸν και ὁ λυτρωμός. Δέν μπορείτε νὰ φαντασθῆτε τὴν περιφάνεια μου, τὴ μέρα ποὺ έφερα σὲ τέλος κάποια βαριά δουλιὰ. Ἦμουν ἀπ' τοὺς πιὸ ἄδολους ποὺ περάσαν ἀπ' τὰ χέρια τῶν καπιταλιστῶν εργάτες. Με λίγα λόγια, ὁ εὐθυμὸς μου ἀτομισμὸς δαμάστηκε, με τὴ φορὰ τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη μπουρξουαζικὴ ἠθική. Ἀρχισα τὸ στάδιο μου ἀπὸ τις δυτικὲς πολιτείες, όπου ὁ εργάτης εἶχε ἀξία, και ἡ εργασία κνηγοῦσε τὸ εργατικὸ χέρι, και έφτασα στὰ μεγάλα εργατικά κέντρα τῶν ἀνατολικῶν Πολιτειῶν, όπου οἱ ἄνθρωποι, σὰ μικρὲς πατάτες, κνηγοῦσαν με κάθε τρόπο τὴ δουλιὰ, και εὗρισκα τώρα τὸν εαυτόν μου νὰ βλέπει τὸν κόσμο ἀπὸ μιὰ πολὺ διαφορετικὴ ἄποψη. Μέσα στὸν πᾶτο του κοινωνικοῦ χάους εἶδα τοὺς εργάτες σὰ ζῶα σὲ κάποιο σφαγεῖο. Ὁρκίστηκα νὰ μὴ ξαναδουλέψω βαριά, έξὸν ἂν

ἀναπόφευγοι λόγοι με ἀνάγκαζαν και, όπου εδούλευα ἀπὸ τότε, ἀπόφευγα πάντα κάθε βαριά σωματικὴ δουλιὰ.

Ὄντας δεκαεννιά χρονῶν γύρισα στὴν Ὀκλαν και αρχισα σπουδὲς στὴν Ἀνώτερη Σχολή, ποὺ έβγαζε και τὸ συνηθισμένο Σχολικὸ περιοδικό. Αὐτὴ ἡ ἐπιθεώρηση ἦταν κᾶν ἐβδομαδιατικὴ, κᾶν μηνιατικὴ και εἶχα γράψει για αὐτὴ μικρὲς «φανταστικὲς» ιστορίες ποὺ ἦσαν, τίποτε λιγότερο, τίποτε περισσότερο, ἀφηγήσεις ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὴν πείρα τῆς ἀλήτικης και θαλασσινῆς μου ζωῆς. Ἐμεῖνα ἐκεῖ ἕνα χρόνον, ἐχτελώντας και χρὴ ἐπηρετὴ για τὴ συντήρησή μου. Ἀναγκάστηκα ὅμως στὸ τέλος νὰ τὰ παρατήσω ὅλα, γιατί ἡ προσπάθεια ἦταν ἀνώτερη τῶν δυνάμεων μου. Οἱ σοσιαλιστικὲς μου ἐκδηλώσεις τὴν ἐποχὴ ἐκείνη έγιναν ξακουστὲς και εἶμουνα γνωστὸς με τὸ ὄνομα «ὁ νεαρὸς σοσιαλιστὴς», ἕνας τίτλος ποὺ μ' έφερε εἰς τὰ χέρια τῆς ἐξουσίας, ὡς δημόσιο ρήτορα. Ἀποῦ ἄφισα τὸ παραπάνω Σχολεῖο, με τρεῖς μῆνες γερῆς ἀτομικῆς μελέτης, κέρδισα τὴ δουλιὰ τριῶν χρονῶν και κατόρθωσα νὰ ἐγγραφῶ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Καλιφόρνιας. Μ' ὅλες τις ἀτυχίες ἀδύνατο μου ἦταν νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἐλπίδα μιᾶς πανεπιστημιακῆς μόρφωσης. Κι ἦταν ἡ μόνη ἐποχὴ ποὺ παραδούλευα, παρὰ τις ἀρχές μου, γιατί τὸ θέλησα ἀλλ' ὁ ἀγῶνας ἦταν πολὺ μεγάλος και ἀναγκάστηκα και ἀπ' ἐδῶ νὰ παρατήσω ἀπ' τὸν πρώτο χρόνον.

Πήγα και δούλευα σὲ κάποιο πλυσταριό, σιδερώνοντας ποκάμισα και γράφοντας συχρόνως, στις ὥρες τῆς ἀνάπαυσης μου. Προσπάθησα νὰ τὰ βγάλω πέρα και με τὰ δυὸ, ἀλλὰ συχνὰ ὑποχωροῦσα στη νύστα με τὴν πένα στὸ χέρι. Ἐγκατάλειψα και τὸ πλυσταριό και έγραφα ἀδιακόπως, ζώντας πάλι με τὴν ἐλευτεριά και τὰ ὄνειρα. Δέν περάσαν τρεῖς μῆνες, και έπαψα νὰ γράφω, με τὴν πεποίθηση πια ὅτι ἦμουν ἕνας ἀποτυχημένος. Κνηγόντας τὴν τύχη, έφυγα για τὰ Χρυσορυχεῖα του Κλόνταϊκ ἀναγκάστηκα ὅμως και ἀπ' ἐκεῖ νὰ φύγω στὸ τέλος του χρόνου, με τὴν ἐπιδημία του σκαρβούτου. Στὸ ταξίδι του γυρισμοῦ, ἀπὸ 1900 μίλια, έκαμα σημειώσεις τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς. Ἐκεῖ στὸ Κλόνταϊκ ἦταν ποὺ βρήκα τὸν εαυτό μου. Ἐκεῖ κανεῖς δὲ μιλᾶ ὅλοι σκέφτονται. Ἐτσι, καθεὶς μπορεῖ νὰ φτάσει σὲ μιὰ πραγματικὴ δικὴ του προοπτικὴ. Ἐκεῖ ἀπόχησα και εγὼ τὴ δικὴ μου.

Όταν ήμουν στο Κλόνταϊκ πέθανε ο πατέρας μου και το βάρος της οικογένειας έπεσε όλο πάνω στους ώμους μου. Ήσαν άσχημοι οι καιροί στην Καλιφόρνια και δεν μπορούσα να βρω δουλιά. Ψάχνοντας όμως για τέτοια, έγραψα το «Dawn the River» το όποιον άπορίφηκε. Προσμένοντας για την άπορίφη του, έγραψα μιá σειρά από 20 χιλιάδες λέξεις δημοσιογραφικής ύλης, που ούτ' αυτή δεν έγινε δεχτή. Προσμένοντας όμως για κάθε άποτυχία, δεν έπαυσα από του να γράφω καινούργια πράματα. Και δεν ήξευρα τι θα πει εκδότης, δεν είχα κανένα γνωστό, που να έγινε εκδόσει κάτι. Τέλος μιá ιστορία μου έγινε δεχτή από ένα Καλιφορνέζικο περιοδικό για πέντε δολάρια. Ευθύς κατόπι μου πρόσφερε ο «Μαύρος Γάτος» σαράντα δολάρια για μιá ιστορία. Κι ύστερα πήραν πια τα πράματα άλλο δρόμο και δεν μου φαίνεται πώς θα βρεθώ από τώρα και στο εξής, στην ανάγκη να φτιαρίζω κάρβουνα για το ψωμί, αν και τόκαμα κάποτε και θα μπορούσα να το κάμνω άκόμη.

Το πρώτο μου βιβλίο είδε φως στα 1900. Θα μπορούσα από τότε να κάμω καλές δουλιές με τις έφημερίδες, μα είχα άρκετη κρίση για να προφυλάζω τον έαυτό μου από τη σκλαβιά σε τέτοιες ανθρωποφόνισες μηχανές, γιατί έτσι θεωρώ μιá έφημερίδα για ένα νέο, στην περίοδο της εξέλιξης του. Συνεργασία δεν έδωσα στις έφημερίδες, πριν νιώσω τον έαυτό μου καλά στα πόδια του, ως συντάχτης περιοδικών. Πιστεύω στην κανονική εργασία και ποτέ δεν κάθουμε να περιμένω την έμπνευση. Από ιδιοσυγκρασία είμαι, όχι μόνον άμελής και άταχος, μα και μελαγχολικός. Τα κατανίκησα, εν τούτοις, όλα με την αδιάκοπη αντίδραση. Η πειθαρχία ποῦχα ως ταύτης, έχει πέρα—πέρα επιδράσει άπάνω μου. Ίσως οι παλιές μου μέρες της θαλάσσης είναι, κιόλα, υπεύθυνες για την τάξη και το όριο του ύπνου μου. Πεντέμιση ώρες είναι ο μέσος όρος του ύπνου, που επιτρέπω στον έαυτό μου και τίποτε δε μπόρεσε στη ζωή μου, ως σήμερα, να με κάμει ν' αφίσω τη συνήθεια μου, να πλαγιάζω στην όρισμένη μου πάντα ώρα.

Είμαι πολὺ φίλος τῶν σπορτ και μ' αρέσουν τὸ μπόξ, ἡ ξιφομαχία, τὸ κολίμπι, ἡ καβάλλα, ἡ κωπηλασία και οἱ χαρταετοὶ άκόμη. Ἄν και γεννημένος σε πόλη, αγαπῶ πὸ πολὺ τὰ προάστεια κι όχι τὴν πόλη μέσα. Ἐν τούτοις, μόνο

ἡ έξοχή μακρά, μόνο ἡ φυσικὴ ζωὴ εἶναι ἡ καλύτερη. Οἱ συγοαφεῖς ἀπὸ τοὺς οὐοίους δέχτηκα ἐπίδραση, σε ὠριμὴ ἡλικία, εἶναι, ἐν μέρει, ὁ Κάρολ Μάρξ και, γενικά, ὁ Σπένσερ. Μικρὸς κι άπειρος ὄντας, ἂν μου τύχαινε εὐκαιρία, θὰ ακολουθοῦσα ἴσως τὴ Μουσική. Τώρα ποῦμαι πια ὠριμος, λέγω, πὸς ἂν εἶχα ένα, ἢ δύο ἑκατομμύρια θὰ άφοσιονόμωνα στὴν ποίηση και στὴν παμφλετογραφία. Νομίζω πὸς ἡ διαλεχτότερη μου ἐργασία που ἔδωσα, βρίσκεται μες στὸ «League of old Men» και, ἐν μέρει, στὸ «Kempston Wace Letters». Πολλοὶ δὲν αγαποῦν τὸ πρώτο. Προτιμοῦν πὸ φανταχτερὰ και χαρούμενα πράματα. Ίσως κι ἐγὼ θὰ συμφωνῶ κάποτε μαζί τους, ὅταν οἱ μέρες τῆς νιότης μου θάχουν ὀλότελα ξεχαστεῖ.

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

“ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ” ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ Σειρά Α. Κύπρος 1921.

“Όπως τὰ μεγάλα ρεύματα φέρνουν τὸ ἀχαλύνωτο τρικύμμα τῶν ὠκεανῶν, ἔτσι καὶ στὴν ψυχὴ μερικῶν ὑπάρχουν ρεύματα, ποῦ προκαλοῦν ἀναβρασμό. Σ’ ὅλους ἡ Μνήμη, καὶ ἡ φαντασία, προξενοῦν κάποια συγκίνηση, ἡ ἔνταση ὅμως τῆς συγκίνησης αὐτῆς, δὲν εἶναι ἡ ἴδια σ’ ὅλα τὰ άτομα. Στους πολλοὺς εἶναι στιγμιαία ἐνῶ σὲ μερικοὺς μοιάζει μὲ τρικυμίες θυελλώδικες. Ἐνα ρεῦμα ἀπὸ ἐντυπώσεις σβυσμένες, ἀπὸ εἰκόνες ποῦταν θαμμένες, ἀπὸ συναισθήματα καὶ σκέψεις γεννιέται μέσα τους, προκαλόντας τὴν Ἐμπνευσι, στὴν ὁποία καὶ μόνο ὀφείλεται τὸ κάθε καλλιτέχνημα. Στὸν πολύπλοκο ἐπομένως συνδιασμό τῶν παραστάσεων τῆς ἀτομικῆς ζωῆς τοῦ λογοτέχνη ὀφείλεται καὶ τὸ διήγημα. Μιά ὅμως ποῦ ὁ διηγηματογράφος δὲν εἶναι παρὰ ἓνας παρατηρητῆς συνδιάζοντας ὅτι ἀνακαλεῖ ἡ Μνήμη, μὲ τὴν τορινή του διάθεσι, δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Τὸ διήγημα δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο παρὰ ὁ συνδιασμός, ἐντυπώσεων καὶ εἰκόνων, συναισθημάτων καὶ σκέψεων, ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ τὸ ἐνατένισμα τῆς ζωῆς.

“ΥΠΗΡΕΤΕΣ”

Ἄν ἡ λογοτεχνία καὶ εἰδικὰ τὸ διήγημα συνίσταται εἰς τὸ νὰ μᾶς γεμίσει ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς ζωῆς, τότε ὁ κ. Νικολαΐδης μὲ τοὺς «Υπηρέτες» κατορθώνει τὸ ἐναντίο. Ἐχουμε τὴν ἴδια ἐντύπωση, τὴν ὁποία καὶ διαβάτης, ποῦ πρὸ ὀλίγου προσέπερασε μέσα ἀπὸ μιὰ πυκνὴ ὀμίχλη. Ἐκεῖνο ποῦ μένει στὴν μνήμη μας εἶναι μερικῆς ἀμφίβολης ἰδέας καὶ θαμπῆς παραστάσεις.

Μέσα στὸ ρημαγμένο μὰ πλούσιο σπῆτι, ποῦ τὸ ἄδειασεν τὸ χνῶτο τοῦ θανάτου, ἀψυχολόγητα καὶ ἐντελῶς αὐθαίρετα, χωρὶς

σκοπὸ μὰ πολυάσχολοι, βιαστικοὶ καὶ ἀμίλητοι, γλυστρουῖν σὰν ἴσκιοι ὁ Πολύκαρπος καὶ ἡ Μάρθα. Ἄφ’ οὗ ξεσκονίσουν ἓνα κατὰ-κλειστο δωμάτιο, ἀφ’ οὗ κορδίσουν τὸ ρολόγι καὶ ἀνάψουν τὴ φωτιά, ἀρχίζει κατόπιν ἡ κωμωδία: Ἡ Μάρθα... «ποῦ» χωρὶς καμμιὰ ἐξήγηση καὶ ἐντελῶς ἀψυχολόγητα, «πήγε στὴν κάμαρά της ν’ ἀλλάξει»... καὶ «ξεδίπλωσε τὴν ποδιά»... μὰ τὴν παράτησε... γιὰ νὰ πάει κατόπι στὴν κάμαρα νὰ φορέσει τὸ σάλι τῆς κυρίας... δίνει ἄθελα τὴν εἰκόνα θεατρίνας ὀλίγο πρὶν ἀπὸ τὴν παράστασι!.. Ὁ Πολύκαρπος μὲ μόλις φορέσει τίς παντοῦφλες τοῦ ἀφεντικοῦ πέρνει τὸ ὕψος του, γίνεται κύριος, σὲ τρόπο ὥστε ξαφνιαίνει τὴν Μάρθα. ... Ἡ Μάρθα πάρα κάτω ξαφνιαίνει τὸν Πολύκαρπο, γιὰ μὲ μόλις φόρεσε τὸ σάλι, μοιάζει ἀπαράλλαχτα μὲ τὴν κυρία... Κατόπιν ξαφνιαίνεται καὶ... ἡ γάτα (!), ποῦ εἶχε τόσο καιρὸ νὰ μπεῖ στὸ δωμάτιο. Κρίμα ὅμως! Ὁ κ. Νικολαΐδης ξεχνᾷ νὰ μᾶς πει τὸ χρώμα τῆς, καὶ πρὸ παντός, ἂν ὅταν ἦρθε καὶ κάθησεν στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Μάρθας, τὴν κατάλαβεν, ἢ τουλάχιστον ὠσφράνθηκε τὴν ὑπηρετρία τῆς κουζίνας. Αὐτὴ εἶναι ἡ κυρίως ὑπόθεσι. Ὁ ἐπίλογος τὴν εἶναι ἀπλοῦστατος: Ὁταν τὰ ἀνδρεϊκελλα αὐτὰ νυστάξουν, ἀφῆνον τὴ σκηνή, γίνονται πάλι ὑπηρετές, χωρὶς σάλι καὶ παντοῦφλες, ἡ γάτα φεύγει, ἐν ᾧ πέφτει ἡ αὐλαία καὶ τελειώνει τὸ διήγημα. Ὁμολογουμένως, ἡ οὐσία εἶναι πολὺ ἀληθινή: Οἱ ὑπηρετές βρῆσκονται ἀπότομα μέσα σένα περιβάλλο, ποῦ θυμίζει ζωηρὰ τοὺς κυρίους, πέρνουν τὴ θέση τους καὶ φοροῦν κάτι ἀπὸ τὸ εἶναι τους: εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸ νὰ τοὺς μμούνται ὑποσυνείδητα. Τὸ γελοῖο καὶ ψεύτικο ὅμως ἐδῶ εἶναι οἱ ἀλληλοθουασμοί... Ὁ Πολύκαρπος γιὰ βρῆσκει τὴ Μάρθα ἀπαράλλαχτη σὰν τὴν κυρία; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ἀπαράλλαχτη; Μένα ζευγάρι μονάχα παντοῦφλες ἦταν δυνατό νὰ μοιάσει τοῦ κυρίου, τὴ στιγμὴ μάλιστα ποῦ μιλάει φλυαριῆς χιλοειπωμένως, στὶς καλῆς ὥρες, μέσα στὴν κνῖσα τῆς κουζίνας;— Ἀδύνατο λοιπὸν νὰ ἀρέσει ἓνα διήγημα τόσο ἀνόητο μὲ μιὰ ὑπόθεσι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητη καὶ γελοία.

“ΠΑΡΑΛΛΗ ΓΑΤΑ”

Στὸ διήγημα αὐτὸ θὰ βροῦμε ἀφθονα τὰ μέσα γιὰ νὰ νοιώσουμε ἐπιτέλους τὸ μηχανισμό τῆς τεχντροποιίας τοῦ κ. Νικολαΐδη;

— Γιὰτὶ καὶ πῶς γράφει ὁ κ. Νικολαΐδης;

Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα εἶναι περιττό, ὅταν τεθεῖ γιὰ μερικοὺς

ἄλλους, ὅπως π.χ. τὸ Βουτυρᾶ. Ἐκεῖνοι γράφουν, γιατί πρέπει κατὰ φυσικὸ νόμο νὰ ἐκχειλίσει ἢ πλημμύρα τῆς ψυχῆς τους, γι αὐτὸ καὶ ὑπάρχει πλέρια συνταύτιση λογοτεχνήματος καὶ ἀτόμου. Μπροστά στὸ θέμα τῆς ζωῆς ἀφωμιώνονται τόσο, ὥστε τὸ θέμα εἶναι τὸ πρῶτο προϊόν τῆς ἐμπνευσῆς τους. Οἱ συλλογισμοὶ καὶ ἡ σκέψη, ποῦ πηγάζουν κατόπι, εἶναι ἀπλούστατα μιὰ φυσικὴ συνέπεια τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐμπνευσης καὶ τῆς ποιότητος τοῦ θέματος.

Δὲν συμβαίνει ὁμοῦ καὶ μὲ τοὺς διηγηματογράφους τῆς σειρᾶς Νικολαΐδη τὸ ἴδιο. Δὲν πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ τους τίποτε. Ὑπάρχουν μέσα τους μονάχα κάτι ἰδέες σύνθετες καὶ ἀκαθόριστες, μερικοὶ συλλογισμοί, γιὰ τὴν ἐξωτερικέση τῶν ὁποίων γράφουν. Τὸ «πῶς τὸ κατορθώον»· αὐτό, εἶναι ζήτημα χρόνου καὶ τύχης. Τὶ διάβολο! Ἡ ζωὴ εἶναι τόσο μεγάλη! Δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ συγκινηθοῦν μπροστά της. Κάμινον μονάχα ἓνα μικρὸ βούτημα διὰ νὰ ψαρέψουν τὸ θέμα τους. Τὸ ἐξετάζουν, τὸ μελετοῦν, ζυγίζοντας καὶ μετροντάς το μὲ τὰ διάφορα σταθμὰ καὶ μέτρα καὶ κατόπιν γράφουν. Τὸ θέμα δηλ. γι αὐτοὺς εἶναι ἓνα πρᾶγμα ποῦ ἐπακολουθεῖ. Ὅταν οἱ συλλογισμοὶ τους συναντήσουν τὴν κατάλληλη ὑπόθεση, ποῦ νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς περιλάβει, τότε γενιέται τὸ διήγημα. Μποροῦμε λοιπὸν κάλλιστα νὰ φαντασθῶμε, τί συμβαίνει ἕως τῆ στιγμῆ, ποῦ ἓνα διήγημά τους τελειωμένο, βλέπει τὸ φῶς: Πρῶτα. Διάφοροι συλλογισμοί, ποῦ ζητοῦν ἔξοδο! Εἶναι ἡ περίοδο, ποῦ ἀναζητεῖται τὸ θέμα... Ἐπειτα: Μιὰ ὑπόθεση ποῦ περιλαμβάνει ἐπὶ τέλος τοὺς συλλογισμοὺς αὐτοὺς. Καὶ τότε ἀρχίζει ἡ ἐργασία. Χίλιοι-διὸ συνδιασμοὶ καὶ διορθώσεις γίνονται, σβύνονται περίοδοι, ἐνῶ ἄλλες μπαίνουν στὴ θέση τους, καὶ χάρις στὴ μεγάλη ἰκανότητα τοῦ διηγηματογράφου—ἢ πῶς ἀκριβέστερα τοῦ φιλόλογου,— κατασκευάζεται τὸ διήγημα.

Ἐτσι συμβαίνει καὶ στὸ ἡ «Παρδαλὴ γάτα». Οἱ συμβολισμοὶ στὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι πολλοί, ὅλοι ὁμοῦ περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὸ ἐξῆς, ποῦ χρησιμεύει ὡς ἄξονας:

— «Τὴν ξένη τυραννία, ποῦ ἀνεπαίσθητα πνίγει μιὰ ὁμαδικὴ
»ἐλευθερία, καὶ τὴ μάταιη προσπάθεια, γιὰ ἀνατροπὴ καὶ
»ἀνακαίνηση.»—

Ἀνάλογοι τῶρα συλλογισμοὶ περιπλέκονται ἀναπληρώνοντας τὴν κεντρικὴ αὐτὴ ἰδέα χωρὶς καθόλου νὰ ἀπομακρύνονται ἀπ αὐτήν: (α).— Σᾶν ἐφιάλτης βαρὺς — κατὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἀνατολίτη χριστιανοῦ — κάθεται στὴν πρῶτα ἐλεύθερη καὶ ὀρθόδοξο συ-

νείδηση μερικῶν ηἠσιωτῶν ὁ παπισμὸς μὲ τὰ θεοπίσματα τοῦ Ἀλάνθαστου. Ὁ Καθολικισμὸς, ποῦ κατόρθωσε νὰ εἰσχωρήσει πρῶτα σὲ μερικὰ μέρη, σᾶν φίλος καὶ παιδαγωγός, ἀπλώσει κατόπι βαθεῖες τίς ρίζες του καὶ ἔγεινε κυρίαρχος. Βαρεῖα καὶ ἀνυπόφορη εἶναι ἡ πνευματικὴ ὑποταγὴ καὶ δουλεία, ἡ ἐπιρροή της ὁμοῦ εἶναι τόσο δυνατὴ, ὥστε καταντᾶ, πολλὰς φορὲς, ἔξη, γιὰ νὰ γίνῃ κατόπι δευτέρη φύση· (β) Σᾶν τὰ κλεισμένα ἐκεῖνα πουλάκια, ποῦ, καὶ ὅταν ἀφαιθοῦν ἐλεύθερα, γυρίζουν στὸ κλουβὶ τους, μὴ γνωρίζοντας ἄλλη λεφτεριά ἀπὸ τὴ συνήθεια, ἀνίκανα πᾶ νὰκούσουν καὶ νὰ ψάλουν τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς στὸ δάσος, ἔτσι ἀνίκανοι καὶ ἀνήμποροι εἶναι πολλὰς φορὲς, ὅλοι σ' ὅσους ἡ ὑποταγὴ ἔγινεν ἐνοστικὸ· (γ) Ὅταν λείπει ἡ αὐτενέργεια μάταιος ὁ κόπος τοῦ διπλανοῦ· (δ) Ὅταν λείπει ἡ ἀτομικὴ θέληση καὶ ἡ ποιὸ εὐγενέστερη ἀκόμα προσπάθεια παρεξηγεῖται: Ὁ Φέρης καὶ ἡ Μάρσα μένουν οἱ ἴδιοι καὶ ἀπαράλλατοι ὑποταχτικοὶ πάντα καὶ ἀδιόρθωτοι, γιατί στὸ τέλος φοβοῦνται καὶ πιστεύουν... πῶς, ἂν πᾶνε μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀνακαινιστῆ «θὰ τοὺς μάθει νὰ τρώνε βατράχους». Αὐτὲς εἶναι οἱ κυριώτερες ἀντιλήψεις καὶ συλλογισμοί, γιὰ τὴ συμβολικὴ ἐξωτερικέση τῶν ὁποίων, γράφηκεν ἡ «Παρδαλὴ γάτα». Καὶ γιὰ νὰ εἰμεθα δίκαιοι τὸ θέμα τοῦ διηγήματος συνυπῆρξε σχεδὸν δὲ τὰ πρῶτα στοιχεῖα. Γιατί μόλις προσπαθήσομε νὰ ἀναπτύξομε τοὺς παραπάνω συλλογισμοὺς, νὰ τοὺς σκεφτοῦμε πλατύτερα, ἄθελα συναυτοῦμε τὴν ὑπόθεση. Ἡ γάτα—πρὸς τὴν ὁποία φαίνεται ἔχει ἰδιαίτερη προτίμηση ὁ κ. Νικολαΐδης—ἐπαίξε σπουδαῖο ρόλο. Ὁ θρούλλος λέγει:

«Οἱ πρωτόπλαστοι δὲν τὴν δεχόντουσαν σπιτικό ζῶο, μὰ σᾶν
» ἦρθε χειμῶνας βαρὺς τὴ λυτήθηκε ἡ Εὐα καὶ τῆς ἄνοιξε μιὰ
» τρύπα στὴ πόρτα, ὅσο νὰ περνᾷ τὸ κεφάλι της ν' ἀνανήγῃ τὴ
» ζεστασιά τοῦ τζακιοῦ τους, κι ἀπ αὐτὴ τὴν τρύπα, πέρασε κι' ἔ-
» μινε στὸ σπιτί τὸ κακὸ ὑποκείμενο ποῦ δὲν εἶνε οὔτε φίλος
» οὔτε ὑπηρέτης!»

Αὐτὸς ὁ μῦθος ἔφερε ὅλα τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς ἰδέας: Ἀφ' οὗ ὑπάρχει πόρτα καὶ τζάκι, θὰ πεῖ πῶς ὑπάρχει καὶ σπιτί, τὸ ὁποῖο κατόπι ἔγινε τοῦ Κόντε. Καὶ ἀφ' οὗ ὑπάρχει «σπιτί τοῦ Κόντε», θὰ πεῖ πῶς ὑπάρχουν Κόντες καὶ Κοντεσίνα, οἱ ὁποῖοι κατόπιν ἔγιναν τυραννόμενοι. Καὶ ἡ γάτα ποῦ μπῆκε εἶναι ἡ Οἰκονόμος, ποῦ πέρνει κατόπιν τὴν κυριαρχία καὶ διάφορους συμβολισμούς. Ἐτσι ὑπονοήθηκε, τὸ θέμα καὶ ὅτι ὑπῆρξε αὐτὸς ὁ τρόπος φαίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φράσεων ἐκεί-

νων γύρω από τη λέξη γάτα, που έχουν πολλαπλές σημασίες :
«Πάτησα τη γάτα»,
«Κλώτσησα τη γάτα»,
«πατήσαμε τη γάτα», ίσον: αντιμιλήσαμε προς την Οικονόμο, και πού πέρα σηκώσαμε κεφάλι προς το καθεστώς. (πρ.βλ., σελ. 34 σειρ. 6, σελ. 36 σειρ. 9, σελ. 40 σειρ. 7, σελ. 40 σειρ. 16, σελ. 41 σειρ. 13, σελ. 42 σειρ. 19, σελ. 43 σειρ. 18, σελ. 50 σειρ. 6 κ.τ.λ.).

—«Πού είναι η γάτα σας»;

—«Τι έγινε η γάτα σας, κυρία Οικονόμος;», ίσον, με πού είναι ο πρώτος χαρακτήρας σας, κυρία Οικονόμος; και πού παρσάτερα τα διπλωματικά κόλπα. (σελ. 65 σειρ 4, σελ. 72 σειρ. 12).

«Η γάτα πνίγει τα πουλάκια.»

«τρομάζει τα πουλάκια σ'αν κελαιδίσουν» ίσον με την τρομοκρατία της Οικονόμου, έπειτα με το πνίξιμο κάθε ελεύθερης σκέψης, και γενικά, με κάθε επίβολη και άρπαχτική τάση. (σελ. 38 σειρ. 3, σελ. 35 σειρ. 16, σελ. 39 σειρ. 1, σελ. 43 σειρ. 13.) κ.τ.λ.

Μεγάλη έπιτυχία σημειώνει ο κ. Νικολαΐδης με τον άλληγορικό αυτό τρόπο. Η έρώτηση πρὸ παντός «Τι έγινε η γάτα σας κυρία Οικονόμος» και οι σχετικές, περικλείουν μια λεπτότητα, μια ειρωνεία τόσο δηκτική, μα συγκαλυμμένη, που είναι σπάνια στη λογοτεχνία μας.

Τὸ ὅτι τὸ «ἠ Παρδαλὴ Γάτα» γράφτηκε, ὅπως ἀνάπτυξα παραπάνω, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἔξης, πού ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερο κριτήριον. Μιά πού ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου αὐτοῦ δὲν εἶναι «καθαρός», παρὰ ἔγκειται μόνο στὴ σχέση τῶν προσώπων ἀναμεταξύ τους, ἔπρεπε, τὸ ἔργο αὐτό, πρῶτα νὰ μὴ διαφέρει ἀπὸ ἕνα κοινὸ ρεαλιστικὸ ἔργο, καὶ ἔπειτα νὰ μᾶς χαρίζει παρόμοια ἢ καλλίτερα ἀνάλογη αἰσθητικὴ ἐντύπωση, με ἕνα π. χ. ἱφενικό δράμα, τοῦ ὁποῖου ἐπίσης ὁ συμβολισμὸς δὲν εἶναι «καθαρός». Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτο καὶ ὁ ἀπλούστερος ἀναγνώστης ἀντιλαμβάνεται ὅτι τόσο ἡ Μάρσα καὶ ὁ Φέρις, ὅσο καὶ ὁ ἤρωας ἀνακαινιστῆς... πού «τραβᾷ μετὴν ἀναπνοὴν τοῦ εὐθύνης καὶ σκορπᾷ μετὴν ἐκπνοὴν τοῦ δικαίωματος (!)...» δὲν συνταυτίζονται με κανένα κοινὸ θνητό. Εἶναι ἐπινοήσεις προσώπων βαλμένες νὰ παίξουν ὠρισμένον ρόλο, νὰ δημιουργήσουν μ' ἄλλα λόγια μιὰ σχέση ἀναμεταξύ τους, γὰ νὰ ἐκφραστοῦν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο συμβολικὰ οἱ προῦπαρχουσαι «ἀντιλήψεις» τοῦ κ. Νικολαΐδη. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεῦτερον καμμιὰ ἀναλογία δὲν ὑπάρχει μετὰ τῶν ἐντυπώσεων. Τὸ

ἱφενικό δράμα, ἐπειδὴ ὀφείλεται εἰς ἐμπνευση, καὶ ὄχι εἰς ὑπόλογισμὸν, μᾶς συγκινεῖ, πολλὰ φορὰς, τόσο ὥστε ἀφήνομε κατὰ μέρος κάθε συμβολισμό. Ἡ συγκίνηση εἶναι ἐκεῖνο πού κυριαρχεῖ, γιὰτι παντοῦ νοιώθομε ἔμμεσα τὸν ψυχικὸ παλμὸ τοῦ λογιτέχνη. Διαβάζοντας τὴν «Παρδαλὴ Γάτα», ἀπ' ἐναντίας, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος δὲ θὰ νοιώσομε παρὰ τὴν προσπάθεια τοῦ κ. Νικολαΐδη, νὰ μᾶς δώσει νὰ ἐννοήσομε, ὅτι τὸ ἔργο του εἶναι ...συμβολικόν. Καμμιὰ συγκίνηση, καμμιὰ αἰσθητικὴ ἐντύπωση δὲ θὰ μᾶς ἀφήσει τὸ ἔργο αὐτό, γιὰτι δὲ γράφτηκε ἀπὸ καμμιὰ ἐμπνευση παρὰ κατασκευάστηκε γιὰ τὴν συμβολικὴ ἐξωτερικεῖση μερικῶν συλλογισμῶν, τοὺς ὁποῖους πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μπορεῖ νὰ βρῶσιν καὶ παράλογους.

«ΚΟΥΚΛΑ»

Θαμμένος ὁ «σοφὸς» μέσα στὸς ἑξήσασαρες τοίχους τῆς βιβλιοθήκης του ἔχει σφαλικά τὰ μάτια πρὸς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ τὰ κλεισμέμ' αὐτιά του, — παρ' ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φωνὴ τῆς παραμάνας, μέσα στὴ σκοτεινὴ του κάμαρα, — δὲν ἀκούνε τίποτα ἀπὸ τὴν πολυτάραχη τῆς πολιτείας κίνηση. (Ὁ κ. Νικολαΐδης ὀμιλεῖ περὶ βιβλιοθήκης, σπιτιοῦ κ.τ.λ., ἐν ᾧ καλλίτερα θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ὀδηγήσει σὲ μιὰ ἀσκητικὴ τρώγλη!) Ὁ σοφὸς παρ' ὅλη τὴ σοφία του καὶ παρ' ὄλες τὶς ειρωνείες τοῦ συγγραφέα, κατηγορεῖ τὴ ζωὴ, ἐνῶ δὲν παύει νὰ τὸν βασανίζει ἡ περιέργεια, νὰ ξεδιαλύνει τὰ μυστήριά της! Ἐνα ἀπλούστατο ὅμως γεγονός κατόπιν, ἡ πρόκληση τοῦ κορμιοῦ μᾶς κούκλας, με τὴν τορνευτὴ γάμπα καὶ τὰ πετάχτα στήθια, τὸν κάμνουν νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ στραβὴ του ἀντίληψη. Ἄρκει νομίζω καὶ μόνο του, τὸ διήγημα αὐτὸ γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι ὁ κ. Νικολαΐδης δὲν ἐμπνέεται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴ ζωὴ. Φαντάστηκε ἕνα «σοφὸ» ... τὸν σκέφτηκε, τὸν ἐμελέτησε, τὸν ζύγισε καὶ ἔτσι ἔπλασε τὸ σχολαστικὸ τῆς «Κούκλας».

Τὸ πρόσωπο αὐτό, ὄχι μόνο δὲν ἔχει καμμιὰ ἔστω ἀληθοφάνεια ὡς χαρακτήρας, παρὰ εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀκαθόριστο. Γιὰτι ἄξαφνα κατηγορεῖ τὴ ζωὴ; Καὶ πῶς; α) Εἶναι ἄρα γε λείψανο τοῦ ἀσκητισμοῦ, καὶ ἐπομένως τὴν θεωρεῖ ὡς βασανιστήριο; Ἄλλὰ, τῆτοιο πράγμα δὲν συμβαίνει με τὸ σοφὸ μας! Οἱ ἀσκητὲς χριστιανοὶ, ἐγωῖστὲς καὶ φανατισμένοι, θεωροῦσαν τὴ ζωὴ, σ'αν μιὰ προπαρασκευὴ, γιὰ μιὰ ἄλλη, πῶς εὐτυχεστέρα, «ἐν ᾧ οὐκ ἔστι λύπη καὶ στεναγμός»... Δὲν ἀγνοοῦσαν τὰ καλὰ τῆς, οὔτε πῶς ὑπάρχουν ὁμορφες γυναῖκες, ἀδιάφορο ἂν τις ὀνόμα-

ζαν... «μεταμορφωμένους σατανάδες»! 'Ο θλιβερός μας όμως άνθρωπος, ζει με την κυβερνάντα του, χωρίς καμιά άναμνη και ό ήλίθιος... άγνοεί, στον εικοστό αιώνα, ... ότι υπάρχουν διαφορετικές γυναίκες! β) 'Αλλά πάλι μήπως είναι ό «άποτυχημένος», τό ναυάγιο τής ζωής;— Ούτε κι αυτό γιατί τότε, ό κ. Νικολαΐδης δέ θα έβραζε... τό ζωγράφο Του, να προκαλέσει τό άνοιγμα του παραθύρου... και τό έτοιμάσμα των άποσκευών για... έξω. γ) Ούτε πεσιμιστή; επίσης μπορεί να είναι ό άνθρωπος αυτός, γιατί ό πεσιμισμός προϋποθέτει μιá όρισμένη έπίγνωση τής Ζωής. Καί μιá που τό πρόσωπο αυτό δέν έχει σχέση με καμιά από τις παραπάνω υποθέσεις, πώς είναι δυνατό να περιφρονεί τήν ζωή; Πώς ίσχυρίζεται ότι προτιμά τον κλειστό βίο, χωρίς κανένα σπουδαίο λόγο, μέσα σε μιá σκοτεινή βιβλιοθήκη, από τό φώς του 'Ηλιου, και τήν πραγματικότητα, τή στιγμή που κι αυτός δέν άποτελεί παρά ένα μέρος τής; Τό να κλείνεται κανείς και να προτιμά τήν συντροφιά των βιβλίων από τό γύρισμα π.χ. στα κέντρα και στις διασκεδάσεις είναι πολύ πιθανό. Μάλιστα υπάρχουν τόσα παραδείγματα. Τό να προσπαθεί όμως να παρουσιάζεται ως συκοφάντης τής ζωής μόνο και μόνο από μιá άπλη άγάπη προς τά βιβλία, χωρίς να είναι ούτε θρησκόληπτος ή άποτυχημένος ούτε πεσιμιστής, αυτό είναι άνυπόφορη, ψευτιά και ύποκρισία. 'Υπάρχουν βεβαίως στη ζωή ύποκριτές, άν όμως ή έμπνευση του κ. Νικολαΐδη είτανε βαθειά, θα κατώρθωνε να ξεσκεπάσει τήν αλήθεια, γιατί ό λογοτέχνης που έμπνέεται πραγματικά είναι και ένας μεγάλος άποκαλυπτής. Τό λάθος ή καλλίτερα, ή προσποίηση εδώ, είναι ότι ό διηγηματογράφος, φέρνοντας ένα κοινό τύπο, που τον χαρακτηρίζει ή ύποκρισία, άντι να γελοιοποιήσει τό ελάττωμά του, άπεναντίας τυφλά τό πέρνει, ως βάση, μόνο και μόνο για να γραφεί τό πολυσέλιδο φλυάριμα. 'Αν ή άπότομη στο τέλος μεταβολή του σοφού δέν εκπλήξει όλους τους άναγνώστες, χωρίς άλλο κανένας δέν θα συγχωρέσει τήν κουταμάρα τής σοφίας του, που μās παρουσιάζεται κατηγορόντας τή ζωή, διαρκώς και πάντοτε, χωρίς ποτέ να αλλάζει σάν να μιν αλλάζει και κείνη, και σά να μη μās γεμίζει ποτέ με ένθουσιασμό και ποτέ με άηδία. 'Ολοι μας κάποτε άηδιάζουμε τήν ύπαρξη μας, μιá όμως που ή λύπη ακολουθεί τή χαρά έρχονται στιγμές που τήν εύλογοϋμε. Μιá που ό σοφός δέν είναι ούτε «λείψανο άσκητισμού», ούτε «άποτυχημένος τής ζωής» ούτε «πεσιμιστής», όπως φάνηκε παραπάνω, άδύνατο να θεωρεί τή ζωή διαρκώς άσχημη και να τήν περιφρονεί κατηγορόντας

την πάντα. Μόνο οι νεκροί θα ήτουν δυνατό να τό κάμνουν αυτό... διότι μόνο εκείνοι δέν ανταποκρίνονται προς τήν πραγματικότητα, γιατί δέν ζούν...

"ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ"

Μόλις άπαλλαγούμε από τήν παραπάνω... νεκρολογία, στρέφοντας τή σελίδα χωνόμαστε... «Μέσα στην όμίχλη» τής τεχντροπίας Νικολοΐδη, 'Ομίχλη από λέξεις με μικρά και κεφαλαία από σωρό άποσιωπητικά και τελείες, όμίχλη από θαυμαστικά και παρενθέσεις!... Λέξεις και λέξεις ριγμένες σε τρόπο, ώστε ν' άποτελοϋν νοήματα, χωρίς τό ελάχιστο δείγμα ψυχικού παλμού!... Φράσεις φτιαγμένες «άπό ύπολογισμό»,—και ποιος ξέρει έπειτα από πόσες διορθώσεις,—για να γεμίσουν σελίδες, γύρω πάντα από μιá κεντρική ιδέα, που ό λογοτέχνης προμελέτησε και βρήκε για θεμέλιο λίθο. Λείπει ή προσωπική συγκίνηση, λείπει ή ελικρίνεια και για αυτό όσοι διαβάσουν τό έργο «τούτο», δέν τό κάμνουν παρά από άπλη περιέργεια. 'Ορισμένως αδιαπατάται ό κ. Νικολαΐδης, όταν γράφει διηγήματα παρόμοια: Πλήθος θεατές συζητούν στην προκυμαία για ένα βατόρι, που δέν είναι γνωστό, ούτε τό «μέγεθος ούτε τό σχήμα του». Καθώς φαίνεται από τή συζήτησή τους δέν είναι ή πρώτη φορά που βλέπουν άτιμόπλοιο!... Πολύ άσύνδετα λοιπόν, αυθαίρετα και αντιφατικά είναι όσα γράφονται. 'Απίθανη είναι όλη εκείνη ή συζήτηση, εκτός άν εκείνο τό πλήθος δέν άποτελείται από ανθρώπους τής ζωής, παρά από άνδρείκελλα τής φαντασίας, που,—επί ώρες ολόκληρες, άψηφόντας τήν ύγρασία,—συζητούν χειρονομώντας και κραυγάζουν, που διαφωνοϋν και εκπλήττονται... βγάζοντας μ' όλα ταύτα συμπεράσματα... με κεφαλαία... για ένα πράγμα που δέν τους είναι έντελώς ξένο, για ένα βατόρι που μεταφέρει μετανάστες...!! Τό ένάεριο τόσο τής Κρίσης του ανθρώπου, όσο και τής Φαντασίας, αυτό αφήνει ό λογοτέχνης να φανεί και για τήν έξωτεριεψη αυτού του γράφτηκε τό διήγημα. 'Η ιδέα όμως αυτή, άν και είναι πολύ όρθή, άδύνατο να έλκύσει τήν προσοχή μας, γιατί τήν περιλαμβάνει ύπόθεση, τής οποίας πρόσωπα και πράγματα, δέν είναι πραγματικά, όπως έπρεπε, αλλά ένάερια.

ΣΤΡΙΜΜΕΝΗ ΨΥΧΗ"

"Έπειτα από πόσες σελίδες μόλις κατορθώνουμε επιτέλους με

τὸ διήγημα αὐτὸ νὰ προσγηθοῦμε. Πρόσωπα καὶ πράγματα ἐδῶ πὰ δὲν εἶναι ἐνάερια παρὰ φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς ἀληθείας.

Ποῦς ἄραγε μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσει τὴν ψυχικὴ παγεράδα τῆς Μαρίας, τοῦ ἀντρα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της, τὴ στιγμὴ ποῦ βρίσκονται κατὰμονοι, ἔπειτα ἀπὸ τὸ φοβερὸ δυστύχημα. Τὰ ἄλογα τοῦ ἀμαξιτοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο γύρηζαν, μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου στὸ σπίτι, καταπάτησαν τὸ γέρον πατέρα τους, καὶ ἀκόμη ἀκοῦνε τὸ μαλακὸ καὶ ἀπαίσιο χτύπο τῶν ποδιῶν ἀπάνω στὸ ἀνθρώπιμον κορμί, καὶ τὸ τρύχημα τῶν κοκκάλων κάτω ἀπ' τοὺς τροχοὺς. Ἡ φρικὴ τοὺς πνίγει τὰ στήθια καὶ ὁμως δὲν εἶναι μόνον αὐτό! Νοιώθουν μαζὺ καὶ τὴν τρομάρα τοῦ κατὰδικου, τὴ σουβλερὴ ἐκείνη τοῦ ἐνοχου τύφου μετὰ τὸ ἔγκλημα!... Ἄλλ' ἐδῶ τὸ μυαλό τους σταματᾷ!... Ἔνα ἀκαθόριστο συναίσθημα γεννιέται μέσα τους, ἔνα ἐρώτημα, ποῦ ἀντὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίσει, τοὺς ρίχνει περισσότερο στὴ ζῆλιν καὶ στὸ μαρτύριον...— Ἄρα γε εἶναι ἐνοχοὶ ;...— Τί φταῖνε αὐτοὶ ἂν τὰ ἄλογα ἀφηγίασαν ;... Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι ποῦ ἡ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου παίζει διπλὸ ρόλον : — α) Φταῖνε, μάλιστα, γατί, ἂν κατὰ τὴ θέληση τοῦ γέροντος δὲν πῆγαιναν στὴν ἐκκλησίαν, δὲ θὰ συνέβαινε ὅτι συνέβη! — β) Δὲ φταῖνε καθόλου γατί τὸ δυστύχημα συνέβη, ἐπειδὴ τοῦ γέροντος «τοῦστριφεν ἡ ψυχὴ» καὶ ἔπεσε ἀπὸ τὸ παράθυρον, σὲ τρόπο ὥστε τὰ ἄλογα, ὅταν ξαφνικὰ βρέθηκαν μπροστά του ἀφηγίασαν. Ἀρκετὰ ἐπιτυχημένος εἶναι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖο αἰτιολογεῖται — νὰ ποῦμε — τὸ ἀκαθόριστον τῆς ἐνοχῆς, ὁ διπλὸς ρόλος τῆς συνείδησης, ποῦ ἀποτελεῖ τὴν κυριώτερη ἰδέαν τοῦ διηγήματος :

Ὁ γέροντος ἀντιτίθεται στὸ γάμον τῶν παιδιῶν. Ἐκεῖνα δὲν ὑπακούουν... Καὶ τὴ στιγμὴ, ποῦ ἀλλάζουν τὰ ἄρρηκτα δεσμὰ στὴν ἐκκλησίαν, ἡ «στριμμένη ψυχὴ» βγαίνει ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς λογικῆς καὶ συναίσθησης. Πέφτει ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐπακολουθεῖ τὸ δυστύχημα.

Ἀπὸ μιὰ τέτοια λοιπὸν πλοκή, ποῦ εἶναι γεμάτη ρεαλισμό, προκίπτει ἡ αἰνηγματικὴ ἐκείνη κατάστασις τῆς ψυχῆς ποῦ ἀνάφερα παραπάνω. Ὁ τρόπος αὐτὸς θὰ ἦταν ποῦ τελειότερος ἂν ὁ κ. Νικολαΐδης ἔδιδε περισσότερη προσοχὴ καὶ ἀνάλυσις στὸ γέρον. Τὸ στρίψιμον τῆς ψυχῆς του δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθεῖ κατὰ τύπους καὶ τόσο ἀπλά, ἂν ὁ λογοτέχνης ἔφηνε νὰ φανεῖ, πὼς ὅλη ἡ ἀντίστασις τοῦ γέροντος γὰρ γάμον, ὀφείλεται σὲ κάποιον λόγον καὶ σατανικὸν τοῦ συναίσθημα πρὸς τὴν κόρη, τότε θὰ ἐξηγεῖτο κάλλιστα τὸ πείσιμον τοῦ ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ὅλον τὸ διήγημα θὰ εἶχε στερεότερη βάσιν...

...Τὰ δυστυχησμένα πλάσματα ἔχουν ἔρθει σὲ τέτοια ρίξιν μὲ τὸ νεκρὸν, ὅταν ζοῦσε, ἔχουν πλησιάσει τόσο κοντὰ στὸ σκοτωμένον πτόμα του κατόπι, ὥστε ὁ τροχὸς τοὺς ἔχει κλείσει κάθε αἴσθησι... Τὸ κούνημα τῆς κουρτίνας εἶναι ἱκανὸν νὰ τοὺς φοβίσει, καὶ τρομάζουν στὴ θεὰ πραγμάτων ποῦ εἶναι ἀπλούστατα....

— Σταῦρον, ... Πέτρο... λιγάκι ἀέρα! Λίγον φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν παρακαλεῖ ἡ γυναῖκα καρδιὰ τῆς Μαρίας ἀπὸ τοὺς ἄνδρας ποῦ ἔχουν γίνεαι χειρότεροι. Καὶ ὅταν ὁ φίλος Παῦλος ἔρθει κατόπι, ναὶ μὲν, μπορεῖ νὰ μὴν αἰσθάνεται τὴν παγεράδα τοῦ θανάτου, βρῆσεται ὁμως κυκλωμένος ἀπὸ τὰ ἴδια συναισθήματα, κατὰ τὸ ἀπὸ τὶς ἴδιαι τύφαις τῆς συνείδησης.

Αὐτὴ εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ οὐσία καὶ τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ διηγήματος. Ἐννοεῖται πὼς τὰ γενικώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς τεχνουργίας τοῦ λογοτέχνη θὰ τὰ βρεῖ κανεὶς καὶ ἴδῳ. Λεῖπει πάλιν, ὅπως πάντοτε, ἡ προσωπικότητα, λείπει τὸ ἀτομικὸν αἴσθημα τοῦ κ. Νικολαΐδης. Ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς καὶ νὰ αἰσθανθεῖ τὸ «στριμμένη ψυχὴ», ὅπως ἀνέπτυξα παραπάνω, ἐὰν τοῦ λείπει ἡ ἀνάλογη διάθεσις.

«ΜΕΤΙ ΘΑΝΑΤΟ»

Ἡ οὐσία κ' ἐδῶ ἔχει κάτι τὸ σχετικὸν μὲ τὴν κεντρικὴ ἰδέαν τοῦ παραπάνω διηγήματος: Τὸ βασανιστήριον τῆς ψυχῆς κάποιου προσώπου ποῦ σκοτώνει χωρὶς νὰ τὸ θέλει. Μιὰ ὁμως ποῦ τὸ ἔγκλημα γίνεται μὲ τὰ ἴδια χέρια, λείπει ὁ διπλὸς ρόλος τῆς συνείδησης καὶ γιαντὸ τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι ἀπλούστερον: Πρόκειται τρόπον τινὰ γιὰ μιὰ ἀπλή τύφιν, γιὰ μιὰ λύπην, γιὰ κάτι ποῦ εἶνε, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ μὴ γίνεαι. Ποιὸ σύντομον καὶ μὲ ὀλιγώτερον σόμφον θὰ ἦταν πολὺ τελειότερον τὸ ἔργον αὐτό. Ἡ παρομοίωσις τῷ θανάτῳ τῆς ξενοδουλεύτριας, μὲ τὸ σπάσιμον τοῦ κανατιοῦ δέχνει ὀλοφάνερα τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον γράφτηκε τὸ «Μετὶ θανάτου»: Ἔνα ἄψητον κανάτι, ποῦ μόνον του χύνεται σωρὸς, μοιάζει πολὺ μὲ τὴ ζωὴ μερικῶν πλάσμάτων ἀπόκληρων ποῦ εὔοιαν τὴν ἀφήνουν, ἀφ' οὗ δὲν τὴν νοιώθουν, καὶ κανεὶς δὲν ἀρώτησε πὼς καὶ ἀπὸ πότε ζοῦν. Αὐτὴ ἡ εἰκόνα ἔφερε ὀλόκληρον τὴν ὑπόθεσιν τοῦ διηγήματος ποῦ ὅσον ἀπλή καὶ ἂν εἶναι θι μᾶς προξενούσε ἀρκετὴ ἐντύπωσις ἂν μαζὶ μὲ τὴν... ἰδέαν ὑπῆρχε τὸ ὁ...τρόπος. Σὲ διάφορα μέρη διαβάζομε τὴν ἐπανάληψιν τῷ ἴδιον συναισθήματι μὲ διάφορα καὶ κάποτε μὲ τὰ ἴδια

λόγια σὲ τρόπο ὥστε πολὺ γρήγορα ξεχνοῦμε, ἀπὸ τις ἐπαναλήψεις τῶν ἰδίων πραγμάτων, ὀλόκληρο τὸ θέμα.

“ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ”

Τὸ διήγημα αὐτὸ δὲν ὀφείλεται παρὰ στὴν ἐπιθυμία τοῦ κ. Νικολαΐδη... νὰ μᾶς ἐπιδείξει ρεαλισμό. Κατατιάνεται μ' ἓνα θέμα, ποῦ καὶ οἱ διὸ σχολές μεταχειρίστηκαν,—ἡ κάθε μιὰ μετὴν ἀντίληψή της—στὴν διαφορὰ αὐτῆ τῶν ἀντιλήψεων στηρίχθηκε καὶ ὅλη ἡ ὑπόθεση. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ὁ ἔρωτας. Σύμφωνα πρὸς τὸν Νικολαΐδη τὸ πολύπλοκο αὐτὸ συναίσθημα τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι... «ὁ ἀσπασμὸς τῶν ἀγγέλων πρὸς τὰ ἄστρα», οὔτε ἡ ὑποταγὴ στοὺς Νόμους τῆς Φύσης, γιὰ κάποιους ἀπότερους σκοποὺς! Εἶναι ἀπλούστατα ἓνα εἶδος «titillatio», μιὰ «λαγνεῖα» ἢ καλλιτέρα ἓνα πάθος τῆς σάρκας. Τίποτα δὲ διαφέρει στὸ διήγημα αὐτὸ ὁ ἔρωτας τῆς παπαδοπούλας, ἀπὸ τὸν ... ἔρωτα μιᾶς σκύλλας. Ἡ μόνη διαφορὰ ἐγκείται στὸ ὅτι ἡ πρώτη ἔχει πάντοτε κλίση καὶ διάθεση πρὸς ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο, καὶ σκοτῶνει τὰ μικρὰ στὴν κοιλία της γιὰ νᾶνε ἡσυχῇ. Μὲ τέτοιο ψυχρὸ καὶ ξηρὸ τρόπο ἐκθέτουνται τὰ πράγματα, ποῦ οὔτε τοῦλάχιστο μιὰ ἀπλή ἐχτίμιση δὲ φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν νέων. Ὁλη ἡ ἀγάπη τους περιορίζεται στὸ... σμίξιμο καὶ... στὴν ἀπόλαψη τῆς σάρκας. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ ἄνκαι λίγο ὑπερβολικὴ ὅμως δὲν εἶναι καὶ ἐντελῶς παράλογη. Ἄλλ' ἐγείρεται τὸ ἐξῆς ἐρώτημα.—Ἐνας τέτοιος ἔρωτας πῶς εἶναι δυνατό νὰ εἶναι διαρκῆς; Καὶ ἀκριβῶς ἐδῶ εἶναι ποῦ ὁ λογοτέχνης βγαίνει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἀληθείας.—Πῶς σμίγει ἡ παπαδοπούλα μ' ἓνα πρόσωπο λεπρὸ, πῶς τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει καμμιά ἄλλη ἐκτίμιση;—Τι ἄραγε νὰ τὴν ἔλκει;—Τὰ πεσμένα λαλλιά, ἢ αἱ σατισμένες σάρκες;... Σὲ διὸ ὀλόκληρες σελίδες στὴν ἀρχὴ μᾶς ἐκθέτει πῶς ἡ Μαριάννα, ἂν ἄντρας... χωρὶς φόβο ἀπ' τὴν ἀγριάδα τῆς θάλασσας, ἀρπάζει τὴν ψαρὸβαρκα τοῦ θείου Πάμφηλου καὶ τραβᾶει πρὸς τὸ Λεπρονήσι. Ἐως ἐδῶ νομίζομε, ὅτι ἡ ἡρωίδα τρέχει στὸν καλὸν της, γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσει, νὰ τὸν δεῖ καὶ νὰ κλάψει μαζί του. Ποιὰ ὅμως ἀπαγοήτευση! Λίγα εἶναι τὰ ἔργα ἐκεῖνα ποῦ στρεβλώνουν τὴν αἰσθητικὴ τοῦ ἀναγνώστη τόσο ἄγρια. Μὲ ἀηδία διαβάζομε παρακάτω πῶς ἡ παπαδοπούλα δὲ κάμνει ἐκεῖνο τὸ ταξίδι μὰ ἀπλούστατα γιανὰ σρῖξει μετὸ λεπρὸ κορμὶ τοῦ νέου, ποῦ τὴν ὑποδέχεται μετὸ βροσιές!!! Χάνει ὀρισμένως κανεὶς κάθε διάθεση ὅταν διαβάζει παρόμοια δημιουργήματα λογοτεχνῶν, ποῦ περιεργό

γιατὶ γράφουν, ἐν ᾧ δὲν ἔχουν τίποτε γιὰ γράψιμο. Γιατὶ ἄραγε ὀλόκληρο τὸ ψέμμα τοῦ ἐπικίνδυνου ταξιδιοῦ; Ἄν ἡ Μαριάννα ἀψηφᾷ τὰ κύματα, γιὰ ἓνα μονάχα λάγνο σμίξιμο, ὅπως νομίζω καὶ ἄλλος τρόπος ἀληθοφανέστερος, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει τὴν...μητρομανία της...—Στὸ γαύγισμα τῆς σκύλλας ἀρχίζουν κατόπιν οἱ τύψεις τῆς συνείδησης καὶ ἡ παπαδοπούλα, ποῦ ἔχει διαπράξει διπλὴ παιδοκτονία, γιὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερη νὰ... σμίγει, γυρίζει στὸ σπῆτι της ζητόντας μετὸ γελοιοδέστερο τρόπο... τιμωρία. Ἐπακολουθεῖ κατόπι ὁ ποιητικὸς της θάνατος, μετὸν ὁποῖο δίνεται τὸ ἀνάλογο effet στὸ διήγημα, ὥστε νὰ ἐξαπατᾶται ὁ ἀναγνώστης. Ἀντιφάσκει ὅμως ἐδῶ ὁ λογοτέχνης μετὸν ἴδιο ἑαυτὸ του ὀμιλόντας περὶ ἀμαρτίας, ἐν ᾧ σύμφωνα μετὴν ἀντίληψή του γιὰ τὸν ἔρωτα ἔπρεπε νὰ ὀμιλεῖ περὶ φροσικῶν καθήκοντος.

ΤΑ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ὀλίγες εἶναι οἱ συλλογές ἐκεῖνες διηγημάτων ποῦ παρουσιάζουν τόσα παράξενα ὅσα αὐτῆ. Ἐως ἐδῶ οἱ «ὑποθέσεις» ὄχι μόνον δὲν ἔχουν σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὸ βίον τοῦ χωρικοῦ μας, παρὰ καὶ πολλὰς φορὰς, ὀρισμένα πρόσωπα πολὺ ὀλίγο θυμίζουν ἑλληνικοὺς χαρακτήρες. Στὸ «Ἐπιγρήτες», παρ. χ., ὁ Πολύκαρπος καὶ ἡ Μάρθα μένουν μετέωροι μὲ ἄλλοις θελήσει κανεὶς νὰ τοὺς συγκρίνει μετὸν ῥωμιοὺς συναδέλφους. Ἐννοεῖται πῶς μιὰ τέτοιου εἶδους παραγωγή καθόλου δὲν ὑποβιβάζει τὸ ἔργο τοῦ Νικολαΐδη, ἀφοῦ ἔζησε καὶ ζῆ, τὸ περιεσσότερο, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Πῶς ὅμως νὰ ἐξηγήσομε τὴν τελευταία ξαφνικὴ μεταμόρφωση τοῦ διηγηματογράφου μας; Ποῦ νὰ ἀποδόσομε τὴν ψυχικὴ του μεταβολή; Μὲνα πῆδημα μᾶς σελίδας ὁ κ. Νικολαΐδης ἀλλάζει διάθεση, ὅπως ἀλλάζομε ρούχα, σὲ τρόπο ὥστε ἐμπνέεται εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τρόπον ἐντελῶς διάφορο. Γίνεται «ρωμῆος ἐπαρχιώτης», κατ' ἐπιφάνειαν ὅμως καὶ μόνον στὶς ἐκφράσεις του, ὅπως πάντοτε.

Τὸ ἢ «Καινὸρία μπόλια» μετὸς συνεπαρμένους, μῶλον ὅτι στὴν ἀρχὴ μᾶς μτάζει ὅπως-δήποτε στὴν ἀπλή ζωὴ τῶν χωρικῶν, στὸ σύνολό του ὡς ἔργο δὲ μᾶς ἀφήνει παρὰ τὴν ἐντύπωσιν... «παρὰ μὲν τοῦ τῆς γιὰ γιὰ...»... Κανέναν εἰρμὸς καμμιά οὐσία δὲν ὑπάρχει στὸ ἔργο αὐτό, ποῦ ἔχει μὲν τὴν ἀπαίτηση νὰ ἀπεικονίσει τὴ ζωὴ, γράφτηκε ὅμως μετὸ προκατάληψιν... καὶ ὑπολογισμό. Γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ 1912, ποῦ οἱ ἐφημερίδες ἀφι-

έρωσαν φλογερά ἄρθρα ὁ κ. Νικολαΐδης «διέπραξε» ὀλόκληρο δῆγμα. Ἐνόμισε μ' αὐτὸ πῶς ἔκαμε τὸ καθήκον του, κατὰ λάθος ὁμως ἔβαλε τὸ «δ ι ἡ γ γ ῆ μ ἄ τ ο υ» στὴ συλλογὴ αὐτή, ἐν ᾧ θὰ τέ-
ριαζε καλλύτερα σὲ καμμιά ἄλλη παραμυθιῶν.

Ὅσο γιὰ τὸ «Ξένο σκυλλί» τοῦτο μόνο σημειῶνω, ὅτι ναὶ μὲν ἡ μορφή μου σὲ πολλὰ μέρη εἶναι πολὺ φυσικὴ, τὸ βάθος ὁμως, ἐκεῖνο δηλαδὴ ποῦ δικαιολογεῖ τὸ δῆγμα εἶναι ἐντελῶς πλαστὸ καὶ ψεύτικο. Τὸ νὰ κρατήσουν στὴν ἀρχὴ μυστικὸ ὅτι «πο-
λήθηκε τὸ ἀμπέλι» εἶναι ὅπως δῆποτε παραδεκτό. Γελοία ὁμως καὶ ἀπαράδεκτη εἶναι ἡ ἐπιμονὴ στὸ τέλος, τὴ στιγμὴ ἀκόμα ποῦ ὁ γέρος τὸ κατάλαβε. Ἄν τοῦ τὸ κρύβουν στὴν ἀρχὴ δὲν τὸ κάμνουν παρὰ ἀπὸ ἀγάπη, γιὰ νὰ μὴ τὸν λυπήσουν. Ὅφειλουν λοιπὸν στὸ τέλος νὰ βροῦν κάποια παρηγοριά γιὰ τὸν τυφλὸ πατέρα γιὰτι ἀλ-
λουῶς τὸ δῆγμα μένει ἀδικαιολόγητο. Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ προ-
σπαθοῦν νὰ φυλάξουν τὸ μυστικὸ ποῦ δὲν ὑπάρχει ποιά; Τί λο-
γῆς εἶναι τὸ ἀψυχολόγητο πείσμα τους καὶ σὲ τί μορφεῖ νὰ τοὺς ἰκα-
νοποιήσει, ὅταν ποιά δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος; . . .

Σκοπὸς τῆς μελέτης τῶν διὸ σημειωμάτων, τόσο τῆς προηγου-
μένης «Ἀργῶς» ὅσο καὶ τῆς τορινῆς εἶναι νὰ καταλήξομε σ' ἓνα
συμπέρασμα περὶ τοῦ διηγηματογράφου.

Ἐκεῖνο ποῦ χαρακτηρίζει τὰ ἔργα τοῦ κ. Νικολαΐδη εἶναι ἡ
ἐλλειψὴ κ α θ ο λ ι κ ὀ τ η τ α ς. Πουθενὰ δὲ θὰ βροῦμε αἰσθήματα
γενικὰ καὶ περιπτώσεις περιληπτικῆς, πάθη ποῦ νὰ συγκλονίζουν
πολλὰ πρόσωπα σὲ διάφορες περιστάσεις. Ὅλονων τῶν διηγημά-
των ἡ ὑπόθεσις δὲν ἀποτελεῖται παρὰ ἀπὸ ἓνα γεγονός, ἀπὸ μιὰ
ψυχικὴ ταραχὴ κάποιου μοναδικοῦ προσώπου, ἀπὸ κάτι μερικὸ καὶ
σύντομο. Καὶ ὁμως! Ἄτέλειωτη, — μορφεῖ νὰ πεί κανεὶς, — εἶναι
ἡ ζωὴ γύρω μας, ἀναρτίθητα τὰ καθρεφτίσματα τῆς ψυχῆς μας,
μυριάδες τὰ συναισθημάτα τῆς: — Ἐν ᾧ οἱ τυχεροὶ πίνουν τὸ
«νέκταρ» τῆς Χαρᾶς, καὶ δίπλα τους ἀπλώνουν τὰ πανιά τῆς χρυ-
σῆς βάρκας οἱ Εὐτυχημένοι στὴ γαλήνῃ τοῦ πελάγου, τὴν ἴδια
στιγμὴν κί ἀπ τὰ ἴδια χέρια τῆς Τύχης οἱ Ἀπόκληροὶ πίνουν τὴ
«χολή», ἐν ᾧ στὴν ἴδια θάλασσα ἄλλοι πνίγονται στὴ κακομοιριὰ

καὶ δυστυχία! Δὲν ξέρουν ἄλλοι νὰ διασκεδάσουν τὴν ἀνία τῶν
θησαυρῶν τους, ἐν ᾧ ὑπάρχουν μητέρες ποῦ παλαίουν μὲ τὸ Χάρο
τοῦ παιδιοῦ τους, ποῦ πεθαίνει στὴν ψάθα...! Τριζοῦν τὰ δοκάρια
στὸ ξύπνημα τῶν σκλάβων, καὶ ἡ φωνὴ μόνου τοῦ ἐργάτη δουλευ-
τῆ, ποῦ ζητᾷ δικαιοσύνη τραντάζει συθέμελα τὸ σάτιο κοινωνικὸ οἰ-
δόμημα...! Ἄγριος εἶναι ὁ ἀγῶνας τῶν τάξεων γύρω μας, καὶ
μὲ περιέργεια γεμάτη ἀνεξήγητο φόβου παρακολουθοῦμε τὴν πλημ-
μύρα τῶν Ἀδικημένων ἀπάνω στοὺς ὀλίγους... Τρομάζουμε «στὴ ση-
μερινὴ κατάντια μας καὶ τρέχουμε στοὺς Τάφους τῆς Ἱστορίας γιὰ
νὰ ἀκούσουμε τὸ μούρμουρο τῶν... πεθαμένων Αἰώνων...! . . . !
Νοιώθουμε τὴν ἀνάγκη ὄχι ἑνὸς, παρὰ χιλιάδων Ὑπερανθρώπων,
καὶ σέρνουμε τὰ βάρη τῶν γερατειῶν μας μὲ τίς χρυσῆς Ἐλπίδες
μιᾶς ἀναγέννησης! Ἄνιχνεύσαμεν ἐξηγήσαμεν, ἐλύσαμε,
τόσα καὶ τόσα προβλήματα! Φορτώσαμε τὴ Γνώση μας μὲ τοὺς
καρπούς τῆς Ἐπιστήμης! Καὶ ὁμως! Σπάζοντας τὸ γαλανὸ
Κρυστάλλου τῶν Οὐρανῶν, ἀνοίξαμε τοὺς ἀχανεῖς καὶ κατάνυ-
χρους δρόμους τοῦ Ἀπειρου... Καταμετρώντας τίς ἀποστάσεις
ρίζαμε τὸ Πνεῦμά μας ἔξω στὴν κατάκλειστη πόρτα τῶν Ἀκατα-
γνώστων, ὀρθώνοντάς Του. τὸ Γ ο λ γ ο θ ἄ τ ὠ ν β α σ ἄ ν ω ν! . . .

Τί κατόρθωσεν ἔστω καὶ νᾶγγίξει ὁ κ. Νικολαΐδης ἀπ' τὴν
ἀπεραντοσύνη τῆς ζωῆς; . . . Ποῦ μᾶς ἔδειξε τοῦλάχιστο τὸν
ψυχικὸ του παλμὸ γιὰ κάτι γενικὸ καὶ ὄχι μερικὸ καὶ ἐφήμερο; . . .
Μὲ τὴν ἀνησυχία ἑνὸς . . . Σκέλεθρα, ποῦ καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγ-
γραφέας του «δὲν τὸν χωνεύει», γιὰτι ἡ ψυχὴ του εἶναι σᾶ σαῦρα,
μὲ τὴ μανία μιᾶς . . . Κεραμαριδίτσας, ἢ μὲ τὴν τρέλλα μιᾶς . . .
Παπαδοπούλας, ποῦ σκοπῶνει διὸ παιδιά, γιὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερη
νὰ σμίγει μ' ἓνα λεπτὸ (!!), προστίθεται ἄραγε στὴ λογοτεχνία
μας τίποτε καινούριο; . . . Ἄν τὸ δῆγμα γενικὰ ἔχει νὰ κάμε,
μὲ τὴν ἱστορία τῆς ψυχῆς ὀλοκλήρων λαῶν, τὴ σχέση ἔχουν μὲ
μιὰ τέτοια ἱστορία κωμωδίες, σᾶν καὶ κείνη, ὅπου τὰ ἀνδρείκελλα
τῆς φαντασίας, ἐπὶ ὄρες ὀλόκληρες, συζητοῦν χειρονομώντας, γιὰ
ἓνα βατόρι, ποῦ παρόμοιά του βλέπουν συγχνά; Εἶδε ποτέ του ὁ
λαὸς καὶ μὲ τὴ λέξη αὐτὴ περιλαμβάνω γενικὰ κάθε ἀναγνώστη πλει-
γομένους νὰ ζητωκραυγάζουν καὶ νὰ γελοῦν παρὰ τοὺς πόνους τῶν
τραυμάτων τους; . . . Παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ μονομέρεια, σὲ τρόπο
ὥστε τὰ καθολικὰ πάθη καὶ συναισθήματα λείπουν ἐντελῶς. Καὶ
διερωτᾶται κανεὶς: Πῶς εἶναι δυνατὸ σένα δίτομο ἔργο ἀπὸ τόσες
σελίδες νὰ μὴ ἀνατελεῖ ὁ «Ἥλιος τῆς Συμπόνας, ποῦ ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον χαρακτηρίζει σήμερα τοὺς ἀληθινούς λογοτέχνες; Ποῦ

ἄλλου ἄρα γε νὰ ὀφείλεται αὐτὴ ἢ ψυχρότητα παρὰ στοῦ ὅτι ὁ διηγηματογράφος δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τὸ ἐνατένισμα τῆς ζωῆς; Τὸ ὅτι λείπει ἢ συγκίνηση ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ κ. Νικολαΐδη καὶ ὁ ἀπλοϊκώτερος ἀναγνώστης τὸ διαισθάνεται, φαίνεται ὅμως καθαρῶτατα καὶ ἀπὸ τὸν ἐξῆς ἔλεγχον; Διὸ εἶναι οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους γράφει. α) Ἡ παίρνει τὸ ρόλο τοῦ τρίτου καὶ ἀφηγεῖται β) ἢ τὸ ρόλο τοῦ ἥρωα καὶ πάσχει. Ἐστὴν πρώτη περίπτωση ἢ ἀδιαφορία του εἶναι τόση, ὥστε εἰρωνεύεται τὰ πρόσωπα ἀδιάκριτα καὶ ὅταν ἀκόμη ὑποφέρουν. Ἐστὴ δεύτερη ὅμως ἀλλάζει. Ποτὲ σχεδὸν δὲν εἰρωνεύεται τὸν ἑαυτό του, ἂν καὶ ἡ λεπτὴ εἰρωνεία του ἑαυτοῦ, εἶναι ἕνα ἀπὸ προσόντα μεγάλων λογοτεχνῶν. Θέλει νὰ φαίνεται φυσικὸς καὶ ἀπλός. Ἐν ἐξαιρέσει ὅμως κανεὶς τὸ ἢ «Περιφάνεια τῆς Ὑγείας» πούθενά ἄλλου δὲν τὸ κατορθώνει. Ὁ πολυτεχνίτης π. χ. ἀνακαινιστῆς στοῦ ἢ «Παρδαλὴ Γάτα» ὀλίγον ἔχει νὰ κάμει μὲ πραγματικὸ πρόσωπο. Ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ στοῦ τέλος ὅτι ἔχει σχέση συμβολικὴ μέσα στοῦ διήγημα!!! Μᾶς κάμνει δηλαδὴ ἄθελα νὰ ρωτήσουμε τὸ συγγραφέα: Πῶς εἶναι δυνατόν ἕνα πρόσωπο πού ἀφηγεῖται ἐπομένως ὑποτίθεται ὀρισμένο καὶ πραγματικὸ νὰ ἔχει καὶ συμβολικὴ σχέση μὲ πρόσωπα πού βγαίνουν ἀπ' τὸ περιθώριον τοῦ ὀρισμένου καὶ πραγματικοῦ; Καὶ ἂν γὰρ νὰ ὑπάρξει σχέση, πρέπει νὰ ὑπάρχει ἀναλογία ἰδιοτήτων, δὲν ἔπεται κατ' ἀνάγκην ὅτι ὁ ἀφηγητῆς πρέπει νὰ εἶναι ἀκαθόριστος, ἐκτὸς πιά ἂν εἶναι καὶ αὐτὸς πρόσωπο συμβολικὸ... ὅπως ἢ Οἰκονόμος καὶ τὸ ὑπόλοιπο προσωπικὸ τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν ἀνακαίνηση; Ἄλλὰ τότε πῶς γίνεται ὥστε μὲ τὴν ἰδιότητά του αὐτὴ νὰ μᾶς ἀφηγεῖται ὀλόκληρο διήγημα; — Τόσον, λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀδιάκριτη εἰρωνεία ὅταν τὰ πρόσωπα πάσχουν, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἀληθοφάνειας ὅταν αὐτὸς πάσχει, — ὡς ἀφηγητῆς, — φαίνεται καθαρὰ ὅτι δὲν συγκινεῖται καθόλου.—

Καὶ ἀφ' οὗ λείπει ἢ ἀτομικὴ συγκίνηση διερωτᾶται κανεὶς εἰς τί ὀφείλονται τὰ διηγήματα. Ἄδύνατο νὰ ὑπάρξει ἔμπνευση χωρὶς τὸν ψυχικὸ ἐρεθισμὸν, γιὰ αὐτὸς καὶ μόνον εἶναι δυνατόν νὰ προκαλέσει τὸ ξύπνημα τῶν θαμμένων παραστάσεων καὶ τὸ συνδιασμὸν τοὺς μὲ ἄλλες τορινές. Λεῖπει ἐπομένως ἢ φυσιολογικὴ ἔμπνευση, ἀφοῦ λείπει ἢ προσωπικὴ συγκίνηση τὸ ἀπαραίτητό της στοιχεῖον, καὶ κείνο πού μένει στὴ θέση της εἶναι ὁ Ὑπολογισμός.

... Βεβαίως ἕνα τέτοιο συμπέρασμα εἶναι πάντα «σχετικόν»

ἄφ' οὗ κανεὶς πούθενά δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι «ἀπὸλυτος». Μέσα στις διὸ συλλογές θὰ βρεῖ κανεὶς καὶ τὰ καλά, τὸ γενικὸ ὅμως συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὁ κ. Νικολαΐδης στὰ διηγήματά του δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ζωγράφος ἐκλεκτικός. Ἀκολουθεῖ καὶ τρέχει πίσω ἀπὸ τὴν Ζωή, δὲν παύει νὰ τὴν παραμονεύει σὲ κάθε του βῆμα, τὴν παρακολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ ὅταν τὸ κατορθώνει, — ἔστω καὶ μὲ θυσίες, — μ' ὅλα ταῦτα ὅμως ὡς διηγηματογράφος, — **διότι γι' αὐτὸν καὶ μόνον πρόκειται ἐδῶ** — δὲν τὴν κατέχει ποτέ. Τὰ διηγήματά του δὲν εἶναι παρὰ μιὰ συλλογὴ ἀπὸ διό-τρεις, τὸ πολὺ. μονομερεῖς ἀπόψεις τῆς ζωῆς.

Ἄνάγκη τόρα νὰ εἰποθοῦν ἀκόμη διὸ λέξεις γιὰ τὴν ἀντίληψη μερικῶν ἀφελῶν, πού σύμφωνα μὲ τὴν περιφρημὴ φράση τους: «τὰ ἔργα τοῦ Νικολαΐδη, ναι μὲν δὲν συγκινοῦν, οὔτε ἐνθουσιάζουν, ... περιέχουν ὅμως «σκέψη» ... Ἄγνοοῦν φαίνεται οἱ κύριοι αὐτοὶ ὅτι ἢ «λογοτεχνικὴ σκέψη» δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ βαθύτερος ἐκείνος συγκλονισμὸς σύγχρονα τόσο τῆς ψυχῆς, ὅσο καὶ τῆς διανοίας, σὲ τρόπο ὥστε ἀδύνατο νὰ ὑπάρξει λογοτεχνικὴ σκέψη χωρὶς συγκίνηση. Καὶ εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγκτεῖται ἢ διαφορὰ μεταξὺ τῆς σκέψης π. χ. τοῦ ἐμπόρου, ἢ τοῦ μαθηματικοῦ ἀπὸ τῆς σκέψης τοῦ λογοτέχνη. Ἡ πρώτη εἶναι ἀπλούστατα μιὰ πνευματικὴ ἐργασία, ἐν ᾧ ἢ δεύτερη συνυπάρχει πάντοτε μὲ κάποιο συναίσθημα, πού δὲν εἶναι παρὰ ἢ ἀνταπόκριση τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἄδύνατο λοιπὸν νὰ ὑπάρχει «σκέψη» στὰ διηγήματα τοῦ κ. Νικολαΐδη, ἀφ' οὗ δὲν μᾶς συγκινοῦν καὶ ἀφ' οὗ οἱ διάφοροι συλλογισμοὶ δὲν ὀφείλονται στοῦ ἄμεσο ἐνατένισμα τῆς Ζωῆς.

MAURICE MAETERLINCK

Ο ΠΑΡΕΙΣΑΧΤΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (ΤΥΦΛΟΣ)

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Ο ΘΕΙΟΣ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ

Η ΝΟΣΟΚΟΜΑ

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ

Η ΣΚΗΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Κάμαρα αρκετά σκοτεινή σ' ένα παλιό μέγαρο. Μιά πόρτα αριστερά και μία δεξιά και μία μικρή σκεπασμένη πόρτα σε μία γωνιά. Στο βάθος γυαλένια παράθυρα όπου κυριαρχεί το πράσινο και μία γυαλένια πόρτα που ανοίγει σε μία βεράντα. Ένα μεγάλο φλαμαντικό ρολόι σε μία γωνιά. Μία αναμμένη λάμπα.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ "Έλα εδώ παππού, κάθισε κάτω απ' τὸ φῶς τῆς λάμπας.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν φέγγει πολὺ ἐδῶ.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Πᾶμε στὴ βεράντα, ἢ νὰ καθίσουμε σ' αὐτὴν τὴν κάμαρα ;

Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν θάταν καλλίτερα νὰ μείνουμ' ἐδῶ ; "Εβρεχε ὅλη τὴ βδομάδα καὶ οἱ νύχτες αὐτὲς εἶναι ὑγρὲς καὶ ψυχρὲς.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Κι' ὅμως ἔχει ἄστρα.

Ο ΘΕΙΟΣ "ὦ, ὅσο γιὰ τ' ἄστρα, δὲν σημαίνει τίποτε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Καλλίτερα νὰ μείνουμ' ἐδῶ. Δὲν ξέρει κανεὶς τὶ τυχαίνει.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν πρέπει πιά ν' ἀνησυχοῦμε. Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος. Εἶναι σωμένη..

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Νομίζω πῶς δὲν εἶναι καλά.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Γιατὶ τὸ λὲς αὐτό ;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ "Άκουσα τὴ φωνὴ τῆς.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μ' ἀφοῦ οἱ γιατροὶ βεβαιώνουν πῶς μποροῦμε νάμαστ' ἤσυχτοι . . .

Ο ΘΕΙΟΣ Ξέρεις καλὰ πῶς ὁ πεθερός σου ἀγαπᾷ νὰ μᾶς ἀνησυχεῖ ἄδικα.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲ βλέπω τὰ πράγματα σὰν κι' ἐσᾶς.

Ο ΘΕΙΟΣ Πρέπει νὰ συμβουλευτεῖς λοιπὸν αὐτοὺς ποὺ βλέπουν. Εἶχε πολὺ καλὴ ὄψη τ' ἀπόγεμα. Κοιμάται βαθειὰ καὶ δὲν θὰ φαρμακώσουμε τὴν πρώτη καλὴ βραδεῖά ποῦ μᾶς δίνει ἡ τύχη . . . Μοῦ φαίνεται πῶς ἔχουμε τὸ δικαίωμα ν' ἀναπαυθοῦμε καὶ νὰ γελάσουμε μάλιστα λίγο, χωρὶς νὰ φοβούμαστε ἀπόψε.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἀλήθεια εἶν' ἡ πρώτη φορὰ ποῦ νοιώθω νᾶμαι σπῖτι μου, ἀνάμεσα στοὺς δικούς μου, ὕστερα ἀπ' τὸν τρομερὸ αὐτὸ τοκετό.

Ο ΘΕΙΟΣ Μιὰ ποῦ ἡ ἀρρώστεια μῆηκε σ' ἕνα σπῖτι, θᾶλεγε κανεὶς σὰν νὰ μῆηκε ἕνας ἄγνωστος μέσ' στὴν οἰκογένεια.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ "Ἐξω λοιπὸν ἀπ' τὴν οἰκογένεια δὲν πρέπει νὰ βασιζοῦμαστε σὲ κανένα.

Ο ΘΕΙΟΣ "Ἐχεις πολὺ δίκαιο.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Γιατὶ δὲν μπόρεσα νὰ δῶ τὴ φτωχὴ μου κόρη σήμερα ;

Ο ΘΕΙΟΣ Ξέρεις καλὰ πῶς ὁ γιατρός τ' ἀπαγόρευσε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ξέρω τί πρέπει νὰ βάλει ὁ νοῦς μου.

Ο ΘΕΙΟΣ "Ανώφελο νὰ ταράζεσαι . . .

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (δείχνοντας τὴ πόρτα ἀριστερὰ) Δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀκρύσει κείνη ;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν θὰ μιλήσουμε δυνατὰ : ἡ πόρτα, ἐξ ἄλλου εἶν' ἀρκετὰ παχιά κι ἔπειτα ἡ νοσοκόμα εἶναι μαζὺ τῆς καὶ θὰ μᾶς τᾶλεγε ἂν κάναμε πολὺ θόρυβο.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (δείχνοντας τὴ πόρτα, δεξιὰ) Δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀκούσει κείνο ;

- Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ὅχι. Ὅχι.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κοιμάται ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Νομίζω ναί.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάπρεπε νὸ πᾶ νὰ δεῖς.
 Ο ΘΕΙΟΣ Παραπάνω ἀπ' τὴ γυναῖκα σου μ' ἀνησυχεῖ τὸ μικρὸ αὐτό. Τόσες βδομάδες ποῦ γεννήθηκε καὶ μόλις σάλεψε. Τσιμουδιά δὲν ἔβγαλε ὡς τώρα. Θάλεγε κανεὶς ἓνα καιδὶ κερένιο.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Νομίζω πῶς θάναί κουφό, ἴσως καὶ βουβό. Νὰ τὶ εἶναι οἱ αἰμόμιχτοι γάμοι.
 (Σιωπὴ ἀποδοκιμασίας)
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Σχεδὸν μοῦρχεται νὰ τὸ καταραστῶ γιὰ τὸ κακὸ ποῦκαμε στὴ μητέρα του.
 Ο ΘΕΙΟΣ Πρέπει νᾶσαι λογικός. Δὲν εἶναι λάθος αὐτοῦ τοῦ φτωχοῦ μικροῦ.—Εἶναι ὀλομόναχο σ' αὐτὴ τὴ κάμαρα ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ναί. Ὁ γιατρὸς δὲν θέλει πιά νὰ μένει στὴν κάμαρα τῆς μητέρας του.
 Ο ΘΕΙΟΣ Ἡ παραμιάνα τοῦλάχιστο εἶναι μαζύ του ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ὅχι. Πῆγε νὰ ἡσυχάσει ἓνα λεπτό. Μὲ τὸ δίκιο της γιὰ τὴ παρακουράστηκε τὶς τελευταῖες αὐτὲς μέρες. Οὐρσοῦλη πῆγαινε λοιπὸν νὰ δεῖς ἂν κοιμάται καλά.
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Καλὰ πατέρα.
 (Οἱ τρεῖς ἀδερφὲς σηκώνονται καὶ κρατούμενες ἀπ' τὸ χέρι, μπαίνουν στὸ δωμάτιο, δεξιά)
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κατὰ ποιά ὥρα θάρτει ἡ ἀδερφή μας ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Νομίζω κατὰ τὶς ἑννιά.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶναι περασμένες ἑννιά. Θάθελα νᾶρχόταν ἀπόψε.
 Ἡ γυναῖκα μου ἐπιθυμεῖ πολὺ νὰ τὴν δεῖ.
 Ο ΘΕΙΟΣ Εἶναι βέβαιο πῶς θάρτει. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποῦ ἔρχεται ἐδῶ ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ποτὲ δὲν πάτησε στὸ σπίτι.
 Ο ΘΕΙΟΣ Τῆς εἶναι πολὺ δύσκολο ν' ἀφήσει τὸ μοναστήρι της.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Θᾶναι μονάχη

- Ο ΘΕΙΟΣ Νομίζω πῶς θὰ τὴν συνοδέψει μιὰ ἀπ τὶς καλογρηές. Δὲν μποροῦν νὰ βγοῦν μόνες.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κι' ὅμως εἶναι ἡ ἡγουμένη.
 Ο ΘΕΙΟΣ Γιὰ ὅλες ὁ κανόνας εἶναι ὁ ἴδιος.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἀνησυχεῖτε πιά ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Καὶ γιὰτὶ νᾶνησυχοῦμε ; Δὲν πρέπει νὰ ξαναρχοῦμαστέ στα ἴδια. Τίποτε πιά δὲν ὑπάρχει νὰ φοβηθοῦμε.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἡ ἀδερφή σου εἶναι μεγαλειότερή σου ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Εἶν' ἡ μεγαλιότερη ἀπ' ὅλους μας.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ξέρω τί ἔχω, δὲν εἶμαι ἡσυχος πιά. Θάθελα νᾶταν ἐδῶ ἡ ἀδελφή σου.
 Ο ΘΕΙΟΣ Θάρτει. Τὸ ὑποσχέθηκε.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάθελα νᾶχε περάσει αὐτὴ ἡ βραδεῖα.
 (Οἱ τρεῖς κόρες ξαναμπαινουν)
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κοιμάται ;
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Ναί πατέρα μου, πολὺ βαθειά.
 Ο ΘΕΙΟΣ Τὶ θὰ κάνουμε ἐν τῷ μεταξῷ ;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μεταξὺ ποιοῦ ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Περιμένοντας τὴν ἀδερφή μας.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν βλέπεις νᾶρχεται κανεὶς Οὐρσοῦλη ;
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ (ἀπ τὸ παράθυρο) Ὅχι πατέρα.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Καὶ στὴ δενδροστοιχία ;— Βλέπεις τὴ δενδροστοιχία ;
 Η ΚΟΡΗ Ναί πατέρα. Εἶναι σεληνόφως καὶ τὴν βλέπω μέχρι τὰ δάση τῶν κυπαρισσιῶν !
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Καὶ δὲν βλέπεις κανένα ;
 Η ΚΟΡΗ Κανένα παπποῦ.
 Ο ΘΕΙΟΣ Τὶ καιρὸς εἶναι ;
 Η ΚΟΡΗ Πολὺ καλός. Ἀκοῦτε τὰ ἀηδόνια ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Ναί, Ναί.
 Η ΚΟΡΗ Λίγος ἀέρας σηκώνεται στὴ δενδροστοιχία.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Λίγος ἀέρας στὴ δενδροστοιχία ;
 Η ΚΟΡΗ Ναί' τὰ δέντρα κουνιοῦνται λιγάκι.
 Ο ΘΕΙΟΣ Περίεργο πῶς ἡ ἀδερφή μου δὲν εἶν' ἀκόμη ἐδῶ.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἀκούω πιά τ' ἀηδόνια.
 Η ΚΟΡΗ Νομίζω πῶς κάποιος μπῆκε στὸν κῆπο παπποῦ.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ποιὸς εἶναι ;
 Η ΚΟΡΗ Δὲν ξέρω, δὲν βλέπω κανένα.
 Ο ΘΕΙΟΣ Ἐπειδὴ ἀκριβῶς κανεὶς δὲν εἶναι.
 Η ΚΟΡΗ Κάποιος πρέπει νὰν στὸν κῆπο τ' ἀηδόνια σῶπα-
 σαν ἀπότομα.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κι ὅμως δὲν ἀκούω περπάτημα.
 Η ΚΟΡΗ Πρέπει κάποιος νὰ πέρασε δίπλα ἀπ τὴ λίμνη,
 γιατί οἱ κύκνοι φοβοῦνται.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν βλέπεις κανένα ;
 Η ΚΟΡΗ Κανένα πατέρα.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κι ὅμως εἶναι μὲς τὸ σεληνόφως ἡ λίμνη...
 Η ΚΟΡΗ Ναί' βλέπω ὅτι οἱ κύκνοι φοβοῦνται.
 Ο ΘΕΙΟΣ Εἶμαι βέβαιος πῶς ἡ ἀδερφή μου θάναί πού τοὺς
 τρομάζει. Θὰ μπῆκε ἀπ τὴ μικρὴ πόρτα.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν καταλαβαίνω γιατί δὲν γανγίζουν καθόλου
 οἱ σκύλλοι.
 Η ΚΟΡΗ Βλέπω τὸ μαντρόσκυλο κατάβαθα στὸ σπιτάκι του.
 Οἱ κύκνοι πᾶν κατὰ τὴν ἄλλη ὄχθη!...
 Ο ΘΕΙΟΣ Φοβοῦνται τὴν ἀδερφή μου. Πάω νὰ δῶ (φονάζει)
 Ἐδερφή μου! Ἐδερφή μου! Ἐσὺ εἶσαι;— Κανεὶς δὲν
 εἶναι.
 Η ΚΟΡΗ Εἶμαι βεβαία πῶς κάποιος μπῆκε στὸ κῆπο. Πηγαί-
 νετε νὰ δῆτε.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ θὰ μ' ἀπαντοῦσε.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν τὰ ἀηδόνια ξαναρχίζουν νὰ τραγουδοῦν
 Οὐρσοῦλη ;
 Η ΚΟΡΗ Δὲν ἀκούω οὔτ' ἓνα πιά στὰ γύρω.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κι ὅμως θόρυβος δὲν ἀκούεται.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μιὰ σιωπὴ θανάτου βασιλεύει.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάναί κάποιος ἄγνωστος ποῦ τὰ τρομάζει γιατί
 ἂν ἦταν κανεὶς τοῦ σπιτιοῦ δὲν θὰ σῶπαζαν.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ γιὰ τ' ἀηδόνια θ' ἀσχοληθεῖτε τώρα ;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ὅλα τὰ παράθυρα εἶν' ἀνοιχτὰ Οὐρσοῦλη ;
 Η ΚΟΡΗ Ἡ γιालένια πόρτα εἶν' ἀνοιγτὴ παπποῦ.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ κρῦο μπαίνει στὴ κάμαρα.
 Η ΚΟΡΗ Λίγος ἀέρας φυσαῖ στὸν κῆπο παπποῦ καὶ τὰ ρόδα
 φυλλοροοῦνε.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Καλὰ λοιπόν. Κλεῖς τὴν πόρτα. Εἶν' ἀργά.
 Η ΚΟΡΗ Ναί' πατέρα.— Δὲν μπορῶ νὰ κλείσω τὴν πόρτα.
 ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΔΥΟ ΚΟΡΕΣ Δὲν μποροῦμε νὰ τὴν κλείσουμε.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Τὶ εἶναι λοιπόν κόρες μου ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν πρέπει νὰ λὲς αὐτὸ μ' ἐξαιρετικὴ φωνή. Πάω
 νὰ τὶς βοηθήσω.
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Δὲν κατορθώνουμε νὰ τὴν κλείσουμε ὅλος
 διόλου
 Ο ΘΕΙΟΣ Εἶν' ἀπ' τὴν ὑγρασία. Ἄς προσπαθήσουμε μαζύ.
 Κάτι θὰν ἀνάμεσα στὰ θυρόφυλα.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ὁ μαραγκὸς αὔριο θὰ τὴ διορθώσει
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάρτει αὔριο ὁ μαραγκός ;
 Η ΚΟΡΗ Ναί' παπποῦ. Θάρτει νὰ δουλέψει στὴν ἀποθήκη.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θὰ κάμει θόρυβο στὸ σπίτι.
 Η ΚΟΡΗ Θὰ τοῦ πῶ νὰ δουλέψει σιγά.
 (Ἀκούεται ἀπότομα ὁ κρότος δρεπάνου
 ποῦ ἀκονίζου ἐξῶ)
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (σκιρτώντας) ὦ!
 Ο ΘΕΙΟΣ Τὶ εἶναι ;
 Η ΚΟΡΗ Δὲν ξέρω ἀκριβῶς. Νομίζω πῶς εἶν' ὁ κηπουρός.
 Δὲν βλέπω καλά, εἶν' στὴ σκιά τοῦ σπιτιοῦ.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶν' ὁ κηπουρός ποῦ θὰ δουλέψει.

Ο ΘΕΙΟΣ Ψαλλιδίζει τὴν νύχτα ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν εἶν' Κυριακὴ αὔριο ;—Ναί. — Παρατήρησα
 πῶς τὸ χορτάρι εἶχε ψηλώσει πολὺ γύρω στὸ σπίτι.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πῶς κάμνει πολὺ θόρυβο τὸ ἐργα-
 λεῖο του.
 Η ΚΟΡΗ Ψαλλιδίζει γύρω στὸ σπίτι.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Τὸν διακρίνεις Οὐρσούλη ;
 Η ΚΟΡΗ Ὅχι παπποῦ, εἶναι μεσ' τὸ σκοτάδι.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Φοβοῦμαι μὴν ξυπνήσει τὴν κόρη μου.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μόλις τὸν ἀκοῦμε.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐγὼ, τὸν ἀκούω σάν νὰ ψαλλίδιζε μέσ' τὸ σπίτι.
 Ο ΘΕΙΟΣ Ἡ ἄρρωστη δὲν θὰ τὸν ἀκούσει, δὲν ὑπάρχει φόβος.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μοῦ φαίνεται πῶς ἡ λάμπα δὲν ἀνάβει καλὰ
 ἀπόψε.
 Ο ΘΕΙΟΣ Θ' ἄπρεπε νὰ βάλουν λάδι.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶδα νὰ βάζουν τὸ πρωτὶ. Ἀνάβει ἄσχημα ὕστερα
 ποὺ κλείσαν τὸ παράθυρο.
 Ο ΘΕΙΟΣ Νομίζω πῶς τὸ γιαλὶ εἶν' σκεπασμένο.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Σὲ λίγο θ' ἀνάψει καλλίτερα.
 Η ΚΟΡΗ Ὁ παπποῦς ἀποκοιμήθηκε. Δὲν ἐκλείσε μάτι τώρα
 καὶ τρεῖς νύχτες.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἄνησυχῶσε πολὺ.
 Ο ΘΕΙΟΣ Πάντα ἀνησυχεῖ ὑπερβολικά. Εἶναι στιγμὲς ποῦ δὲν
 ἐννοεῖ ν' ἀκούσει καμμιά δικαιολογία.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶναι συχωρεμένος γιὰ τὴν ἡλικία του
 Ο ΘΕΙΟΣ Κύριος οἶδε τὶ θάμαστε στὰ χρόνια του.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶνε σχεδὸν ὀδοντάρης.
 Ο ΘΕΙΟΣ Ἐ, λοιπόν, ἔχει κανεὶς τὸ δικαίωμα νᾶναι παράξενος.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶναι σάν ὅλους τοὺς τυφλοὺς.
 Ο ΘΕΙΟΣ Σκέπτονται πάρα πολὺ.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐχουν ἀρχετὸ καιρὸ νὰ χάνουν.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ δὲν ἔχουν κι' ἄλλο τίποτε νὰ κάμνουν.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κ' ἔπειτα δὲν ἔχουν καμμιά εὐχάριστη ἀσχολία.
 Ο ΘΕΙΟΣ Θᾶναι τρομερό !
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ συνηθίζει πιά κανεὶς.
 Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν μπορῶ νὰ τὸ φανταστῶ.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς εἶναι γιὰ κλάμματα.
 Ο ΘΕΙΟΣ Νὰ μὴ ξέρει κανεὶς ποῦ βρίσκεται, ἀπὸ ποῦ ἔρχετ' ὁ
 ἄλλος, ποῦ πηγαίνει, νὰ μὴ διακρίνει τὸ μεσημέρι ἀπ'
 τὰ μεσάνυχτα, κι' οὔτε καλοκαῖρι ἀπὸ χειμῶνα, καὶ
 πάντα αὐτὰ τὰ τρισκοτάδια θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴ
 ζοῦσα. Μὰ εἶν' ὅλος διόλου ἀγιάτρευτος ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἔτσι φαίνεται.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ εἶν' ὅλος διόλου τυφλός ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Διακρίνει τίς μεγάλες λάμπεις.
 Ο ΘΕΙΟΣ Πρέπει νὰ προφυλάγουμε τὰ φτωχὰ μας μάτια.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐχει συχνὰ παράξενες ιδέες.
 Ο ΘΕΙΟΣ Ἐχει στιγμὲς ποῦ δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστος.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Λέγει ἀκριβῶς ὅ,τι σκέπτεται.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ ἄλλοτε δὲν ἦταν ἔτσι ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ὅχι δά. Στὸ καιρὸ του ἦταν λογικὸς σάν κι'
 ἐμᾶς. Δὲν ἔλεγε τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι
 πῶς ἡ Οὐρσούλη τὸν ἐνθαρρύνει ἀρκετὰ. Ἀπαντᾷ σ'
 ὅ,τι τὴν ρωτᾷ.
 Ο ΘΕΙΟΣ Καλλίτερα θάταν νὰ μὴν ἀπαντοῦσε. Τοῦ προσφέ-
 ρει πολὺ κακὴ ὑπηρεσία.
 (Χτυποῦν ἔντεκα)
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (ξυπνώντας) Εἶμαι στραμμένος πρὸς τὴ γιαλένια
 πόρτα ;
 Η ΚΟΡΗ Κοιμήθηκες καλὰ παπποῦ ;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶμαι στραμμένος πρὸς τὴ γιαλένια πόρτα ;
 Η ΚΟΡΗ Ναὶ παπποῦ.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἔχει κανένα στὴ γιαλένια πόρτα ;
 Η ΚΟΡΗ Μὰ ὄχι παπποῦ, δὲν βλέπω κανένα.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Νόμιζα πῶς κάποιος περιμένε. Δὲν ἦρτε κανεὶς ;

Η ΚΟΡΗ Κανείς παππού.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (πρὸς τὸ θεῖο καὶ τὸ πατέρα) Κι' ἡ ἀδερφή σας δὲν ἦρτε ;

Ο ΘΕΙΟΣ Εἶν' πολὺ ἀργά. Λὲν θάρτει πιά. Δὲν θάταν σωστὸ ἔκ μέρους της.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐρχίξει νὰ μ' ἀνησυχεῖ.

(ἀκούεται ἓνας κρότος, σάν κρότος, κάποιου ποῦ μπαίνει στὸ σπίτι)

Ο ΘΕΙΟΣ Νά την. Ἀκούστε ;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ναὶ κάποιος μπήκε κάτω.

Ο ΘΕΙΟΣ Θάναί ἡ ἀδερφή μας. Ἀναγνώρισα τὸ βῆμα της.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐμπήκε νὰ περπατοῦν σιγά.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐμπήκε πολὺ ἤρεμα.

Ο ΘΕΙΟΣ Ξέρεί πῶς ἔχουμ' ἄρρωστο.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἀκούω τίποτε πιά.

Ο ΘΕΙΟΣ Ἀμέσως θ' ἀνέβει θὰ τῆς ποῦν πῶς εἶμαστ' ἐδώ.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εὐχαριστήθηκα ποῦ ἦρτε.

Ο ΘΕΙΟΣ Ἡμουν βέβαιος πῶς θ' ἀρχόταν ἀπόψε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐρχεῖ πολὺ ν' ἀνέβει.

Ο ΘΕΙΟΣ Κι' ὅμως πρέπει νὰν' ἐκείνη.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν περιμένουμ' ἄλλον κανένα.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἀκούω κανένα θόρυβο κάτω.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Θὰ φωνάξω τὴν ὑπηρέτρια' θὰ μάθουμε τί συμβαίνει.

(τραβᾷ ἓνα κορδόνι κουδουνιοῦ)

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἀκούω κι' ὅλα κρότο στὴ σκάλα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶν' ἡ ὑπηρέτρια ποῦ ἀνεβαίνει.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν εἶν' μόνη.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἀνεβαίνει σιγά...

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἀκούω τὰ βήματα τῆς ἀδερφῆς σοι!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐγὼ δὲν ἀκούω παρὰ τὴν ὑπηρέτρια.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶν' ἡ ἀδερφή σου! Εἶν' ἡ ἀδερφή σου!
(Χτυποῦν στὴ μικρὴ πόρτα)

Ο ΘΕΙΟΣ Χτυπᾷ τὴν πόρτα τῆς μικρῆς σκάλας.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Πάω ν' ἀνοιξῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, γιατί ἡ μικρὴ αὐτὴ πόρτα κάνει πολὺ κρότο. Δὲν χρησιμεύει παρὰ ὅταν θέλει κανεὶς νὰ μπεῖ στὴν κάμαρα χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν δεῖ. (Ἀνοίγει τὴν μικρὴ πόρτα. Ἡ ὑπηρέτρια μένει ἔξω, ἀνάμεσα ἀπ' τὸ ἀνοιγμα). Ποῦ εἶσαι;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Ἐδῶ κύριε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἡ ἀδερφή σου εἶν' στὴν πόρτα;

Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν βλέπω παρὰ τὴν ὑπηρέτρια.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν εἶν' παρὰ ἡ ὑπηρέτρια. (πρὸς τὴν ὀηρέτρια)
Ποιὸς μπήκε στὸ σπίτι;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Μπήκε στὸ σπίτι;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ναὶ κάποιος ἦρθε τώρα μόλις.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Κανεὶς δὲν ἦρτε κύριε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ποιὸς ἀναστενάξει ἔτσι;

Ο ΘΕΙΟΣ Ἡ ὑπηρέτρια. Εἶν' λαχανιασμένη.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν κλαίει;

Ο ΘΕΙΟΣ Ὅχι. Μὰ γιατί νὰ κλάψει;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ (στὴν ὑπηρέτρια) Δὲν ἦρτε κανεὶς;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Μὰ ὄχι κύριε.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μ' ἀκούσαμε ν' ἀνοίγ' ἡ πόρτα!

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Ἡμουν ἐγὼ ποῦ κλείσα τὴ πόρτα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἦταν ἀνοιχτή;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Μάλιστα κύριε.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Γιατί ἦταν ἀνοιχτὴ τέτοια ὥρα;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Δὲν ξέρω κύριε. Ἐγὼ τὴν εἶχα κλείσει.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ ποιὸς λοιπὸν τὴν ἀνοιξε;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Δὲν ξέρω κύριε. Κάποιος θάβγε ὕστερα ἀπὸ μένα...

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Πρέπει νὰ προσέχεις. — Μὰ μὴ σπρώχνεις τὴν πόρτα, ξέρεις καλὰ πῶς κάνει κρότο.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Μὰ κύριε, δὲν σπρώχνω τὴν πόρτα.

ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ ναί. Σπρώχνεις σὰν νᾶθελες νὰ μπεις στὴν κάμαρα.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Ἐπὶ κύριε, εἶμαι τρία βήματα μακριὰ ἀπ' τὴ πόρτα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μίλα πιὸ σιγά.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν ἔσβυσαν τὸ φῶς;

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Μὰ ὄχι παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πῶς σκοτείνιασε ἀπότομα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ (στὴν ὑπηρετρία) Κατέβα μὰ μὴ κάνεις πιὰ κρότο στὴ σκάλα.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ Δὲν εἶχα κάμει κρότο.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Σοῦ λέω πῶς ἔκαμες κρότο· κατέβα σιγά· θάξυ-πνήσεις τὴν κυρία σου.— Κι' ἂν ἔρτει κανεὶς πὲς του πῶς δὲν εἴμαστε ἐδῶ.

Ο ΘΕΙΟΣ Ναί. Πὲς του πῶς δὲν εἴμαστε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (σκικτόντας) Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πεις αὐτό!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐχτὸς ἂν εἶν' γιὰ τὴν ἀδερφή μου καὶ γιὰ τὸ γιατρό.

Ο ΘΕΙΟΣ Τί ὥρα θᾶρτει ὁ γιατρός;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν θὰ μπορέσει νᾶρτει πρὶν τὰ μεσάνυχτα.
(Κλείνει τὴ πόρτα. Χτυπᾷ μισή).

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μπῆκε;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ποιός;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἡ ὑπηρετρία.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ὅχι κατέβηκε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Νόμιζα πῶς καθόταν στὸ τραπέζι.

Ο ΘΕΙΟΣ Ἡ ὑπηρετρία;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ναί.

Ο ΘΕΙΟΣ Αὐτὸ πιὰ μᾶς ἔλειπε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν μπῆκε κανεὶς στὴν κάμαρα;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ ὄχι, κανεὶς δὲν μπῆκε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κι ἡ ἀδερφή σου δὲν εἶν' ἐδῶ;

Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν ἦρτε ἡ ἀδερφή μας.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θέλετε νὰ μὲ γελάσετε.

Ο ΘΕΙΟΣ Νὰ σὲ γελάσουμε;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Οὐρσοῦλη, πὲς μου τὴν ἀλήθεια, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ.

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΗ ΚΟΡΗ Παπποῦ, Παπποῦ, τί ἔχεις;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κάτι συνέβηκε! Εἶμαι βέβαιος πὼς ἡ κόρη μου εἶναι χειρότερα.

Ο ΘΕΙΟΣ Μὴν ὄνειρεύεσαι;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν θέτε νὰ μοῦ τὸ πῆτε!... Βλέπω καλὰ πὼς κάτι τρέχει!...

Ο ΘΕΙΟΣ Τότε βλέπεις καλλίτερά μας.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Οὐρσοῦλη πὲς μου τὴν ἀλήθεια!

Η ΚΟΡΗ Μὰ σοῦ λὲν τὴν ἀλήθεια παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἔχεις τὴ συνηθισμένη σου φωνή!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶν' γιὰ τὴν τρομάζεις.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Καὶ σένα ἡ φωνή σου εἶν' ἀλλαγμένη!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὴ γίνεσαι τρελλός.

(Ὁ πατέρας καὶ ὁ θεὸς συνεννοοῦνται μὲ σημεῖα, πὼς ὁ παπποῦς ἔχασε τὸ λογικὸ)

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Νουώθω καλὰ πὼς φοβᾶστε!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ ἀπὸ τί νὰ φοβηθοῦμε;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Γιὰ τὴν θέλετε νὰ μὲ γελάσετε;

Ο ΘΕΙΟΣ Ποιὸς θὲ νὰ σὲ γελάσει;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Γιὰ τὴν χαμηλώσατε τὸ φῶς;

Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ δὲν τὸ χαμηλώσαμε· φέγγει ὅπως καὶ πρὶν.

Η ΚΟΡΗ Νομίζω πὼς τὸ φῶς χαμήλωσε.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Τὸ βλέπω καθαρὸ ὅπως πάντα.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μυλόπετρος ἔχω στὰ μάτια! Πῆτε μου λοιπὸν κόρες μου, αὐτὸ ποῦ γίνεται ἐδῶ! Πῆτε μου γιὰ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ σεὶς ποῦ βλέπετε. Εἶμ' ὀλομόναχος

ἔδω, στατέλειωτα σκοτάδια! Δὲν ξέρω ποιὸς ἔρχεται
 νὰ καθίσει δίπλα μου! Δὲν ξέρω τί γίνεται δυὸ βή-
 ματα μπροστά! Γιατὶ μιλούσατε μὲ σιγανὴ φωνή;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κανεὶς δὲν μίλησε μὲ σιγανὴ φωνή.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μιλήσατε σιγανὰ κοντὰ στὴν πόρτα

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ὅλα ὅσα εἶπα τ' ἄκουσες.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐβάλατε κανένα στὴν κάμαρα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ σοῦ λέω πὼς κανεὶς δὲν μπῆκε!

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν εἶν' ἡ ἀδερφή σου ἢ κανεὶς παπᾶς; Δὲν
 πρέπει νὰ προσπαθεῖτε νὰ μὲ γελάσετε. — Οὐρσοῦλη,
 ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ μπῆκε;

Η ΚΟΡΗ Κανεὶς παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν πρέπει νὰ προσπαθεῖτε νὰ μὲ γελάσετε.
 Ἐξέρω τί ἔχω! Πόσοι εἴμαστ' ἔδω.

Η ΚΟΡΗ Ἐξὴ γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶστ' ὅλοι γύρω στὸ τραπέζι;

Η ΚΟΡΗ Ναὶ παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶσ' ἔδω Παῦλε;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ναὶ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶσ' ἔδω Ὀλύβιε;

Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ ναὶ, ναὶ. Εἶμ' ἔδω στὴ συνηθισμένη μου θέση.
 Δὲν εἶν' σπουδαῖο πρᾶγμα ὑποθέτω.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶσ' ἐκεῖ Γενοβέφα;

ΜΙΑ ΑΠ ΤΙΣ ΚΟΡΕΣ Ναὶ παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶσ' ἐκεῖ Γερτρούδη;

ΜΙΑ ἌΛΛΗ ΚΟΡΗ Ναὶ παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶσ' ἔδω Οὐρσοῦλη;

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Ναὶ δίπλα σου παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Καὶ ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ κάθεται ἐκεῖ;

Η ΚΟΡΗ Ποῦ λοιπὸν παπποῦ; — Δὲν εἶν' κανεὶς.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐκεῖ ἐκεῖ. Ἀνάμεσά μας!

Η ΚΟΡΗ Μὰ κανεὶς δὲν εἶναι παπποῦ!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Σοῦ λὲν πὼς δὲν εἶναι κανεὶς.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὰ δὲν βλέπετε σεῖς!

Ο ΘΕΙΟΣ Ἀστειεύεσαι πὼς δὲν βλέπουμε;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ἔχω ὄρεξη γι' ἀστεία σὲ βεβαιῶ.

Ο ΘΕΙΟΣ Πίστευε λοιπὸν αὐτοὺς ποὺ βλέπουν.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (ἀναποφάσιστος) Νόμιζα πὼς ἦταν κάποιος... Νο-
 μίζω πὼς δὲν θὰ ζήσω πολὺ πιά...

Ο ΘΕΙΟΣ Γιατὶ νὰ σὲ γελάσουμε; Σὲ τί θὰ ὠφελοῦσε;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐπρεπε τὴν ἀλήθεια νὰ σοῦ ποῦμε.

Ο ΘΕΙΟΣ Πρὸς τί νὰ ἀλληλογελοιοῦμαστε;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν θὰ μπορέσεις νὰ ζήσεις πολὺ μὲσ' τὴν πλάνη.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (δοκιμάζοντας νὰ σηκωθεί) Θάθελα νὰ ξεσχίσω αὐτὰ
 τὰ καταχθόνια σκοτάδια.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ποῦ θὲς νὰ πᾶς;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἄπ' ἐκεῖ.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὴν ταράζεσαι ἔτσι...

Ο ΘΕΙΟΣ Εἶσαι παράξενος ἀπόψε.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐσεῖς κι ἂν μοῦ φαίνεστε παράξενοι!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Τὶ ζητᾶς ἔτσι;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ξέρω τί ἔχω!

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Παπποῦ. Παπποῦ τί θέλεις;

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δόστε μου τὰ χεράκια σας, κόρες μου.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ Ναὶ παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Γιατὶ τρέμετε κι' οἱ τρεῖς παιδιὰ μου;

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Μὰ δὲν τρέμουμε δὰ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Νομίζω πὼς κι' οἱ τρεῖς εἶστε ὠχρὲς.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Εἶν' ἀργὰ παπποῦ, κι' εἴμαστε κουρα-
 σμένες.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Θάπρεπε νὰ πᾶ νὰ κοιμηθῆτε, κι' ὁ παπποῦς θά-
 κανε καλά ἐπίσης νὰ πᾶ νὰ ξεκουραστεὶ λιγάκι.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δέν θά μπορέσω νά κοιμηθῶ αὐτῇ τῇ νύχτα.
 Ο ΘΕΙΟΣ Θά περιμένουμε τὸν γιατρό.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ἐτοιμαῖστε με γιὰ τὴν ἀλήθεια!
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια!
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ξέρω τὶ ὑπάρχει λοιπὸν!
 Ο ΘΕΙΟΣ Τίποτε ἀπολύτως σοῦ λέω!
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάθελα νάβλεπα τὴ φτωχὴ μου κόρη!
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ ξέρεις καλὰ πὼς εἶν' ἀδύνατο. Δὲν πρέπει
 νὰ τὴν ξυπνήσουμεν ἄδικα.
 Ο ΘΕΙΟΣ Θά τὴν δεῖς αὔριο.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κανεὶς κρότος δὲν ἀκούεται στὴν κάμαρά της.
 Ο ΘΕΙΟΣ Θ' ἀνησχοῦσα ἂν ἄκουα κρότο.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶν' ἀρκετὸς καιρὸς ποὺ δὲν εἶδα τὴν κόρη
 μου!... Τῆς πῆρα τὰ χέρια χτῆς βράδυ καὶ δὲν τὴν
 ἔβλεπα... Δὲν ξέρω τὶ ἀπόγινε πιά... Δὲν ξέρω πὼς
 εἶναι πιά... Ξέχασα τὴν ὄψη της. Θ' ἄλλαξε αὐτὲς τὶς
 βδομάδες!... Ἐννοίωσα τὰ κόκκαλα τῶν μάγουλων
 της κάτω ἀπ' τὰ χέρια μου. Δὲν ὑπάρχουν παρὰ ζο-
 φερὰ σκοτάδια ἀνάμεσο κείνης καὶ μένα καὶ σὰς
 ὄλων! Δὲν μπορῶ πιά ἔτσι νὰ ζήσω... δὲν εἶν' ζωὴ
 αὐτῇ!... Εἶστε ἐκεῖ μ' ἀνοιχτὰ μάτια βλέποντας τὰ
 πεθαμμένα κι' οὔτε ἕνας ἀπὸ σὰς δὲν σομπονά! Δὲν
 ξέρω τὶ ἔχω... ποτὲ δὲν λέει κανεὶς αὐτὸ ποῦπρεπε νὰ
 πεῖ... καὶ ὅλα εἶναι τρομερὰ ὅταν τὰ σκέπτεται κανεὶς...
 Μὰ γιὰτί πιά δὲν μιλάτε;
 Ο ΘΕΙΟΣ Τὶ ἤθελες νὰ λέγαμε, ἀφοῦ δὲ θὲς νὰ μᾶς πιστέψεις;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Φοβᾶστε μὴν προδοθῆτε.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ νᾶσαι λογικὸς ἐπὶ τέλους.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Εἶν' καιρὸς ποὺ κάτι μοῦ κρύβουν!... Κάτι ἔγινε
 στὸ σπίτι... Μ' ἀρχινῶ νὰ καταλαβαίνω τώρα... Εἶν'
 πολὺς καιρὸς ποὺ μὲ γελοῦν! — Μὰ νομίζετε πὼς
 ποτὲ δὲν θά μάθαινα τίποτε; Εἶν' στιγμὲς ποῦμαι
 λιγότερο τυφλὸς ἀπὸ σὰς τὸ ξέρετε; Μὰν δὲν σὰς
 ἀκούω τόσες μέρες νὰ ψιθυρίζετε σὰν νάσαστον στὸ
 σπίτι ἐνὸς καταδικασμένου; — Δὲν τολμῶ νὰ πῶ τὶ
 ἔχω ἀπόψε. Μὰ θά μάθω τὴν ἀλήθεια!... Θάθελα νὰ

μοῦ τὴν λέγατε μὰ εἶν' καιρὸς ποὺ τὴ ξέρω παρὰ τίς
 προσπάθειές σας νὰ μοῦ τὴν κρύψετε!... Καὶ τώρα
 νιώθω πὼς εἶστε ὅλοι σας ἀχρότεροι νεκρῶν!
 ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ Παπποῦ, παπποῦ, τὶ ἔχεις λοιπὸν παπποῦ;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν μιῶ γιὰ σὰς κόρες μου, ὄχι δὲν τὰ λέγω
 γιὰ σὰς... Ξέρω πὼς θά μοῦ λέγατε τὴν ἀλήθεια ἂν
 αὐτοὶ δὲν ἦταν γύρω σας!... Κι' ἐξ ἄλλου εἶμαι βέ-
 βαιος πὼς σὰς γελοῦν κι' ἐσὰς... Θά δῆτε κόρες μου,
 θά δῆτε!... Μὴν δὲν ἀκούω καὶ τῶν τριῶν σας τ' ἀνα-
 φυλητὰ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μὰ ἀλήθεια ἡ γυναῖκα μου κινδυνεύει;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν προσπαθῆτε νὰ με γελάσετε. Εἶν' πολὺ ἀργὰ
 πιά, καὶ ξέρω τὴν ἀλήθεια καλλίτερά σας!
 Ο ΘΕΙΟΣ Μὰ ἐπὶ τέλους δὲν εἶμαστε τυφλοὶ ἔμεῖς!
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Θεὸς νὰ μπεῖς στὴν κάμαρα τῆς κόρης σου; Συμ-
 βαίνει ἐδῶ μιὰ παρεξήγηση καὶ μιὰ πλάνη ποὺ πρέπει
 νὰ τελειώνουν. — Θέλεις;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (ἀπότομα δισταχτικὸς) Ὁχι, ὄχι τώρα... ὄχι ἀκόμη.
 Ο ΘΕΙΟΣ Βλέπεις πὼς δὲν εἶσαι λογικὸς;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ποτὲ δὲν μπορεῖς νὰ ξέρεις τὶ δὲν μπόρεσε ἕνας
 ἄνθρωπος νὰ πεῖ στὴ ζωὴ του! Ποιὸς κάνει αὐτὸν
 τὸν κρότο;
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Εἶν' ἡ λάμπα ποὺ τρεμοσβύνει παπποῦ.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι πολὺ ἀνήσυχη... πολὺ
 ἀνήσυχη...
 Η ΚΟΡΗ Εἶν' ὁ ψυχρὸς ἀέρας ποὺ τὴν ταράζει...
 Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν ὑπάρχει ψυχρὸς ἀέρας. Τὰ παράθυρα εἶν'
 κλειστά.
 Η ΚΟΡΗ Νομίζω πὼς θά σβύσει.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν ἔχει πιά λάδι.
 Η ΚΟΡΗ Ἐσβυσε ἐντελῶς.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δὲν μπορούμε νὰ μείνουμε ἔτσι μεσ' τὸ σκοτάδι.
 Ο ΘΕΙΟΣ Γιατί ὄχι. Συνήθισα πιά.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἐχει φῶς στὴ κάμαρα τῆς γυναίκας μου.

- ΘΕΙΟΣ Θα τὸ πάροουμε ἀμέσως ὅταν ἔρτει ὁ γιατρὸς.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶν' ἀλήθεια πὸς βλέπουμ' ἀρκετὰ. Εἶν' ἡ ἔξωτε-
 ρικὴ ἀναύγεια.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν φέγγει ἔξω ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Πιὸ πολὺ ἀπ' ἐδῶ.
 Ο ΘΕΙΟΣ Ἐγὼ ἀγαπῶ πολὺ νὰ μιλῶ στὸ σκοτάδι.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Κι' ἐγὼ ἐπίσης.

(Σιωπὴ)

- Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μοῦ φαίνεται πὸς τὸ ρολοῖ κάνει πολὺ κρότο !...
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΟΡΗ Εἶναι γιατί δὲν μιλάμε πιὰ παπποῦ.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὰ γιατί σιωπᾶτε ὅλοι σας ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Γιὰ τὶ πράμα θέλεις νὰ μιλήσουμε. Εἶσαι ἀστεῖος
 ἀπόψε.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μήπως εἶν' πολὺ σκοτεινὰ στὴ κάμαρα ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Δὲν φέγγει πολὺ.

(Σιωπὴ)

- Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν αἰσθάνουμαι καλὰ, Οὐρσοῦλη. Ἄνοιξε λίγο
 τὸ παράθυρο.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ναι κόρη μου ἄνοιξε λίγο τὸ παράθυρο. Ἀρχίζω
 νάχω ἀνάγκη ἀέρα, κι' ἐγὼ ἐπίσης.

(Ἡ κόρη ἀνοίγει τὸ παράθυρο)

- Ο ΘΕΙΟΣ Τὸ βέβαιο εἶναι πὸς μείναμε ἐπὶ πολὺ κλειστοί.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Μὴν εἶν' ἀνοιχτὸ τὸ παράθυρο ;
 Η ΚΟΡΗ Ναι παπποῦ. Εἶν' ὀρθάνοιχτο.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάλεγε κανεὶς πὸς δὲν εἶν' ἀνοιχτό. Δὲν ἔρχεται
 κρότος ἀπ' ἔξω.
 Η ΚΟΡΗ Ὅχι παπποῦ. Δὲν ὑπάρχει οὔτ' ὁ ἐλάχιστος κρότος.
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Μιὰ ἔξαιρετικὴ σιωπὴ βασιλεύει.
 Η ΚΟΡΗ Θάκουγε κανεὶς τὸ περπάτημα ἐνὸς ἀγγέλου.
 Ο ΘΕΙΟΣ Νὰ γιατί δὲν ἀγαπῶ τὴν ἐξοχή.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάθελα ν' ἀκουγα λίγο θύρρυβο. Τὶ ὥρα εἶναι
 Οὐρσοῦλη;

Η ΚΟΡΗ Κοντὰ μεσάνυχτα παπποῦ.
 (Ἐδῶ ὁ Θεῖος ἀρχίζει νὰ περπατᾷ ἐπὶ πολὺ, κατὰ πλάτος
 τῆς κάμαρας)

- Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Πιοὺς εἶν' αὐτὸς ποὺ περπατᾷ ἔτσι γύρω μας ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Εἶμαι ἐγώ, εἶμαι ἐγώ, μὴ φοβᾶσαι. Αἰσθάνουμαι τὴν
 ἀγάπη νὰ περπατήσω λίγο (Σιωπὴ) — Ἄλλὰ θὰ κα-
 θήσω. — Δὲν βλέπω ποῦ πηγαίνο.

(Σιωπὴ)

- Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Θάθελα νᾶμουν ἀλλοῦ !
 Η ΚΟΡΗ Ποῦθελες νὰ πήγαινες παπποῦ ;
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Δὲν ξέρω ποῦ — σὲ μιὰ ἄλλη κάμαρα, ἀδιά-
 φορο ποῦ ! ἀδιάφορο ποῦ !
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ποῦ θὰ πᾶμε ;
 Ο ΘΕΙΟΣ Εἶν' πολὺ ἀργὰ γιὰ νὰ πᾶμε ἀλλοῦ. — (Σιωπὴ. Κά-
 θονται ἀκίνητοι γύρω στὸ τραπέζι.)
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Τὶ εἶν' αὐτὸ ποὺ ἀκούω Οὐρσοῦλη ;
 Η ΚΟΡΗ Τίποτε παπποῦ, εἶναι φύλλα ποὺ πέφτουν. — Ναι
 εἶναι φύλλα ποὺ πέφτουν στὴ βεράντα.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Πήγαινε νὰ κλείσεις τὸ παράθυρο Οὐρσοῦλη.
 Η ΚΟΡΗ Καλὰ παπποῦ.
 (Κλείνει τὸ παράθυρο καὶ ξαναρχεται νὰ καθίσει.)
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κρῶνω. (Σιωπὴ, Οἱ τρεῖς ἀδερφὲς ἀγκαλιάζονται).
 Τὶ ἀκούω τώρα ;
 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Εἶν' οἱ τρεῖς ἀδερφὲς ποὺ ἀγκαλιάζονται.
 Ο ΘΕΙΟΣ Μοῦ φαίνεται πὸς εἶναι πολὺ θυχρὸς ἀπόψε.

(Σιωπὴ).

- Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Τὶ εἶν' αὐτὸ ποὺ ἀκούω ἀκόμα ;
 Η ΚΟΡΗ Τίποτα παπποῦ, εἶν' τὰ χέρια μου ποὺ ἔνωσα.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Καὶ τοῦτο ;
 Η ΚΟΡΗ Δὲν ξέρω παπποῦ... Ἴσως οἱ ἀδερφὲς μου ποὺ τρέ-
 μουν λίγο.
 Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Φοβοῦμαι ἐπίσης παιδιὰ μου.

(Ἐδῶ μιὰ ἀτίνα τῆς σελήνης περνᾷ ἀπὸ μιὰ γωνιά τῶν
 τζαμιῶν καὶ ἀπλώνει ἐδῶ κι' ἐκεῖ, κάποιες ἀμυδρὲς περιεργες)

λάμπεις, στην κάμαρα. Χτυπούν μεσάνυχτα και στο τελευταίο χτύπημα, φαίνεται σε κάποιους, πολύ άοριστα πώς ακούνε ένα θόρυβο, όπως κάποιου που θα σηκώνετον με μεγάλη βία).

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ (σκιρτώντας από ένα ιδιαίτερο φόβο) Ποιός είν' αυτός που σηκώθηκε;

Ο ΘΕΙΟΣ Δέν εσηκώθηκε κανείς!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Δέν εσηκώθηκα!

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ Ούτ' εγώ! — Ούτ' εγώ! — Ούτ' εγώ.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Κάποιος σηκώθηκε απ' τὸ τραπέζι.

Ο ΘΕΙΟΣ Φῶς!

(Ἐδὼ ἀκοῦν ἀπότομα μιὰ ἄγωνία τρόμου δεξιά, στην κάμαρα τοῦ παιδιοῦ. Κι' ἡ ἄγωνία αὐτὴ ἐξακολουθεῖ μὲ διαβαθμίσεις τρόμου μέχρι τὸ τέλος τῆς σκηνῆς).

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Ἀκοῦτε! τὸ παιδί!

Ο ΘΕΙΟΣ Ποτὲ δὲν ἔκλαψε!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ Πᾶμε νὰ δοῦμε!

Ο ΘΕΙΟΣ Φῶς! Φῶς!

Αὐτὴ τὴ στιγμή, ἀκοῦν νὰ τρέχουν μὲ γογγόρα καὶ ὑπόκωφα βήματα στὴ κάμαρα ἀριστερά. — Ἐπειτα, μιὰ σιωπὴ θανάτου. — Ἀκοῦν μ' ἓνα βουβὸ τρόμο, μέχρις οὔτου ἡ πόρτα τῆς κάμαρας ἀνοίγει ἀργά, τὸ φῶς τῆς γειτονικῆς κάμαρας χύνεται στὴ σάλα καὶ ἡ νοσοκόμα ἐμφανίζεται στὸ κατώφλι, στὰ μαῦρα, καὶ ὑποκλίνεται κάνοντας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, γιὰ ν' ἀναγγεῖλει τὸ θάνατο τῆς γυναίκας.

Καταλαβαίνουν, καὶ ὕστερα ἀπὸ ἓνα λεπτὸ ἀναποφασιστικότητος καὶ φρίκης μπαίνουν σιωπηλοὶ στὸ νεκρικό θάλαμο, ἐνῶ ὁ θεῖος μπρὸς στὴν πόρτα παραμερίζει μ' εὐγένεια, γιὰ ν' ἀφίσει νὰ περάσουν οἱ τρεῖς κόρες. Ὁ τυφλὸς μένει μόνος, σηκώνεται τρομαγμένος, ψηλαφεῖ, γύρω στὸ τραπέζι, μεσ' τὸ σκότος.

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ Ποῦ πηγαίνετε; — Ποῦ πηγαίνετε; — Μ' ἄφισαν ὀλομόναχο!

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΡΥΣΑΥΓΗ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

ΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΩΣ ἀργά μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ φυλλάδιο τῆς «Νέας Σκέψης» τὸ ἀφιερωμένο σὲ μιὰν ἔρευνα γιὰ τὸν ποιητὴ Καβάφη, τὸ κάμνουμε ὁμως μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση γιὰτι θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε κι' ἐμεῖς σὰν ὁμάδα, τὴ γνώμη μας, πάνω σ' ἓνα ζήτημα γιὰ τὸ ὁποῖο ἐνδιαφέρθηκε ὀλόκληρη ἡ διανοούμενη κοινωρία.

Γιὰ νὰ βροῦμε ἓνα ἀληθινὸ κριτήριον τῆς ἀξίας τοῦ φυλλαδίου αὐτοῦ, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε κατὰ πόσο ἐπέτυχε, στὴν πολεμική του ἀπ' τὴν μιὰ, καὶ στὴν καθαρὰ κριτικὴ του ἀπ' τὴν ἄλλη, προσπάθεια.

Ἄμε πολεμικὴ γιὰτι τὸ τεῦχος τῆς «Νέας Σκέψης» δὲν εἶναι «ἀπλῶς», μιὰ ξερὴ καὶ ρουτινιέρικη φιλολογικὴ ἔρευνα, ποῦ ἴσως νὰ μὴν ἐσήμαινε τίποτε, ἀλλὰ τὸ αὐθόρμητο ξέσπασμα τῆς ἀντίδρασης μιᾶς μερίδας σκεπτομένων ἀνθρώπων, ἐνάντια στὸν κακόπιστο καὶ συστηματικὸ ἐμπαιγμὸ τοῦ ποιητῆ ἐκ μέρους τριῶν-τεσσάρων ἀνθρωπιστικῶν, ποῦ δὲν ἄφηναν περίσταση, νὰ μὴν εἰρωνευθοῦν ἀηδιασμένα καὶ χοντρά, τὸ ἔργο καὶ τὸ ἄτομο ἑνὸς ἀνθρώπου τῆς περιοπῆς τοῦ κ. Καβάφη.

Ἡ ἀντίδραση αὐτὴ ἔπρεπε νὰ εἶ μορφὴ πολεμικῆ· δηλ. εὐρυμέτωπη παράταξη καὶ νευρικότητα σκέψης.

Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἄποψη ἐπέτυχε πλεονεξία ἢ προσπάθεια.

Ὅπως ὁμως μιὰ ἐξτρατεία γιὰ νὰ ἐπιτύχει δὲν ἔχει ἀνάγκη μόνον ἀπ' τοὺς περιόνυμους στρατηγούς, ἀλλὰ καὶ ἀπ' τοὺς ἀγνωστούς ἀνδρείους πολεμιστῆς, ἴσως καὶ ἀπ' τοὺς ἀργόσχολους προστατευόμενους «τῶν μετόπισθεν», ἔτσι καὶ στὴν καμπάνια τῆς «Ν. Σκέψης» κοντὰ στὰ γνωστὰ ὀνόματα τῶν «δασκάλων» βλέπουμε καὶ ἀγνωστὰ τῶν ἀπλῶν πολεμιστῶν ἢ καὶ τῶν «προστατευόμενων» ἀκόμη τῆς Ἰδέας.

Αὐτό, ἦταν μοιραία ὑποχρέωση τῆς σύνταξης τοῦ περιοδικοῦ, ν' ἀπενθύνει πρὸς ὅλους, ὥστε νὰ δεῖξει ὄγκο φίλων, δημοσιεύον-

τας κάθε φιλική έκδηλωση προς τον ποιητή, όποιαδήποτε, αφήνοντας την έκλεχτική έπιλογή των γνωμών στους αναγνώστες.

Τό γεγονός παρ' όλες αυτές τις λεπτομέρειες είναι ένα κι άναμφισβήτητο : "Ότι έχρειάζεται επί τέλους να έκδηλωθει μιá τέτοια ομαδική έχτίμηση προς τον άλεξανδρινό ποιητή, για να πάψει κι' ό κ. Καβάφης να υποθέττει πώς έχτός άπ' την ταγκοπουλική χολή, στην Έλλάδα δέν είχε κανένα άλλο φίλο.

ΕΙΝΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΗ ήθική εύτυχία, ή ίκανοποίηση πούρχεται ύστερα άπ την έπιτυχία της προσπάθειας να μεταφρευτεί και να πιάσει σέναν άλλο κώκλο, άγνωστο, μιá όρισμένη ιδεολογία ή σκοπός.

Τέτοια ίκανοποίηση ασθανόμαστε και μείς με την ώραία εξέλιξη ποΰδειξε σε πολύ λίγο σχετικά διάστημα ή "Ενωση του Πόρτ-Σαίτ,

Ό όργάνωση της, ή δράση της, ή θετικιστική της πορεία, μάς δίνουν την βεβαιότητα πώς για πάντα θάχουμε στο πλευρό μας τους άλκιμους νέους της γειτονικής πόλης που πήραν βαθεία συνείδηση της άποστολής τους, και πώς σε λίγο καιρό άκόμη, θά μπορούσσουμε με την ΑΡΓΑ να δείξουμε και τις λογοτεχνικές και πνευματικές τους έκδηλώσεις.

Η ΑΡΓΟΠΟΡΙΑ της εμφάνισης αυτού του φυλλαδίου άν γέμισε άπό περιέργεια ή και άμφιβολία τους αναγνώστες του, έμάς μάς είχε φέρει σε μιá θέση τραγικής άποκαρδίωσης. Γιατί χωρίς να έχει δημιουργηθεί κανένα ζήτημα άπ' αυτά που αναγκάζουν άλλες προσπάθειες να σβύνουν : δηλ. έλλειψη άπό χρήμα, ένθουσιασμό, σύμπτια ή συνεργασία είμαστε ύποχρεωμένοι να ύποκύπτουμε στην κακοήθη άδιαφορία και αναβλητικότητα του τυπογράφου.

Παράδειγμα : Για τή στοιχειοθέτηση ένός τυπογραφικού φύλλου πέρασαν . . . 4 όλόκληροι μήνες, και θά περνούσαν ίσως 4 όλόκληρα χρόνια για τό άποτέλιωμα όλόκληρου του τεύχους.

Μέ θυσία ύλική όχι άσήμαντη, αλλάξαμε τυπογραφείο, κι' άρχισάμεν άπ' άρχής τό φυλλάδιο, με την έλπίδα πώς ό νέος τυπογράφος έννοιει ότι και τά φιλολογικά περιοδικά έχουν τό δικαίωμα ν' αναλάβουν ύποχρέωση εμφάνισης ταχτικής, όπως . . . τά έμπορικά . . . τά οικογενειακά . . . και τά της Άφροδίτης.

ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ αυτό κλείνουμε και τή δεύτερη περίοδο της έκδοσής μας.

"Άν κάτι προσθέσαμε ή άν κάτι καλό δείξαμε είναι ζήτημα ύποκειμενικής αντίληψης.

Τό βέβαιο είναι πώς ή έκδοση περιοδικού στην Αίγυπτο είναι ζήτημα οικονομικής άντοχής άπεριορίστης.

Μέ μικρότατο άριθμό αναγνωστικού κοινού, με τυπογραφικές άπαιτήσεις άφάνταστες, με τις δραχμούλες των Άθηνών που πηγαινουν σε ποσοστά, φόρους και μεταφορικά, πρέπει νάχει κανείς παχτωλό στη διάθεση του για να έπιμένει στην προσπάθειά του.

Μολαταύτα έμείς έχουμε σκοπό στην τρίτη περίοδο, που θά περιλαμβάνει 4 τρίμηνα φυλλάδια, να επιφέρουμε πολλές βελτιώσεις «παντός είδους» και ιδιαίτερα στην τυπογραφική και καλλιτεχνική εμφάνιση του περιοδικού με νέες καλλιτερεύσεις και με τή συνεργασία του φίλου καλλιτέχνη κ. Μ. Παπαδημητρίου.

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

"Άν με ρωτούσαν πού είναι τό πού χαρακτηριστικό και τό πού εύνοϊκό σημάδι που ξεχωρίζει τό πνεύμα της Γαλλίας άπό άλλων εθνών θάποκρινόμουν : τό ότι ή γαλλική σκέψη ξένη όλότελα είναι προς τό φανατισμό όπως και προς τον πεσσιμισμό : οί Γάλλοι σκεπτικιστές μου φαντάζουν σαν μαθητές όχι του Πρωταγόρα μήτε του Πύρρωνα, μα του Σωκράτη.

"Όπως ξέρουμε, ό Σωκράτης με την αναρχική μανία του να γκρεμίζει τις «κοινές αλήθειες» περιόρισε τον μάταιο ένθουσιασμό των σοφιστών για την τρομερή παντοδυναμία του λογικού βάζοντας στην μέση την άρχή της ήθικης και όρίζοντας ότι ή θέληση του ανθρώπου αυτή μπορεί να φθάσει στην άντιειμενικήν αλήθεια, άρκει μόνο ή σκέψη του ναύα τέλεια έλεύθερη και προσαρμοσμένη με την γνώση του έαυτού μας και του κόσμου.

Φυσικά, πολύ πιθανό να μην καλοξέρω την ιστορία της πνευματικής ανάπτυξης της Γαλλίας και οί όρισμοί μου ναύα λαθε-

Μένοι, τὸ λίγο ὅμως πὸν ξέρω ἀπ' αὐτὴν δείχνει πὸς ἀπ' τὸ γαλλικὸ πνεῦμα λείπει ἢ κρύα καὶ φανατισμένη αὐτοπεποίθηση καὶ ἡ δεσποτικὴ ἐπιθυμία νὰ στήσει στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων τὸ δεῖνα ἢ τὸ τάδε ἀπαρασάλευτο δόγμα, νὰ βιάσει τὴν σκέψη νὰ κυλάει μέσα στὴν στενοὺν κλίτη τοῦ ἄλφα ἢ τοῦ βῆτα συστήματος, ἢ τέλος νάγρυπνῆ με τὴν λεπτόλογη σκληράδα ἱεροεξεταστοῦ στὸ ἀπαραβίαστο αὐτῶν τῶν δογμάτων καὶ συστημάτων. Μοῦ φαίνεται πὸς τοῦ Προκρούστη τὸ κρεβάτι εἶναι τὸ προτιμημένο ἐπιπλο τῶν σχολαστικῶν ἐκείνων πὸν παραβιάζουν τὴν ἐλευθερία τῆς γνώσης καὶ πὸν δὲν εἶτανε ξεχωριστὰ δημόφιλοι στὴν Εὐρώπη. Καὶ μάλιστα εἶναι πέρα γιὰ πέρα φυσικὸ τὸ ὅτι Γάλλος ἀκριβῶς εἶτανε κείνος πὸν εἶπε: «Σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω».

Ἄπὸ τὸν Rabelais καὶ τὸν Montaigne (πὸν μέσα ἀπ' τοὺς αἰῶνες δίνει τὸ χέρι στὸ Βολταῖρο) ὁ γαλλικὸς σκεπτικισμὸς διακηρύχτει, σύμφωνα σαυτὸ με τὸν Σωκράτη τὴν ἀνάγκη τῆς μάθησης. «Διὰ στόματος τοῦ χρησιμοῦ τῆς φιλίας» ὁ Rabelais συμβουλεύει τοὺς ἀνθρώπους νὰ μελετοῦν τὴν φύση, ὑποτάσσοντας τὶς δυνάμεις τῆς στοῦ ἀνθρώπου τὰ συμφέροντα, ὁ δὲ Montaigne χαρακτηρίζει τσαρλατανισμὸ τὴν φιλοσοφία κείνη «πὸν κρύβεται ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους».

Δὲν θυμᾶμαι νὰπάντησα στὸν Ἰωανᾶθαν Σουίφτ ἕνα κᾶν χαμόγελο εὐθυμο, ἐνῶ ὁ Rabelais ξέρει νὰ γελᾶει ὅπως κανεὶς πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὡς τὶς μέρες μας, ὡς τὸν Colas Breugnon τοῦ Ρομαίν Ρολλάν, τοῦ Rabelais τὸ γέλιο δὲν ἔσβυσε ἀπὸ τὴν Γαλλία. Νὰ λοιπὸν πὸν ἕνα καλόκαρδο γέλιο εἶναι σημάδι σίγουρο πνευματικῆς υγείας.

Στὶς ἄλλες χώρες, βλέπουμε πεσσιμιστὲς-φιλόσοφους, πεσσιμιστὲς-ποιητὲς, ὥστόσο κείνος ὁ πεσσιμισμὸς τοῦ ἀνθρώπου πὸν, ἀφοῦ νοιώσει τὸν ἑαυτὸ του πληγωμένο ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τῆς ἁρμονίας στὸ σύμπαν καὶ στὸ εἶναι του, καταριέται με πάθος καὶ τὸ εἶναι του καὶ τὸ σύμπαν, ὁ τέτοιος πεσσιμισμὸς εἶναι πολὺ διαφορετικὸς, κατὰ τὴν γνώμη μου, ἀπὸ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ πεσσιμισμοῦ πὸν ὑποτάσσεται, ἀποκαμωμένος, στὰ βάσανα τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ μυαλοῦ, πὸν στὸν κόσμον μας εἶναι πολὺ συχνὰ καὶ πὸν θάπρεπε νὰ ξεριζώσουμε ἀπ' τὴ μέση. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἐνῶ παραδέχουμε τὸν πεσσιμισμὸ ἐνὸς Μπωντελαῖο, δὲν μπορῶ νὰ χωνέψω τὴν θλιβερὴ ὑποδούλωση ἐνὸς Λενάου στὸ πένθημον χάος τῶν γεγονότων. Καὶ μᾶρῶσει νὰ ξαναλέγω τὰ κατα-

φρονετικά μὰ καὶ σωστὰ λόγια τοῦ Μπαλζάκ. «Βλάκικο σὰν γεγονός».

Ἄκόμα πρέπει ἴσως νὰ παρατηρήσει κανεὶς πὸς στὴν Γαλλία εἶναι πὸν μιλοῦν καὶ γράφουν γιὰ τὴν «παρακμὴ τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ γκρέμισμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ».

* * *

Ἴσως νὰ φανοῦν στὸν ἀναγνώστη περιττὲς αὐτὲς οἱ συσχετίσεις πὸν εὐκόλο θάταν νὰπλώσουμε καὶ σὲλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ὅμως ὅταν ἀναλογισθεὶ κανεὶς τὴν μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀνατόλ Φράνς ἀδύνατο νὰ παρασιωπήσει τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους του. Ὅπως ὁ Ντοστογιέβσκη καὶ ὁ Τολστόη, καθένας κατὰ τὸν τρόπο του, ἐκφράζαν με ἀπόλυτη γενικότητα τὴν ψυχὴ τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ, ἔτσι καὶ, κατὰ τὴν γνώμη μου, ὁ Ἀνατόλ Φράνς βρῖσκεται, στὴν πρὸ παρακμὴ λεπτομέρεια, σὲ βαθειὰ συγγένεια, με τὸ πνεῦμα τοῦ τόπου του. Ἄπ' τὸ μέρος τῶν Ρώσων πιθανὸν νὰ προκύψει διαμαρτυρία γιὰ τέτοια παρομοίωση, ὅμως αὐτὸ θὰ φέρει γι' ἀποτέλεσμα μὴ συζήτηση πάνω στὰ γούστα. Κι ὕστερα δὲν συγκρίνω αισθητικὲς ἀξίες, ἀλλὰ μονάχα βαθμὸ τελειότητας με τὸν ὅποιο ἀποδίνεται τὸ πνεῦμα τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἔθνους. Ἄπ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἄποψη, ὁ Ἀνατόλ Φράνς εἶναι ὀλωσδιόλου ἴσος με τὶς μεγαλύτερες μεγαλοφυΐες ὄλων τῶν χωρῶν. Ἄς προσθέσω πὸς ἕνα ἀνθρώπος πνευματικὰ υγιῆς μᾶς φαίνεται κάπως ἀπλοποιημένος ἀνθρώπος, πρᾶμα πὸν ἀποτελεῖ μὴ λαθευμένη καὶ βλαβερὴ γνώμη καὶ πὸν μαρτυρεῖ μονάχα διαφθορὰ στὸ γούστο τῆς ζωῆς.

Γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς σκέψης τοῦ Φράνς δὲν θὰ μιλήσω καὶ, καθὼς δὲν ξέρω γαλλικά, ἀναγκάζουμε νὰ μὴν πῶ λέξη γιὰ τὴν παίσιαρη δύναμη καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ λεκτικοῦ του, μολονότικι' αὐτὰ ἀκόμα τὰ προτερήματά του νοιώθουμε πολὺ καθαρὰ στὶς ρωσικὲς μεταφράσεις τῶν ἔργων του. Πάνω ἀπὸ ὅλα με θαμπώνει ὁ Ἀνατόλ Φράνς με τὸ κουράγιο του καὶ με τὴν πνευματικὴ του υγεία' ὑπῆρξεν ἰδανικά «νοῦς υγιῆς ἐν σώματι υγιεῖ», ἔζησε σέποχη δύσκολη, ταραγμένη ἀπὸ χίλιες δυὸ κοινωνικὲς καταστροφές καὶ ὅμως δὲν θυμοῦμε νὰ γελᾶστηκε τὸ καθαρὸ μάτι του στὴν ἐκτίμηση τῶν γεγονότων μολονότι δὲν καλοβλέπω με τί τρόπο ἢ στάση του κατὰ τὸν πόλεμον μπόρεσε νὰ κάνει παρῆα με τὴν στάση του μπρὸς στὸν κομμουνισμό. Εἶχε σὲ βαθμὸ ἀνώτατον τὴν

ἐπιφύλαξη τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος κι ἡ εὐγενικὴ αὐτὴ ἐπιφύλαξη ποτὲ δὲν τὸν ἀφηνε νὰ μεγαλώνει τὴν θλίψη αὐτοῦ τοῦ κόσμου μὲ τὸ νὰ παραπονεῖται γιὰ τοὺς ὁμοίους του καὶ μὲ τὸ νάνιστορεῖ βάσανα δικὰ του. Κι ὁμοῦς συζήτηση δὲν θέλει τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὑπόφερε πολὺ, ὄχι μονάχα. ὅταν μὲ κουράγιο ἔγραφε ἓνα βιβλίον ὅπως «τὸ Νησι τῶν Πεγκουϊνῶν».

Σὲ ἄρθρο του γιὰ τὸν σκεπτικισμόν ὁ Φράνς ἀναφέρει τὴν ἀφήγηση τοῦ Ἰωάννου τοῦ Διάκου. «Ὁ ἅγιος Γρηγόριος εἶχε κλάψει στὴ σκέψη ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς ἦταν κολασμένος· γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς λύτρωσε τὴν ψυχὴ τοῦ Τραϊανοῦ ἀπὸ τὰ αἰώνια βάσανα. Ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἔμεινε στὴν κόλαση, ἀπὸ τότε ὁμοῦς δὲν ἔνοιωσε πόνο κανένα».

Μέσα στὴ λασπερὴ κόλαση ζόντας ὁ Φράνς, στὴν τόσο ἐπιτήδεια καὶ τόσο ὑποδειγματικὰ ὀργανωμένη ἀπὸ τὶς διευθύνουσες τάξεις τῆς Εὐρώπης, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ εἶχε τὸ ἐξωτερικὸ σάτυρου καὶ τὴν μεγάλη ψυχὴ ἀρχαίου φιλοσόφου, ἔβλεπε κι ἔνοιωθε ὅλο τὸ κακὸ μὲ ξεχωριστὴ διαύγεια· ἡ μεγάλη του μύτη μυρίζουνταν ὅλες τὶς βρωμιές τῆς κόλασης, ἀκόμα καὶ τὶς πιὸ ἀλαφριές· σὰν καὶ τὸν Σωκράτη, ὁ Φράνς ἀρέσκουνταν κι' ἐννοοῦσε νὰ βροῖκει κακὸ κείνο ποὺ ἡ κακὴ γνώμη εὐρίσκει καλὸ. Ἡ στάση του στὴν λυπηρὴ ὑπόθεση Ντρέϋφους, τὸ γράμμα ποὺ ἔγραψε ἀπὸ ἀφορμὴ τοῦ κατατρεγμένου Μαργκεριτ κι ἄλλα ἀκόμα γραπτὰ του ἀρκοῦνε γιὰ νὰ μᾶς πείσουν πὼς ὁ σκεπτικισμὸς τοῦ Φράνς καμιά σχέση δὲν ἔχει μὲ τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὸ σύμπαν. Θαύμαζε τὸν Πύρρωνα καὶ στὴ διδασκαλίαν τοῦ σκεπτικισμοῦ ἔβλεπε μίαν «ἠθικὴν διδασκαλίαν».

Μήτε κανεὶς ἔνοιωσε τόσο τέλεια τὸ σχετικὸ τῶν ἀντιλήψεων μας γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ· σὲ μιά κριτικὴ του γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ Γκὺ ντὲ Μωπασσάν «Πέτρος καὶ Γιάνηης» μὲ τοῦ σοφοῦ τὴν γλυκειαν εἰρωνείαν χαρακτηρίζει ἀθῶα τὴν τάση ποὺ συνήθως ἔχουν οἱ ἄνθρωποι νὰ παίρνουν τὸ σχετικὸ στὴν θέσιν τοῦ ἀπόλυτου. Στὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ λέξις ἀθῶα σημαίνει στὰ ρωσσικὰ ἀπλοϊκὴ.

Εἶχε βαθεῖα βεβαιωθεῖ ὅτι ἄλλην πραγματικότητα ἀπὸ τὴν σκέψιν δὲν γνωρίζουμε. Αὐτὴ δημιουργεῖ τὸν κόσμον.

Θρησκευτικὰ κι ἀκράδαντα δὲν πίστευε παρὰ σὲ μιά μονάχα ἀλήθειαν: τὴν ὁμορφίαν. Μιλόντας γιὰ ἓνα βιβλίον τοῦ Bourdeau σὲ κάποιο ἄρθρον του δὲ τὴν ἐπιγραφήν: Τὰ λάθη τῆς Ἰστορίας, ἔλεγε μὲ ὄρους ποὺ ἀφιναν τὸν ἥχο ἀγνωστῆς χροσῆς, ἂν εἶχε

νὰ διαλέξει μεταξὺ ἀλήθειας κι' ὁμορφιάς, οὔτε στιγμὴ δὲν θὰ δίσταζε. Τὴν ὁμορφίαν θὰ κρατοῦσε, βέβαιος πὼς αὐτὴ κλείνει μέσα της μιά ἀλήθειαν ἀψιλωτέρη καὶ βαθύτερη κι ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀλήθειαν.

Ἄλλην ἠθικὴν δὲν εἶχε ὁ Ἀνατόλ Φράνς ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν, τὴν ἠθικὴν αὐτὴ τοῦ μέλλοντος. Ὡς καὶ στὴν περιοχὴ τῆς δικαιοσύνης, πρὶν ἀπὸ ὅλα ἔβλεπε τὴν ὁμορφίαν, ἐπειδὴ σοφὰ προαισθάνουνταν ὅτι ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων δὲν θάναί δίκαιη παρὰ ὅταν ὅλη βασισθεῖ στὴν ὁμορφίαν. Κατὰ τὴν ιδέα μου, ἀνέβαζε τόσο τὴν σκέψιν, ἀκριβῶς γιὰ τὸ φαίνονταν σὰν μιά ἀπὸ τὶς τελειότερες ἐνσαρκώσεις τῆς ὁμορφιάς τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ. Μὰ δὲν ἔδειξε ποτὲ πὼς ἦταν ὄργανο τῆς σκέψης, καὶ πὼς τῆς ὑπάκουε, μήτε πὼς γιὰ ξοῖανό της χρῆσιμους ἢ γιὰ ἀφορμὴν εἰδώλου.

Γιὰ μένα ὁ Ἀνατόλ Φράνς ἦταν ἓνας κυρίαρχος τῆς σκέψης· τὴν ἐγέννησε, τῆς ἔδωκεν ἀνατροφήν, κατάφερε νὰ τὴν στολίσει μὲ τὸν λόγο σὲ τρόπο χρῆσιμο καὶ τὴν ἔφερε στὸν κόσμον χαριτωμένη καὶ κοφοντυμένη, ὅλη χαρὰ, ζωὴ καὶ μὲ τῆς εἰρωνείας τὸ χαμόγελο· ἀλλὰ ὄχι μὲ τῆς κακίας. Αὐτὸς διεύθυνε τὰ καπριτσιόζικα παιχνίδια μὲ τὴν εὐχέρεια μεγάλου μουσικοῦ ποὺ ὀδηγεῖ μίαν ὀρχήστραν ὅπου ὅλοι οἱ ἐχτελεστὲς νὰ θεωροῦνται ταλέντα πρώτης γραμμῆς καὶ μέχρι ἀναρχίας ὑποκειμενικά.

Πολὺ συχνά, ἡ λογικὴ, ποὺ ὅπως τὸ κάθε τι σαυτὸ τὸν κόσμον τείνει στὴν ἀνάπαυσιν, βγάξει βιαστικὰ καὶ μὲ βεβαιότητα, δόγματα καὶ θεωρίες καὶ συστήματα, ἐμποδίζοντας μαυτὸ τὸν τρόπο τὴν σκέψιν νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμβαθύνει καὶ νὰ πλαταίνει τὶς ἀντιλήψεις μας.

Συχνά, θαρροῦσε πὼς ὁ Ἀνατόλ Φράνς ἔβλεπε τὴν λογικὴν ἐνσαρκωμένην φυσικὰ σὲ κάποιο πλάσμα μὲ ἀπαίσια μορφήν: κεφάλιν καὶ πρόσωπον κατσοφιασμένο πάνω σὲ κορμὶ φτερωτῆς ἀράχνης, ποὺ βιαστικὰ δοκιμάζει νὰ τυλίξει τὸν ἄνθρωπον μὲνα συρματοπλέγμα διαφόρων ἀληθειῶν καὶ μαυτὸ τὸν τρόπον νὰ δυσκολεῖ τὴν θέλησίν του νὰ γνωρίσει τὸν κόσμον.

Χαμογελοῦσεν εἰρωνικὰ ὁ Ἀνατόλ Φράνς βλέποντας αὐτὴ τὴν τάσιν τοῦ μέρους νὰ ὑποδουλώσει τὸ πολύπλοκον ὅλον.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε τὸν Φράνς ρασιοναλιστὴν ὁμοῦς εἶτανε ἓνας ρασιοναλιστῆς ποὺ δαμάζει τὴν λογικὴν σὰν κανένα λιοντάρι ἢ κανένα φίδιν. Τοῦ ἄρεσε νὰ παίζει καὶ νὰ κουβεντιάζει μαζὺ της, τὴν πείραζε καὶ τὴν ἐθύμωνε. Μὲ μίαν ἀπλότητα ποὺ μὲ τὴν

καρδιά μου θά χαρακτηρίζα ἐκλεπτισμένη, ἔδειχνε συχνά στην λογική τὸ εὐκολόθραυστο τῶν ἀληθειῶν πού αὐτὴ βεβαίωνε. Ἡ λογικὴ τοῦ Ἀνατόλ Φράνς καταφέρει χτυπήματα ἐξαιρετικὰ δυνατὰ στὸ χοντρὸ καὶ σκληρὸ πετσί τῶν «κοινῶν ἀληθειῶν».

Δὲν θυμάμαι μιὰ μονάχα φορὰ νὰ ἔτυχε πού νὰ μὴν τὴν ἔγγιξε ἢ πολὺ δίκαια ἱεροκωστή εἰρωνεία τοῦ μεγάλου Γάλλου. Καὶ πάντα ἐκείνο γιὰ τὸ ὁποῖο συζητοῦσε ὁ ἄββας Γκουανιάρ, ἐκείνο γιὰ τὸ ὁποῖο κουβέντιαζαν στῆς βασίλισσας Πεντόκ καταντοῦσε σκόνη, ἔσκεπαζοντας τοὺς σάπιους καὶ συχνὰ ἄσχημους σκελετοὺς τῶν ἀληθειῶν τῆς πεντάρας.

Μοῦ φαίνεται πὼς ἀκούω τὸν Φράνς νὰ λέει στὸ σύντροφό του παιχνιδιῶ του, στὴν λογικὴ, δίχως οὐδὲ στιγμὴν νὰ παραστρατήσῃ, ἀπὸ τὸν σεβασμὸ του γι' αὐτήν, καὶ μῶλο κείνο τὸν πρόσχαρο τρόπο πού ξεχωρίζει τοὺς Γάλλους: «Ναῖσκε, Ἄρχοντά μου, εἶσαι τῶντις μεγάλος, δίχως, ἀντιλογία εἶσαι μεγαλειώδης, ἀλλὰ μῶλη τὴν σεβαστὴ σου ἡλικία ἀκόμα πολὺ νεαρὸς εἶσαι καὶ ἡ ἀπόλυτη τελειότητα εἶναι μακριὰ ἀπὸ σένα. Σηκώνεις κεφάλι, εἶν' ἀλήθεια, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἀνταρσία σου ἔρχεται ἀπὸ τὸν πόθο σου νὰ ξεποστάσεις στὴν ἀναπαυτικὴ φολίτσα τῶν ἀληθειῶν καὶ ὁμως γενικὰ θὰ εἶσαι ἀνίκανη νὰ βρεῖς τὴν ἡσυχία καὶ ἄς πᾶς νὰ τήνε γυρεύεις. Πολλὰ πράματα ἀρχινᾶς, μὰ πρέπει ἀκόμα περισσότερο νὰ δουλέψεις καὶ ἀκόμα πιὸ τολμηρᾶ, προτιμώντας ἀπὸ τὴν χοντροκομμένη προσαρμογὴ τῶν πραγμάτων τὴν δημιουργία ὑποθέσεων».

Περὶτὸ νὰ πῶ πὼς στὴν κορὼνα τῆς δόξας τῆς Γαλλίας — χώρα πού δύσκολο εἶναι νὰ ξαφνιστεῖ ἀπὸ τὸ ταλέντο — τῶνομα τοῦ Ἀνατόλ Φράνς θὰ λάμπει γιὰ αἰῶνες. Αὐτοὶ πού ἀποφάσισαν νὰ μὴ χαράξουν στὸ μέρος ὅπου ἀναπαύεται ὁ σοφὸς αὐτὸς ἀνθρωπος ἄλλο ἀπὸ τούτα τὰ λόγια:

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

σοφὰ ἀποφάσισαν. Τὰ λόγια αὐτὰ ἐκφράζουν ὀλοκληρωτικὰ τὴν σημασία τοῦ ἀνθρώπου πού, ἀφοῦ πλούτισε τὸν κόσμον μὲ τὸν θησαυρὸ τοῦ ταλέντου του, μίσησεν ἀπὸ κοντὰ μας, γιὰ νὰ μπορούσαμε πιὸ εὐκόλα καὶ πιὸ τέλεια νὰ καταλάβουμε καὶ νὰ ἐχτιμήσουμε τὸ ἔργο του καὶ τὴν μαγευτικὴ του μορφή.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Ἰ. Θ. Ξ.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χ. Α. ΝΟΜΙΚΟΥ «*Αραβικά Ἱστορήματα*» (β'. ἔκδοσις, 1924 «Γράμματα» Γ.Δ. 8.—)

Ἄν προσέξει κανεὶς τὸ εἶδος στὸ ὁποῖο καταγίνεται ὁ κ. Χ. Νομικός, θὰ τοῦ δώσει μιὰ θέση ξεχωριστὴ στὰ Γράμματά μας. Λίγο ἢ σχεδὸν καθόλου καλλιεργήθηκε ἡ ἱστορία ἀπὸ λογοτέχνη (ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς ἓνα Βλαχογιάννη, κἄλ.) Ὅχι τὸ εὐκόλο ἐξέτασμα ὠρισμένων ἱστορικῶν ἐποχῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπιστημονικὸ πού θὰ δοθεῖ σ' ἓνα καλοῦπι λογοτεχνικό. Λίγοι ὁμως ξέρουνε αὐτὴν τὴν θέση πού δικαιοματικὰ ἔχει ὁ κ. Χ. Νομικός. Μιά μέρα θὰ τὸ πιστέβουμε ὅλοι. Ὡστόσο ὁ κ. Χ. Νομικός μετριόφρονα βγάζει τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τᾶλλον τὰ βιβλία του⁽¹⁾ σαυτὴ τὴν «διανοούμενη» Ἑλλάδα ὅπου ὁ κούφιος θύρβος τῆς ρεκλάμας ὑπερισχύει.... Ἔτσι μέσα σὲ μιὰ φιλολογία ὅπου οἱ περισσότεροι δὲν ξέρουμε τί θὰ πεῖ μελέτη πάνω σ' ἓνα θέμα καὶ δημιουργία ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια μελέτη σαυτὸ τὸ θέμα, στέκεται αὐτὸς μελετητῆς—ζωντανευτῆς μιᾶς ἐποποιίας ἱστορικῆς πού θάπρεπε πολὺ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ πολὺ νὰ μᾶς σκοτίζει: τῆς ἀραβικῆς⁽²⁾ Γιὰ τοὺς καθαυτὸ Ἀραβες λίγα πράματα ξέρουμε καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τοὺς ὁμως καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοὺς τὴν πλεγμένη μὲ «λίγον ἔρωτα καὶ ἀρκετὸ ρωμαντισμὸ» (σελ. 65) ἰδέα δὲν ἔχουμε οἱ περισσότεροι στὴν Αἴγυπτο.⁽³⁾ Γι

(1) Τὰ τυπωμένα σὲ βιβλία ἔργα του: *Ἡ λεγομένη Ροδιακὴ Ἀγγειοπλαστικὴ* (ἔξαντλ. 1919), *Ἀραβικὰ Ἱστορήματα* (α', ἔκδοσις ἔξαντλημ. 1920), τὰ *Χριστιανικὰ Κεραμοργήματα* τοῦ Ἀρμενικοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων (ἔξαντλ. 1922), τὰ *Κεραμοργήματα τῆς Κανδιάνας* (1924) *Ἀνατολὴ καὶ Ἰσλάμ* (1925).— Γιὰ τύπωμα μιὰ μελέτη του γιὰ τὴν *Τρανσζορδανία* ὕστερα ἀπὸ ἓνα ταξίδι του.

(2) «Οἱ πολιτισμοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων, ἂν καὶ λιγώτερο πρακτικοὶ (ἀπὸ τὸν Ρωμαϊκὸν), ψηφούσαν ὁμως πλιότερο καὶ ἐχτιμούσαν καλλίτερα τὰ ἰδανικὰ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς». (σελ. 7).

(3) Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς: Πατρίκιον (μελέτες γιὰ τὴν ἀραβικὴν πόηση στὸν «Ταχυδρόμον», καθ. Εὐγ. Μιχαηλίδης, Γ. Ἀρβανιτάκης, (πραγματεῖες τοὺς στὸν «Φάρο» καὶ ἄλλου γιὰ Ἀραβες Λαογράφους καὶ Ἱστορικοὺς), Πήλιος Ζάγρας (μελέτη στὸ «Σε-

αυτό, μονάχα για τη λογοτεχνικήν αξία του βιβλίου αυτού μπορούμε να μιλήσουμε.

Ένα ζωντανέμα. Τέτοια εντύπωση σου δίνουνε τα «**Αραβικά Ιστορήματα**». Η έκστρατεία των Αράβων στην Αίγυπτο (μια θαυμάσια σελίδα για την πορεία τους: σελ. 218-22) και το χτίσιμο του Φοστάτ (παλιού Καΐρου) — οι ευγενικές μορφές της οικογενείας των Βαρμάκ — η Σάγκαρρατ - έντ - Νούρ, σουλτάνα ὄμορφη και φιλόδοξη, δεσπόζει με την τραγική ιστορία της το μέσο του βιβλίου — ὕστερα τὰ ἡρωϊκὰ χρόνια τῶν Μαμελούκων στην Κύπρο — παρακάτω δυο τάφοι παρατημένοι στο Κάιρο, δυο ὀνόματα σουλτάνων: Χάσαν και Γούρι — ἡ παρακμή τῆς Ἀραβικῆς κυριαρχίας στο Μουσουλμανισμό. Περινοῦνε ὅλα αὐτὰ σὰν κινηματογραφικὴ ταινία καὶ σὲ θαμπώνουνε μὲ τὸ ἀλλαγμά τους. Ἀκόμα βρίσκει κανεὶς χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὴν Ἀραβικὴ τέχνη (σελ. 83-84), ψυχολογικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὸν ἐρευνητὴ τῶν ἀρχαιοτήτων (σελ. 168) ποὺ δείχνουνε τὸν σοφὸ.

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ ὅλα τὰ ἐγκόσμια θὰ περάσουν» διαβάζεις κάπου (σελ. 182). Αὐτὸ εἶναι τὸ τραγικὸ μοτίβο τῶν ιστορημάτων αὐτῶν, χαραγμένο σὲ παλάτια καὶ σὲ τζαμιά, κεντημένο σὲ λάβαρα δοξασμένων στρατῶν. Αὐτὸ γιομίζει τὴν ψυχὴ ἀφηγητῆ καὶ ἀναγνώστη ἀπὸ κάποια μεγαγχολία φιλοσοφικῆ. Μῆτε μπορεῖς νὰ ξεχάσεις τὸ αἶσθημα τῆς θλιμένης ἀπορίας μὲ τὸ ὁποῖο ἀποτελειώνει τὸ βιβλίο του ὁ κ. Χ. Νομικός. Τὶ ξέρω; ρωτᾷ, σὲ μιὰ στιγμὴ ὅπου φανερώνεται ἡ τίμια σκέψη του. Μὴ καὶ παρασύρομαι κάποτε ἀπὸ συμπαθητικὲς ὑποθέσεις; «Πόσες φορὲς ἀπ' ἓνα ἀσήμαντο περιστατικὸ πλάθει κανεὶς στὸ νοῦ του παραμύθια σύμφωνα μὲ τὴν ἰδεολογία ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ σκέψη του...»

Ἔτσι ὁμως δὲν σκέπτεται καὶ ὁ ἀναγνώστης. Γιατὶ ὁ ἀναγνώστης ἔχει πιστέψει, τὸν ἔχει κάνει νὰ πιστέψει ἡ τέχνη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ποὺ τόσο ἄρμονικὰ συνδυάζεται μὲ τὴν πολυμάθεια.

Ἴσως ὁ ἀναγνώστης ἂν εἶναι ραφιναρισμένος στὰ γούστα, νὰ βρεῖ κάποια ἀτημελησιὰ στὸ ὕφος. Γιὰ ἓνα τέτοιο βιβλίο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἐλάττωμα μόνον· εἶναι καὶ προτέρημα. Προτέρημα γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ σοῦ γεννάει κάθε

ράπιο γιὰ τὴν Ἀραβικὴ ποίηση). Ἀκόμα καὶ Κ. Τριχογλίδης (πολλὰ μεταφράσματα Ἀραβικῆς φιλολογίας ὡς καὶ Εἰσαγωγή του στὶς «**Χίλιες καὶ μία Νύχτες**») κ. ἄ.

φράση: «Ὅπως πάει ἡ ἀφήγηση θαρρεῖς πὺς σοῦ κουβεντιάζει κάποιος. Τὸν ἀκούς δίχως νὰ προσέχεις στὴν περίοδο του, ρουφᾷς τὰ λόγια του ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ὑστερα, ἀφοῦ τελειώσεις τὸ βιβλίο, φαντάζεσάι τὸν συνομιλητὴ: ἓναν ἄνθρωπο σοφὸ ποὺ τὸ ἀντίκρουσμα περασμένων ἐποχῶν ἔχει γιομίσει ἀπὸ μιὰν ἤρεμη φιλοσοφία μπροστὰ στὰ σύγχρονα, ἓναν ἄνθρωπο ποὺ σοῦ δείχνει πὺς ἡ ζωὴ δὲν εἶναι μονάχα μπροστὰ σου ἀλλὰ καὶ πίσω σου. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο δὲν τότε βαραίνει ἡ πολυμάθεια σὰν σακκὶ ποὺ θέλει νὰ ἀνοίξει μπροστὰ σου γιὰ νὰ σοῦ δείξει τὴν πραγμάτευα του. Διαλέγει μόνον μερικὰ πράματα — μερικὲς ἀλήθειες ιστορικὲς — ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ σακκὶ καὶ, καθὼς κουβεντιάζει, τὰ δείχνει γιὰ νὰ θαυμάσεις τὸ αἰώνιο τους καὶ τὴν ὁμορφιά τους. Γύρευε νὰ σὲ διδάξει καὶ νὰ σὲ μαγέψει καὶ αὐτὸ πέτυχε πέρα ὡς πέρα.

Θ. Ξ.

ΣΙΤΣΑ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ «**Τὸ Ταῖρι ποῦ ἀμάρτησε καὶ ἄλλα τραγούδια**» «Γρόμματα» 1925.

Ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἀπλὴ συντυχία, πὺς τὸ ἑξωτερικὸ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, δίνει τὴν ἐντύπωση μαθητικῶν τετραδίων.

Θὰ μποροῦσε ἡ Δις Καραϊσκάκη κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τῶν ποιημάτων της νὰ προσθέσει χωρὶς τύψη τῆς συνείδησης «μαθητικὰ γυμνάσματα».

Βέβαια εἶναι ὀδυνηρὸ νὰ μὴν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπαινεῖσι τὰ ποιητικὰ πρωτόλεια ἑνὸς ἀβροῦ καὶ αἰσθηματικῶν κοριτσιού, μὰ εἶναι ὀδυνηρότερο ἐπίσης νὰ κλείνεις ἓνα βιβλίο χωρὶς νὰ συναποκομίζεις κανέναν αἰσθητικὸ συγκλονισμό ἢ φιλοσοφικὴ γνώση παρὰ μόνον πὺς ἡ συγγραφεὺς του τὰ στιχοπλοκήματά της τάγραψε ταξειδεύοντας ἀπὸ τὴ Σμύρνη στὴ Σάμο, ἀπ' τὸ Ἀϊβαλί στὸ Μοσχονήσι, ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη στὸ Μόναχο, καὶ ἔπεται συνέχεια.

Τὴν πρώτη εὐνοϊκὴ ἐντύπωση ἀπ' τὶς «**Μπαλάντες**» της, ποὺ μᾶς δείχνουν κάποια ζωγραφικὴ δεξιότητα (τὸ π ρ ο ι κ ι ὀ, στὸ πρῶτο μέρος του) καὶ σχετικὴ ψυχολογικὴ παρατήρηση(τ σ ι γ γ ἄ ν ε ς μ ὀ ρ ε ς) τὴν καταστρέφει «παντελῶς» τὸ δεῦτερο μέρος τοῦ βιβλίου τὸ ἀφιερωμένο «**Στὴν Ἀγάπη**». Ποιήματα κενά, ἀντιποιητικά, ἐκνευριστικῶν ἀναμνησκασμῶν, ποῦ σὲ πνίγουν ἀπὸ ἀνία, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τοὺς κάτωθι στίχους, ποὺ εἶναι ἀφρόνιστα διαλεγμένοι ἀπ' τοὺς ποιητικούς της μαργαρίτες.

— *Θλίψη τὸ μπάσο σου πιά κόψε!*

(Διδασκώμαστε λοιπὸν γιὰ πρώτη φορὰ, πὺς ἡ θλίψη στὴν

ἐνορχήστρωση τῆς ψυχῆς ἔχει τὸ μέρος τοῦ κόντρε-μπάσου).

— *Ἡ Μοίρα πότε τὸ ταιράκι σου θὰ φέρει*—(ὄχι, αὐτὸ τὸ ταιράκι).

— *Πνιγτὸς κι' ὁ μάβρος μου ὁ καημὸς στὴ γαλανὴ ἀντηλιά.*

Φοβᾶμε μὴν τὸν χάσω.

(Ἄς τὸν δέσει).

Τὰ κατοπινὰ μέρη «*ἡ Μεγάλῃ Ἀνοιξῇ*» τὰ «*Τετράφυλλα*» καὶ οἱ «*Ροδοθάνατοι*» δὲν προσθέτουν τίποτε στὸ ἐνεργητικὸ τῆς ποιητρίας ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πέμπτου μέρος τὰ «*Ψαράδικα*» στὰ ὁποῖα βρισκόμαστε 2-3 ποιήματα μέσης ποιητικῆς διαβάθμισης (Ἄνατολὴ ξεμάρισμα, ψαρόπαιδα).

Γιὰ πᾶν ἐνδεχόμενον βεβαιώνουμε τὴν Δδα Καραϊσκάκη πὼς ὑποφέραμε πολὺ ὥσπου ν' ἀποτελειώσουμε τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου τῆς καὶ πὼς δὲ θὰ εἶχαμε αὐτὸν τὸν ἡρωισμό, ἂν δὲν μᾶς τὸ ἐπέβαλε ἡ ὑποχρέωση τῆς παρουσίας βιβλιοκρισίας.

Γ. ΚΙΤΡΟΠΟΥΛΟΥ «*Ἡρόστρατος*» «Γράμματα» 1925.

Εἶναι μοιραῖο, κάθε λογοτεχνικὴ προσπάθεια πού γίνεται ἔξω ἀπ' τὴς ἐνδιάθετες κλίσεις ἐνὸς συγγραφέα, νὰ ἀποτυγχάνει.

Αὐτὸ ἀκριβῶς βεβαιώνει καὶ τὸ πάθημα τοῦ κ. Κιτροπούλου πού θέλησε—παρὰ τὴς ἐσωτερικῆς του διαθέσεως—νὰ πλουτίσει τὴ βιβλιοθήκη τῆς ἐπαναστατημένης τέχνης, μ' ἓνα διήγημα.

Ἄλλὰ, ἡ ἐπανάσταση στὴν Τέχνη, δὲν χαρακτηρίζεται μὲ φωνασκίες καὶ θεατρισιμὸς καὶ μελοδραματικὸτητα ὕψους. Εἶναι ζήτημα ἐνοσίχτου, προδιατεθειμένων φύσεων, πού τὴν ἐπαναστατικότητα τὴν ἔχουν μέσ' στὴ σκέψη τους καὶ στὸ αἶσθημά τους.

Στὴν τάξη αὐτὴ βέβαιο πὼς δὲν ἀνήκει ὁ κ. Κιτροπούλος.

Καὶ θὰ ἦτουν ἄδικη σπατάλη χρόνου καὶ χώρου ἡ λεπτομερειακὴ ἀνάλυση ἐνὸς ἀποτυχημένου διηγήματος, ἂν τὸ διήγημα αὐτὸ δὲν ἦτουν ἀλεξανδρινοῦ λογοτέχνη, κι' ἂν δὲν εἶχαμε τὴν ἀντίληψη πὼς κάθε ἐντόπια δουλειὰ πρέπει νὰ ἐξετάζεται μὲ σχετικὴ διεξοδικότητα,

Ἄς παρακολουθήσουμε λοιπὸν, γιὰ τὴ θετικώτερη ἐπίκριση, τὸν ἥρωα τοῦ στὰ καθέκαστα τῶν ψυχολογικῶν του μεταπτώσεων.

Ὁ κ. Κ. μᾶς παρουσιάζει ἓναν ἄνθρωπο, (τὸν Ἄραμη του) πού ἐνῶ στὴν ἀρχὴ σκαρώνει μερικοὺς συλλογισμοὺς πάνω στὴ στρεβλὴν ἐρμηγεία πού δόθηκε στὴ διδασχὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' τὰ βάρβαρα καὶ εἰδωλολατρικὰ ἐνοσιχτα τῶν ἀνθρώπων, ἀπότομα, μεταβάλλει κατεύθυνση σκέψης, καὶ «μέμφεται» τὸ Χριστὸ, πού

σὺν ὅλους τοὺς «μεγάλους ἀνθρώπους» δὲν ἔκαμε τίποτ' ἄλλο παρὰ νάναστατώσει τὴν ἐποχὴ του, νὰ γίνῃ ἀφορμὴ «νὰ πινάσουν, νὰ φυλακιστοῦν, νὰ σφαγοῦν, νὰ καοῦν ζωντανοί, χιλιάδες ἄνθρωποι» ὅπως τὸ ἴδιο ἔκανε... κι ὁ μέγας Ναπολέων.

«Κατακλεις τῶν ἀνωτέρω» εἶναι τὸ ζήτημα μέσα του τῆς φιλοδοξίας νὰ γίνῃ κι' αὐτὸς Μεγάλος, νὰ γίνῃ κι αὐτὸς ἓνας Χριστὸς ἢ ἓνας Σωκράτης καὶ «*μὲ τὸ πνεῦμα του νὰ στηθεῖ πάνω στὰ πλήθη*». (Ἀπαίτηση παιδικὴ κι' ἀστεία, γιὰτὸ οἱ ἀληθινὰ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, δὲν θέλουν νὰ γίνουν μεγάλοι, γιὰτὸ ἀπλούστατα εἶναι).

Ὅλη αὐτὴ ἡ σειρὰ τῶν διανοητικῶν του μεταφορῶν τὸν στενοχωρεῖ, τὸν ἐκνευρίζει, ὥσπου σὲ μιὰ κρίση ἀφόρητης ἀνίας μέσ' στὸ δωμάτιο του «ἀποβάλλει σιγὰ-σιγὰ τὴν λεοντὴ τοῦ δῆθεν φιλοσοφικοῦ ἐνατενιστῆ τῶν πραγμάτων, καὶ μᾶς παρουσιάζεται ἓνας μίξερὸς καὶ κλαψιάρης ἀνθρωπάκος πού ἐξανίσταται στὴ θύμηση ἐνὸς γνωστοῦ του «*παλιανθρώπου, ποῦ δὲν τοῦ ἔλειπε τίποτε: ὑγεία, χρήματα, δοῦλοι, γυναῖκες, θέσι στὸ Δημόσιο, ἐλαφρὴ συνείδηση*». Ἐνῶ αὐτὸς ἦταν δυστυχισμένος μὲ τὴν ἐρωμένη πού εἶχε, κατ' ἀντίθεση πρὸς ἐκείνον πού ὄταν τὴν πῆρε γυναῖκα του, ἤρε τὴν εὐτυχία. Κι' ἀπ' αὐτὴς τὴς θλιβερῆς ἐρωτικῆς ἀναμνήσεως καὶ σὺν συμπερασματολογικὸν τους ἐξαγόμενον (ἄγνωστο μὲ τι...ἀνώτερο τρόπο σκέπτεται ὁ ἥρωας μᾶς) καταλήγει στὸ συλλογισμὸ πὼς ἐνῶ κανεὶς δὲ θυμᾶται τὸ ὄνομα κἂν τοῦ ἀρχιτέχτονα τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου, ἢ Δόξα μιᾶ ἀλῶνια γιὰ τὸν ἐμπρηστή του. (Πολὺ κακὴ ἀντίληψη θὰ ἔχει ὁ Ἄραμης γιὰ τὴν ἐνοία τῆς Δόξας).»

«Μετὰ ταῦτα», χωρὶς καμμιά σύνδεση τῶν συλλογισμῶν του μὲ τὰ προηγούμενα ἐρωτᾷ : «*ποιὸς εἶναι ὁ τρελλὸς καὶ ποιὸς ὁ λογικὸς*» ἢ «*τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ; ἓνα θαῦμα ἢ ἓνας παλιάτσος ;*»

Πάρα κάτω ἐξ αἰτίας ἐνὸς γλάρου πού βουτούσε στὴ θάλασσα κι ἄρπαξε τὴν τροφὴν του «*διαπράττει*» τὸ ἐξῆς ζωολογικὸ «*εὐρετήριο*» : «*γλᾶρος, λιοντάρι, ἐλέφας, μίγα, έντομο, ἄνθρωπος, εἶπε καὶ τὸ μυαλό του προσπαθοῦσε ν' ἄρπάξει κάποια ἐνοία, κάποιο νόημα γιὰ τὴ Ζωή*» !

Καὶ τὸ...φυτικὸ βασίλειον ; Δὲν προσθέτει κι αὐτὸ κάτι στὸ νόημα τῆς Ζωῆς ;

Οἱ διανοητικῆς του ὅμως λοξοδρομίες εἶναι ἀτελεύτητες. Σὺν ἄμεση συνέχεια τῶν ἀνωτέρω μᾶς χαρίζει τὴν ἀπόλαυση ἐνὸς μολόγου μελοδραματικῆς «ὑφῆς».

Ἀπευθύνεται πρὸς τὴ Φύσιν κι' ἀνάμεσα σάλλα πολλὰ καὶ καλὰ, τῆς λέγει :

— «Εἶσαι ἓνα ἀκατανόητο καὶ παράξενο ζῶο, Φύση. Μὰ εἶσαι καὶ καλὴ εἶσαι καὶ κακὴ. Εἶσαι καλὴ ἀφοῦ με γέννησες...Μὰ εἶσαι καὶ κακὴ γιατί τὰ δῶρα σου ὅλα ἔχουν μέσα δηλητήρια...κτλ. κτλ.»
Ἔως οὗτο μετὰ τὸ «πέρας» αὐτοῦ τοῦ *tête à tête* καταλήγει μ' ἓναν ἔντρομο καὶ παλλόμενο τόνο στὴν ἀπεικόνιση ἑνὸς φαινομένου φρίκης, πού τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι παρά ἡ ἐφαρμογὴ στὴ Φύσιν τοῦ νόμου τῆς αὐτοσυντήρησης, εἰς τὸν ὅποιο, ἀρκετὰ τολμηρὰ καὶ αὐθαίρετα, ἀποδίδει καὶ τὸ πῶς : «*ἡ θάλασσα καταπίνει δλόκληρα βαπόρια, στὴν Ἰταλία ἀνοίγει ἡ γῆ τὸ στόμα της καὶ τρώγει, καταπίνει χιλιάδες, στὴ Σιβηρία θανατώνει μετὰ τὸ κρεῖο, στὴν Κίνα πεθαίνουν μετὰ τὴν πείνα καὶ στὴν Ἀφρική ἀπὸ τὴ ζέση.*»

Ὁ φόβος του καὶ τὸ ξίπασμα πούχει γιὰ τὴ Ζωὴ εἶνε ἐνδιάθετα ριζωμένοι μέσα του. Καὶ τὸ βλέπουμε ὅταν ὑστερότερα μιλά με μίαν ἔντρομη ἐκπληξη, γιὰ μιὰ ἐξυπνη πού τύλιξε ἓναν πλούσιο, γιὰ τὸ νοσοκομεῖο τὸ γεμάτο ἀρρώστους, γιὰ σπῖτια ὑποπτα, ὑπόγεια, ὄργια, γυναῖκες, στρατοῦς.

Καὶ ξαναξυπνᾷ πάλι ὁ πόθος τῆς... Μεγαλειότητος. «*λογικὰ ἢ ἀνισόροοπα*» θέλει νὰ ἦτουν Μεγάλος.

Στὸ τρίτο μέρος βρισκούμαστε ἔξαφνα μπρὸς σὲ κατασταλαγμένην ἀπόφαση. Θάνατινάξει τὴν ἐκκλησία με μιὰ μπόμπα κραυγάζοντας : «*Ἀπολεσθήτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων.*»

Θυμᾶτε ὁμως πῶς τίς δυὸ μπόμπες πούχε στὴν κατοχὴ του τίς εἶχε ρίξει πρὶν λίγους μῆνες στὸν ποταμὸ, κ' ἔτσι ἀναγκάζεται νὰ κάψει τὴν ἐκκλησία με γκάζι.

«*Καὶ τίθεται ἡ ἐρώτησις*» : Τὶ σχέση ἔχει τὸ κάψιμο τῆς ἐκκλησίας με τοὺς προηγούμενους του συλλογισμούς, καὶ ἰδιαίτερα με τὴ μανία του νὰ ἀσθανθεῖ τὴν ὑπερτερωσύνη του πάνω στους ἄλλους, τὴ στιγμή πού ἡ ἀρχικὴ του ἀπόφαση—ὅπως φαίνεται πολὺμηνη—ἦταν νὰ τὴν ἀνατινάξει με πυρίτιδα ὅπου θὰ χάνετον κι' αὐτὸς μεσ' ὅσῃ ἐρείπια. Κι' ἀκόμη : Τὶ εἶδους εἰρμὸς καὶ τρόπος στοιχειωδῶς συντονισμένων ἀτομικῶν κριτηρίων διαφαίνεται σ' ὄλον αὐτὸν τὸν συλλογιστικὸν ὄγκον τῶν ἀτάκτως ἐρομιμένων, πλίνθων, καὶ κεράμων καὶ λίθων;

Μὰ κι' ἂν ὅλους τοὺς ἀσύνδετους αὐτοὺς συλλογισμοὺς παραδεχτοῦμε γιὰ μιὰ στιγμή συναρμολογημένους μετὰξὺ τους, καὶ σάν ἀντίπαλο μιᾶς ἀνήσυχης καὶ φοβισμένης ψυχῆς, δὲν διακρίνουμε σὲ ποῖο σημεῖο ἐκδηλώνουν ἐπαναστατικὴτητα καὶ πρὸ παντὸς πού αἰτιολογοῦν τὴν ἀνταρτικὴ του ἀπόφαση.

Ὁ Ἀραμης ἓνα ἀκαταστάλαχτο μυαλό, με μιὰ ἔντρομη καὶ

νευρασθενικὴ διάθεση, ἓνας ἀνίκανος καὶ φοβισμένος ζωϊκὸς ὄργανισμός, θάκαμνε ἀγαθοποιὸν πράξιν καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἐμᾶς, ἂν ρίχνετον στὴ θάλασσα νὰ πνιγεῖ γιὰ νὰ γλύτωνε καὶ ὁ κ. Κιτροπούλος ἀπὸ τὸν πειρασμὸ τῆς σύγκρισης τοῦ ἥρωα του μετὰ τὸν ἀρχαῖον ἐμπρηστὴ σύγκρισης ἀδικαιολόγητης καὶ ἀποτυχημένης πού τοῦ στοίχισε ἓνα δυνατὸ λογοτεχνικὸ ἔχec.

BURGER «*Ἐλεωνόρα*» μετάφραση Π. Γνευτοῦ «*Γράμματα*»

Ὁρισμένως ὁ κ. Γνευτὸς ἀνήκει στὴν τάξιν τῶν «*δημιουργῶν*» μεταφραστῶν.

Καὶ «*δημιουργὸς*» μεταφραστὴς εἶναι κείνος πού ἀφωμιόνοντας μέσα του τὸ πνεῦμα καὶ τὴν «*κυριαρχουσα γραμμὴ*» ἑνὸς ἔργου μεταφέρει στὴ γλῶσσα του τὸ ξένο κείμενο με τὴν ἴδια κυριαρχία πού μεταφέρνεται μιὰ κατασταλαγμένη ἰδέα στὸ χαρτί.

Τέτοια κ' ἡ μετάφραση τῆς Ἐλεωνόρας. Πουθενὰ δὲν ὑποπευόμαστε τὴν προσπάθεια τῆς «*συμφιλίωσης*» τῶν δύο κειμένων, οὔτε κἂν τὴν ὑπαρξὴ ἄλλου κειμένου ἐκτὸς ἀπ' τὸ ἑλληνικόν.

Ὁ κ. Γνευτὸς μᾶς ὑπόσχεται καὶ ἄλλη μεταφραστικὴ ἐργασία. Τὴν περιμένουμε με ἀνυπομονησία.

Ἡε.

A. VALASSOPOULO ET P. PETRIDIS. «*Les Hépatites Dysentériques et leur traitement.*»

Εἶναι τὸ δεύτερο «*κατὰ τάξιν*» βιβλίον πού ἐκδίδει ὁ Παῦλος Πετρίδης με τὴν συνεργασία τοῦ μακαρίτη Βαλασσοπούλου.

Ἄξιο εἶναι νὰ προσεχθεῖ τοῦτο : πῶς τὴ στιγμή πού σὲ καμὰ σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ δουλιὰ δὲν ἀφιερώνονται οἱ ρωμηοὶ γιατροὶ τῆς Αἰγύπτου, ὁ Π. Πετρίδης ἀκολουθεῖ με συνείδηση τὸν τίμιον προορισμὸν τοῦ κ' ἔχει ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του.

Τὸ βιβλίον του αὐτὸ ἔγινε με πολὺν ἐνθουσιασμὸ δεχτὸ στὴν Εὐρώπη.

Ἀνάμεσα σ' ἄλλους πολλοὺς ὁ κ. Salle ἔκαμε λεπτομερειακὴ ἀνάλυση τοῦ ἔργου στὸ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν *Klinische Wochenschrift*. Ὁ γιατρός Rist ἐπρολόγησε με πολλοὺς ἐπαίνους τὸ βιβλίον, ὁ καθηγητὴς Huber ἔστειλε θερμὸν γράμμα στὸν κ. Πετρίδην καθὼς καὶ ὁ καθηγητὴς Jeanbrau ὁ ὅποιος ἀνάμεσα σάλλα γράφει : «*Εἶνε μιὰ ἀληθινὴ πραγματεία πού βάζει θαυμάσια τὸ ζήτημα στὴν θέση του καὶ πού θὰ παράσχει μεγάλες ὑπηρεσίες στους γιατροὺς καὶ στους χειρουργούς.*» Ἐμεῖς προσθέτομε τὰ συγχαρητήριά μας καὶ ἐκφράζομε τὴν πολλὴν μας χαρὰ πού ἑλληνικὴ ἐργασία ἐχτιμᾶται τόσο πολὺν στὴν Εὐρώπη.

Μ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ «*Λεύκωμα*» 1924

Ἡ καλλιτεχνική ἐμφάνιση τοῦ λευκώματος αὐτοῦ ὄφειλε νὰ προσεχθεῖ στὴν Αἴγυπτο σὰν ἐκδοτικὸ γεγονός.

Ἐδῶ ὁμως ἔξω ἀπ' τὴν «διακυμάνσεις τοῦ βάμβακος» ὅλα περνοῦν ἀπαράτηρητα.

Ὁ κ. Π. ἐργάστηκε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐσυνειδησία. Ἀπ' τὴν εἰκόνας ὡςτις ρεκλάμες ἐπικρατεῖ ἡ καλαισθητικὴ του προσπάθεια.

Θάταν αἰσθητικὴ ἱκανοποίηση, γιὰ μᾶς τοῦλάχιστον, ἂν μπορούσαμε κάθε χρόνο νὰ καμαρώνουμε μιὰ τέτοια ἔξοδος καλλιτεχνική ἐκδοση.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΛ. ΖΕΡΒΟΥ—*Ζωὴ στὸ Νησί*. Ἀθήνα 1925.

Γ. ΚΟΚΚΙΝΗ—*Οἱ Νικηταὶ Ταπεινωμένοι*. Ἀθήνα 1925 Δρχ. 20.

ΚΡΕΝΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Ιατροῦ.—*Οἱ Μεγάλοι παράγοντες; τῆς ὑγείας*.

Γράμματα 1924.

ΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΜΠΑΝΗ—*Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλην. Διογοτεχνίας*.

(Ἐκδότης Ἄγγ. Κασσιγόνης Ἀλεξάνδρεια 1925 Δρχ. 30.

Σ. ΣΚΙΠΗ — *Προτοῦ ν' ἀράξωμε*. Ἀθήνα.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΡΕΑΛΟΥ—*Οἱ Δυὸ Τελάλισσες*. Ἐκδοση «Νεοελλ. Δηγήματος» Ἡράκλειο Κρήτη 1925.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

— Τὸν περασμένο Φεβρουάριο ἀνοίξαν στὰ «Γράμματα» ἐκθεση ζωγραφικῆς οἱ καλλιτέχνες Κεφαληνός, Παπαδημητρίου καὶ Λίτσας. Στὴν ἴδια αἴθουσα ἐκθέτει τώρα 160 πίνακες τοῦ ὁ ἀλεξανδρινὸς ζωγράφος κ. Γῶγος.

— Τὸν περασμένο Μάρτιο ἦρτε ἀπὸ τὸ Παρίσι ὁ κ. Δ. Δα-νιηλίδης. κ' ἔδωκε μιὰ σειρά ἀπὸ διαφοριστικὰ διαλέξεις γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Ἱδεολογία τῆς ὁποίας εἶναι ἀφοσιωμένος ἀπολογητής.

— Τὸν Μάιο ἐπεσκέφθηκε τὴν πόλιν μας ὁ ἀθηναῖος λογοτέχνης καὶ δημοσιογράφος κ. Κορομηλᾶς. Ἐδωσε μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα διάλεξη γιὰ τὴ γέννηση τῆς νεοελληνικῆς κωμωδίας μέσ' στὰ ἀθηναϊκὰ σαλόνια.

— Στὸν φίλο κ. Roussel, ποῦ στὸ τελευταῖο «Libre» του μᾶς ἀγγέλλει τοὺς γάμους του, τοῦ εὐχόμεθα βίον τρισευτυχισμένο.

ERRATA— Εἰς τὴν «Σκέψεις καὶ Γνώμες» σελὶς 241 ἀντὶ «Νέα Σκέψη» διάβαζε «Νέα Τέχνη».

Τὸ τύπωμα τέλειωσε στίς 11 Ἰουνίου 1925 στὰ
ν. 1924 τυπογραφεῖα «Ταχυδρόμου» καὶ «Ἐμπορίου».

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΦΥΛΛΑΔΙΑ 1-8 (6-13)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ι. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Μ. ΒΑΛΣΑ	Σελ.	38
Ἀπὸ τὴν Ἐμπνευση στὴν ἀντίληψη τοῦ ἔργου Τέχνης		
Ἡ Τέχνη πηγὴ εὐτυχίας	132	
Ἡ Τέχνη κατὰ τὸ ἀριστοκρατικὸ	185	
ΚΩΣΤΑ ΓΑΛΗΝΟΥ	36	
Ἐσπερινὲς καμπάνες	135	
Δειλινὰ λιανοτράγουδα	197	
Ἐλιὰ		
ΗΛΙΑ ΓΚΑΝΟΥΛΗ	45	
Βάλσαμα, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη	84	
Γλαῦκος Ἀλιθέρης (ὁ ποιητής)	142	
Ὁ Σκέλεθρας Ν. Νικολαΐδη	206	
Διηγήματα Ν. Νικολαΐδη		
Δ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ	9	
Λόγια στὴ Σιωπὴ μου		
Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ	1	
Νὰ μείνει	136	
Ἄννα Κομνηνὴ, Ἴδρονῆ		

ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΚΝΙΔΗ		
Χρησμός	Σελ.	205
Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ		
Φρόνη	»	34
ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΓΝΗ		
Αιωνία επάνοδος	»	196
ΠΟΥ ΜΟΔΙΝΟΥ		
Συγομιλήματα	»	7, 117, 197
Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ		
Ρομαίν Ρολλάν	»	11
Διάφοροι ρόλοι	»	65
Πώς Τελείωσε	»	189
Α. ΠΑΛΑΤΙΑΝΟΥ		
Άγάπη	»	35
Νοσταλγικό	»	137
Σ. ΣΚΙΠΗ		
Στροφή	»	2
ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ		
Κωνσταντίνος Χατζόπουλος	»	73
ΗΛΙΑ ΧΑΤΖΗΛΙΑ		
Στην Πολιτεία έπεσε θανατικό	»	105
ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΡΥΣΑΥΓΗ		
Παλαιόντας προς τὸ αἶσθημα ἢ πρὸς τὴ Σκέψη ;	»	3
Αἴγλη	»	138
II. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑΤΑ		
R. W. EMERSON		
Ὁ Γκαίτε ἢ ὁ συγγραφέας, μετάφρ. Ἄλ. Μουζακίτη	»	76, 169

M. GORKI		
Γιὰ τὸν Ἄτατὸλ Φράνς μετάφρ. Θ. Ξανθοπούλου	Σελ.	243
GOTTFRIED KELLER		
Ἡ Εὐγενία, μετάφρ. Karl Dieterich	»	119
JACK LONDON		
Ὁ Jack London μετάφρ. Κ. Γαληνοῦ	»	198
MAURICE MAETERLINCK		
Ὁ Παρείσαχτος, μετάφρ. Γ. Χρυσάυγη	»	222
STUART MERRILL		
Ἡ φιλοσοφία τοῦ Rodin μετάφρ. Θ.Σ.	»	163
GASTON PICHAT		
Τὸ Φῶς, μετάφρ. Τάσου Χλώρη	»	37
ROMAIN ROLLAND		
Ἡ ἀλήθεια στὸ θέατρο τοῦ Σαίξπηρ, μετάφρ. Θ. Ξανθοπούλου	»	17
III ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ		
		Σελ. 42,43,172,241
ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ		
ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ		
ΗΡ.	Σίτσας Καραϊσκάκη: Τὸ ταῖρι τοῦ ἀμάρτησε	» 251
	Κιτροπούλου: Ἡρόστρατος	» 252
	Bürger: Ἐλεονώρα, μετάφρ. Παύλου Γνευτοῦ	» 255
Α. Ι. Α.	Σ. Σκίπη: Προσφυγικαὶ καημοὶ	» 97
	Χρ. Λεβάντα: Στὸ μεθύσι τοῦ Πόνου.— Κ. Τσαγκα- ράδα: Ναμπία.	» 98
Α. Μ.	Ἡβου Δελφοῦ: Ποιήματα	» 101
Θ. Ξ.	Ἄντρέγιεφ: Οἱ Μαῦρες Μάσκες	» 58

M. Valsa : Le Sacrifice d'Abraham	»	173
Irène Galanou : Toute notre Hèllade	»	175
X. Νομικοῦ : Ἀραβικὰ Ἱστορήματα	»	249
Α. Π. Ἀρ. Καμπάνη : Ναοὶ καὶ Τάφοι	»	60
X. Νομικοῦ : Τὰ κεραμουργήματα τῆς Κανδιάνας	»	61
Η. Χ. Στρ. Μυριβήλη : Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφω	»	176
Ἄλκη Θρούλλου : Κωστής Παλαμᾶς	»	178
» : Σολωμὸς	»	179
ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ τοῦ κ. Μ. Περίδη	»	102
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ	»	180
ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ	»	182
ΣΩΜΑΤΕΙΑΚΗ ΚΙΝΗΣΗ	»	62,184
ΞΕΝΟΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ	»	184
ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ	»	103,256
ERRATA	»	104,184,256

IV ΕΙΚΟΝΕΣ

Σκίτσο τοῦ Dieterich ἀπὸ τὸν Ματσάκη	»	120
Σκίτσο τοῦ Rodin	»	165

ΛΑΒΑΜΕ ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

LIBRE, Louis Roussel, Montpellier France.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ. Μηνιαῖο εἰκονογραφημένο περιοδικό. Βγαίνει στὴ Νέα Ὑόρκη, 140, West 26th Street.

ΕΛΛΗΝΙΣ. Μηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ Ἐθνικοῦ συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων, 38 Λεωφόρος Ἀμαλίας, Ἀθήνα.

Ο ΦΑΡΟΣ. Μηνιαῖο ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικὸν ὄργανον τῆς Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης, Rue Sidi Metwalli 30, Ἀλεξάνδρεια.

ΑΒΓΗ. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸν περιοδικό. P.O.B. 73 Limassol (Chypre).

ΔΙΑΝΟΗΣΗ. Μηνιαῖο δελτίο. Βγαίνει στὴν Ἀθήνα. Ὅδὸς Γαμβέττα 14.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ. Λογοτεχνικὸν περιοδικό. Στοῦ Φέξη 73.

ΦΛΟΓΑ. Λογοτεχνικὸν περιοδικό. Βγαίνει στὴν Σπάρτη.

ΜΑΑΛΕΣΗ. Γαλλικὸ σατυρογελοιογραφικὸν περιοδικὸν πλούσια εἰκονογραφημένο ἀπ' τὸ διευθυντὴ του κ. Kem. Βγαίνει στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ὅδὸς Cherif Pacha 9.

ΣΑΛΠΗΓΞ. Ἐφημερίδα πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ τῆς Κύπρου. 73 B.O Limassol.

ΚΑΜΠΑΝΑ. Ἐφημερίδα πολιτικὴ. Βγαίνει στὴν Μιτυλήνη.

ΔΕΛΤΙΑ βιβλιογραφικὰ Γραμμάτων, Νέας Ζωῆς καὶ Κασιγόνη.

ΓΟΡΑΣΕΤΕ ὅλοι τὴν Ἱστορία καὶ Γεωγραφία τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Σουδάν τοῦ κ. *A. Μαρσέλου*